

Έτος Δ΄.

ΕΝ ΣΜΥΡΝΗ 1876.

Φυλ. ΣΤ΄.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΓΝΗΣΙΟΤΗΤΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙ-
ΣΤΟΛΗΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ
ΠΡΟΣ ΑΥΤΗΝ ΛΟΓΟΥ ΤΟΥ
ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ

ΥΠΟ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΚΑΠΛΑΝΙΔΟΥ (*)

Είσι τινες, οί τόν πρὸς τὴν ἐπιστολὴν τὴν Φιλίππου λόγον οὐ φασιν εἶναι γνήσιον Δημοσθένους, τὴν δόξαν αὐτῶν ἐπιχειροῦντες τεκμαίρεσθαι τῷ μὴ τὴν αὐτὴν φράσιν κατὰ πάντα τῷ Δημοσθενικῷ συνδιασώσασθαι χαρακτηριστῆρι. Εἰσι δὲ, οἱ καὶ τὴν ἐπιστολὴν τὴν Φιλίππου ὡς νόθον παραγράφονται, εἰς ἑτέρους ῥήτορας ἀναφέροντες ἄμφω. Ἄλλ' οὗτοι ἀφαιρούμενοι ταῦτα τοῦ

(*) Βουλόμενος ἐν ἰδίῳ βιβλίῳ ἐκδοῦναι ὅλην τὴν πραγματείαν, παραλείπω ἐνταῦθα τὰς προσηκούσας παραπομπὰς καὶ αἰς βοήθημασιν ἐχρησάμην.

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. ΣΤ΄.)

Δημοσθένους καὶ τοῦ Φιλίππου, καὶ τοι καὶ τὸν χρόνον ἔχουσι αὐτοῖς διαμαχόμενον καὶ τὸν τύπον ἅπαντα τῆς ἐργασίας καὶ τὰ πράγματα καὶ τὴν ἑρμηνείαν, ὅμως καὶ ὀφραὰ ἀφίσιν αὐτὰ οὐκ ἔχοντες εἰπεῖν τοὺς τεκόντας.

Ἐπεὶ δὲ πολλάκις λόγοι διαφόρων γεννητόρων πολλὴν ἔχουσι τὴν ὁμοιότητα, διάφορος δ' ἐργασία λόγων τὸν αὐτὸν γινώσκει πατέρα (οὐ γὰρ αἰεὶ καθέστηκεν ἀτρέπτos καὶ ἀναλλοίωτος κατὰ πάντα, ὡς περ οὐδ' ἐν τοῖς ἄλλοις, οὕτως οὐδὲ κατὰ τοὺς λόγους ἢ ἀνθρωπίνῃ δύνامي), ἐπ' ὀλίγον ὀρων τὴν διαφορὰν, καὶ τοι περὶ πλείστου ποιῶμαι τοὺς σοφοὺς τούτους ἄνδρας, ὅμως οὐκ ἔχω θαρρῆειν ἀποφῆνασθαι εἴτε ἑτέρου τινὸς πόνος ἢ ἐπιστολὴ ἐστὶν ἡ Φιλίππου, εἴτε ὁ πρὸς αὐτὴν Λόγος τῆς Δημοσθενικῆς ἐλάττωμα τυγχάνει ὢν φύσεως.

Διὸ πειράσομαι ὧδε, ὅση μοι δύναμις, ἐξετάσαι τὸν λόγον τοῦτον ἀρχόμενος τοῦ συντάγματος ἀπὸ τῆς ἐπιστολῆς τῆς Φιλίππου καὶ μνημονεύων τσσαῦτα, ἕσα δο-

καὶ συντελεῖν πρὸς δεῖξιν τῆς γνησιότητος ἀμφοτέρων.

Ὡς γὰρ ἐν πολλοῖς τῶν ἱστορικῶν δεδήλωται καὶ ἐκ τῶν Φιλιππικῶν μαθεῖν δυνατὸν, μετὰ τὴν ἄλωσιν Ὀλυνθίων (Ὀλυμπ. 408, 4. = 348 Πρ. Χρ.), ἄρχοντας Θεμιστοκλέους (Ὀλ. 408, 2. = 347 Π. Χ), συνθηκαὶ Φιλίππῳ πρὸς Ἀθηναίους ἐγένοντο περὶ φιλίας καὶ συμμαχίας. α Συνετέθειντο δὲ ἑκατέρους ἔχειν, ἃ ἔχοιεν, τοὺς δ' ἄλλους Ἕλληνας, ὅσοι μὴ κοινωνοῦεν τῆς εἰρήνης, ἐλευθέρους εἶναι καὶ αὐτονόμους καὶ ἂν τις ἐπ' αὐτοὺς στρατεύῃ, κοινῇ πρὸς αὐτὸν πολεμεῖν καὶ βοηθεῖν τοὺς κοινωνοῦντας τῆς εἰρήνης. »

Ἐπεὶ δὲ Φίλιππος ἐξ ἀρχῆς ἄρτι τῆς εἰρήνης γενομένης παρὰ ταῦτα ποιούμενος, Πυλῶν καὶ τῶν ἐν Φωκεύσι πραγμάτων ἐγένετο κύριος, Δημοσθένης μὲν ἀπὸ τῆς ὑστέρως ἦκων πρεσβείας τῆς ἐπὶ τοὺς ὄρκους, αἰσθόμενος φενακίζομένην τὴν πόλιν, εὐθὺς κατηγόρει καὶ διεμαρτύρετο, Ἀθηναῖοι δὲ τούτοις ὀργιζόμενοι ἐσκόπουν τοῖς μὲν τῶν Ἀμφικτυόνων ἐνστήσασθαι δόγμασιν, οὐ δίκαιον εἶναι λέγοντες Ἑλληνικοῦ συνεδρίου μετέχειν τὸν Μακεδόνα, τὴν δὲ πρὸς αὐτὸν Φιλοκράτους εἰρήνην λύσαι, εἰ μὴ ἐπεῖθοντο ὑπὸ Δημοσθένους ταῦτα συχωρεῖν, κάλλιον φάσκοντος τηρεῖν τὴν εἰρήνην, ἢ περὶ μικροῦ τηλικούτου κίνδυνου ἄρασθαι, καταναγκασθέντας κοινὸν πόλεμον πρὸς ἅπαντας ἔχειν τοὺς Ἕλληνας.

Ἐκ τούτων δὴ τοσοῦτον Ἀθηναῖοις καὶ Φιλίππῳ περιεγεγόνει, ὥστ' ἐρίζειν καὶ διεσῆναι, τοῖς μὲν ταῦτα πεπεισμένοις, τῷ δὲ ταῦτα, τὰ δὲ κοινὰ οὕτω φαύλως διεκείτο πράγματα, ὥστ' οὔτε Φίλιππος Ἀθηναίους ἐθάρρει, οὔθ' οὔτοι Φίλιππον, ἀλλ' ἑκάτεροι προφάσεως ἐπ' ἀλλήλους ἐδέοντο, ὡς τὰς συνθήκας παραβεβήκοιεν. Καὶ γὰρ πρὶν ἢ ἐξελεῖν ἑναυτὸν τῆς εἰρήνης, Φίλιππος μὲν τὰς ἐπὶ Θετταλίαν πολιτείας καὶ τὰς πόλεις αὐτῶν παρήρηται, δεκαδαρχίας καθιστὰς καὶ τὰς ἀκροπόλεις αὐτῶν φρουρῶν, Μεσσηνίους δὲ καὶ Ἀργεῖους, Ἀρκάσι τε καὶ Ἠλείους συμμαχίαν συν-

θέμενος ἐπεμφεν ἐπικουρίας πρὸς Λακεδαιμονίους, ἅμα δὲ Μεγάρους ἐπιβουλεύων, ἐπὶ δ' Ἀμβρακίαν στρατεύμενος, ἐς Πελοπόννησον παρεδύετο, καὶ Εὐβοίας ἤπιετο τυραννίδ' ἀπαντικρὺ τῆς Ἀττικῆς ἐπιτειχίσας προσέτι δ' ἐπὶ Θράκῃ παρὶν τὰ πολλὰ αὐτῆς τῇ Μακεδονίᾳ προσέθηκε, τῶν ἐπὶ θαλάτῃ χωρίων τὰ ἐπικαιρότατα καταλαβόμενος. Καὶ πάντα τὰ πράγματα ἐν εἰρήνῃ καὶ σπονδαῖς ἤρει καὶ διωκεῖτο, τὴν ἑαυτοῦ πλεονεξίαν ἐπικρυπτόμενος πόλεμον κοινὸν τῶν Ἑλλήνων νῦν μὲν πρὸς τοὺς ἐν Θράκῃ ἡγεμόνας, νῦν δὲ πρὸς τὴν Ἀσίαν μετ' εὐπροσώπου προφάσεως ἐπηγγέλλετο. Δημοσθένης δὲ κατανοῶν τὰ μηχανήματα ταῦτα, καὶ προορῶν τὰ μέλλοντα, ἀντικαθίστη τὸν δῆμον ἐπὶ τῷ θαρσεῖν, συμβουλεύων περὶ τῶν ὑπολοίπων μὴ προσέσθαι, μηδὲ ταῦτά παθεῖν, μηδ' ἀναρτωμένους ἐλπίσιν ἐξ ἐλπίδων καὶ ὑποσχέσεων εἰς τοῦσχατον ἐλθεῖν τὰ πράγματα εἶσαι, καὶ παρακάλει αὐτὸν πάσῃ δυνάμει συμμαχίας καὶ φιλίας πρὸς πάντας μὲν τοὺς Ἕλληνας, πρὸς πάντας δὲ τοὺς ἐπὶ Θράκῃ ἡγεμόνας, ἀλλὰ δὴ καὶ πρὸς τὸν μέγαν βασιλέα ποιήσασθαι ἐπὶ τιμωρίαν Φιλίππου.

Ἐφ' ᾧ πρεσβείας πρὸς Ἀθηναίους ἐξέπεμπε Φίλιππος καὶ ἐπιστολὰς ἀλλεπαλλήλους, πειρώμενος αὐτοῖς ὡς ἀδικηθεῖς ἐπισκήψασθαι, καὶ τὰ ἑαυτῷ πεπραγμένα τοῖς Ἀθηναίοις ἀναθεῖναι βουλόμενος.

Τοιαῦτα μὲν δὴ παρ' ἑκατέρων ἐπράττετο ἐν σπονδαῖς καὶ εἰρήνῃ αὐταὶ δὲ διέμειναν ἑπταετῆ χρόνον ἄχρι Νικομάχου. Ἐπὶ δὲ Θεοφράστου τοῦ μετὰ Νικόμαχον ἄρχαντος ἐλύθησαν αἱ συνθηκαί, Ἀθηναίων μὲν Φίλιππον αἰτιωμένων ἄρχειν τοῦ πολέμου, Φιλίππου δὲ Ἀθηναίους ἐγκαλοῦντος ἐπὶ τούτου γὰρ Φίλιππος μὲν ἀναπλεύσας Περίνθῳ προσέβαλεν ἀποτυχὸν δ' ἐντεῦθεν Βυζάντιον ἐπολιόρκει καὶ μηχανήματα προσῆγεν. Ἀθηναῖοι δὲ ὑπὸ Δημοσθένους ἐγειρόμενοι νέαν πρὸς τῇ προτέρᾳ συμμαχίαν ἐπ' αὐτὸν ἐποίησαντο πρὸς Εὐβοίαν, Ἀχαΐαν, Κόρινθον, Λευκάδα, Ἀκαρνανίαν, Ἀμβρακίαν καὶ Κέρκυραν καὶ

βοηθείας ἀπέστειλαν εἰς Βυζάντιον πρῶτον μὲν μετὰ Χάρητος, εἶτα δὲ μετὰ Φωκίωνος, οἱ ἐσώθη Χερρόνησος καὶ Βυζάντιον καὶ πάντες οἱ σύμμαχοι, τῆς Περίνθου ἐλευθερωθείσης τῇ βοηθείᾳ Ὁχοῦ τοῦ Περσῶν βασιλέως.

Ὁ μὲν τοίνυν Φίλιππος πέπομφεν ἐπιστολήν πρὸς Ἀθηναίους κατηγορῶν αὐτῶν καὶ πολεμον προκηρῦττων ἄντικρυς. Δημοσθένης δὲ ψηφίσματα ἔγραψε προκαλῶν τοὺς Ἀθηναίους πρὸς αὐτὸν, καὶ Θαρσύνων αὐτοὺς πρὸς τὸν κίνδυνον, εὐκαθαίρετον λέγων εἶναι τὸν Μακεδόνα, καὶ ὁ δῆμος ἐχειροτόνησε τὴν μὲν στήλην καθελεῖν τὴν περὶ τῆς πρὸς Φίλιππον εἰρήνης καὶ συμμαχίας σταθεῖσαν, ναῦς δὲ πληροῦν καὶ τὰ ἄλλα ἐνεργεῖν τὰ τοῦ πολέμου.

Ἐκθέμενος οὖν ἱστορικῶς καὶ ἐν βραχέσι ῥήμασι, δι' αἷς αἰτίας Ἀθηναῖοι καὶ Φίλιππος εἰς πόλεμον κατέστησαν, ἀδικεῖσθαι λέγοντες ἀμφοτέροι, ἀναλύσω τὴν ἐπιστολήν Φιλίππου καὶ τὸν λόγον Δημοσθένους, προσεπαγόμενος τὰς γνώμας, αἵπερ πείθουσι μὲ ἀποδέξασθαι τὴν γνησιότητα ἀμφοτέρων.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΦΙΛΙΠΠΟΥ.

Καὶ γὰρ ἀρχόμενος τῆς ἐπιστολῆς Φίλιππος ἀπολογεῖται, δι' ἣν αἰτίαν ὦστο δεῖν πέμψαι πρὸς Ἀθηναίους, διεξερχόμενος προσῆκόντως, ὑπὲρ ὧν ἀδικεῖσθαι νομίζει. «Ἐπειδὴ μου, φησὶ, πολλάκις πρέσβεις ἀποστέλλαντος, ἵν' ἐμμείνωμεν τοῖς ὄρκοις καὶ ταῖς ὁμολογίαις, οὐδεμίαν ἐποιεῖσθε ἐπιστροφήν, ὥμην . . . ἀναγκαῖον γὰρ ἔστιν ὑπὲρ ἀπάντων δηλώσαι καθαρώς».

Καὶ πρῶτον μὲν ὑπὲρ Νικίου τοῦ κήρυκος, ὃν Ἀθηναῖοι ἀρπάσαντες ἐκ τῆς χώρας Φιλίππου εἴρξαν δέκα μῆνας, ἃς δ' ἔφερε παρ' αὐτοῦ ἐπιστολὰς, ἀνέγνωσαν ἐπὶ τοῦ βήματος οὐκ ἐπιτιμήσαντες τοῖς παρανομουσίαις. Ἐπειτα Θασίων ὑποδεχομένων τὰς Βυζαντιῶν τριήρεις καὶ τῶν ληστῶν τοὺς βουλομένους ἐκείσε καταφυ-

γεῖν, Ἀθηναῖοι οὐδὲν ἐφρόντιζον παρὰ τὰς συνθήκας ποιοῦντες. Ἐτι τοίνυν Διοπέθης ὁ στρατηγὸς Ἀθηναίων Κρωβύλην μὲν καὶ τὴν Τιρίστασιν ἐξηνδραποδίσαστο, τὴν δὲ προσεχῆ Θράκην ἐπόρθησε, τέλος δὲ Ἀμφίλοχον ὑπὲρ τῶν αἰχμαλώτων ἐλθόντα πρεσβευτὴν παρανόμως συλλαβὼν καὶ τὰς ἐσχάτας ἀνάγκας ἐπιθείς, ἀπελύτρωσε τάλαντων ἐννέα καὶ ταῦτα τῷ δῆμῳ εὐδοκοῦντα ἐποίησε. Πρὸς τούτοις Καλλίαν τὸν στρατηγὸν Ἀθηναῖοι ἐπήνεσαν ἐν τοῖς ψηφίσμασι ὅτι ἀπάσας μὲν τὰς ἐν τῷ Παγασίτῃ κόλπῳ κατοικουμένας πόλεις ἔλαβεν, αὐτοῖς μὲν ἐνόρκους, Φιλίππῳ δὲ συμμαχίδας οὔσας, τοὺς δ' εἰς Μακεδονίαν πλέοντας ἐπόλει πάντας πολεμίους κρίναν. Χωρὶς τοίνυν καὶ πρὸς τὸν Πέρσην ἀπεστάλκασιν Ἀθηναῖοι πρέσβεις πείσοντας αὐτὸν Φιλίππῳ πολεμεῖν. Ἀθηναῖοι γράφουσι πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐν τοῖς ψηφίσμασι Φιλίππῳ προστάττοντες Τήρην καὶ Κερσοβλέπτην ἔξῃ Θράκης ἄρχειν ὡς ὄντας Ἀθηναίους. Εἰς τοσοῦτο δὲ πλεονεξίας ἐληλύθασιν Ἀθηναῖοι, ὥστε πρότερον μὲν ἐνεκάλουν αὐτῷ τὰ προειρημένα μόνον, τὰ δ' ὑπογιότατα Πεπαρηθίων φασκόντων δεινὰ πεπονθέναι προσέταξαν τῷ στρατηγῷ δίκην παρὰ Φιλίππου λαβεῖν. Βουλόμενος Φίλιππος ταῖς ναυσὶν εἰς τὸν Ἑλλησπόντον παραβαλεῖν ἠναγκάσθη αὐτὰς παραπέμψαι διὰ Χερρόνησου τῆ στρατιᾶς, τῶν μὲν κληρούχων κατὰ τὸ Πολυκράτους δόγμα πολεμούντων αὐτῷ, Ἀθηναίων δὲ τοιαῦτα ψηφίζομένων, τοῦ δὲ στρατηγοῦ Βυζαντίους τε παρακαλοῦντος καὶ διαγγέλλοντος πρὸς ἅπαντας, ὅτι πολεμεῖν αὐτῷ προσέταττον (Ἀθηναῖοι), ἂν καιρὸν λάβῃ.

Οἱ τῆς πολιτείας τῆς παρ' Ἀθηναίους ἔμπειροι τὴν μὲν εἰρήνην πόλεμον αὐτοῖς εἶναι λέγουσι, τὸν δὲ πόλεμον εἰρήνην.

Καὶ ταῦτα μὲν ἔστιν, ἃ Φίλιππος Ἀθηναίους ἐγκαλεῖ ἐπισκηπτόμενος αὐτοῖς ὡς ἀδικηθεῖς (α), κατηγορῶν αὐτῶν ἀσέβειαν καὶ παρανομίαν (β), ἀπολογούμενος περὶ ἑαυτοῦ ταῖς κατηγορίας (γ), καὶ πόλεμον αὐτοῖς προκηρῦττων ἄντικρυς (δ).

(α) 160, 5. « Ἀπορῶ τί ποτ' ἔσται καὶ νότερον, ἐὰν ὁμολογήσῃτε μοι πολεμεῖν· καὶ γὰρ ὅτε φανερώς διεφερόμεθα, ληστὰς ἐξεπέμπετε, καὶ τοὺς πλείοντας ὡς ἡμᾶς· ἐπωλεῖτε, τοῖς ἐναντίοις ἐβουλεύεσθε, τὴν χώραν μου κακῶς ἐποιεῖτε. — 160, 6. Ὁ μάλιστα ἂν τις θαυμάσει· πρὸ μὲν γὰρ τοῦ λαβεῖν τὸν Πέρσῃν Αἴγυπτον καὶ Φοινίκην ἐψηφίσασθε, ἂν ἐκείνός τι νεωτερίζῃ, παρακαλεῖν ὁμοίως ἐμὲ καὶ τοὺς ἄλλους Ἑλληνας ἅπαντας ἐπ' αὐτόν· νῦν δὲ τοσοῦτον ὑμῖν περίεστι τοῦ πρὸς ἐμὲ μίσους, ὥστε πρὸς ἐκεῖνον διαλέγεσθαι περὶ τῆς ἐπισυμμαχίας. — 163, 17. Καὶ λογίζεσθ' ὡς ἄλογόν ἐστιν Ἀθηναίους Θεσίους μὲν καὶ Μαρωνεῖτας ἀναγκάσαι περὶ Στρώμης διακριθῆναι λόγοις, αὐτοὺς δὲ πρὸς ἐμὲ μὴ διαλύσασθαι, περὶ ὧν ἀμφισβητοῦμεν τὸν τρόπον τοῦτον, ἄλλως τε καὶ γινώσκοντες ὅτι νικηθέντες μὲν οὐδὲν ἀποβαλεῖτε, κρατήσαντες δὲ λήψεσθε τὰ νῦν ὑφ' ἡμῖν ὄντα. — 18. Πάντων δὲ μοι δοκεῖ παραλογώτατον εἶναι, διότι πέμψαντος ἐμοῦ πρέσβεις ἀπὸ τῆς συμμαχίας πάσης, ἵν' ὦσι μάρτυρες, καὶ βουλομένου ποιήσασθαι πρὸς ἡμᾶς δικαίως ὁμολογίας ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, οὐδὲ τοὺς περὶ τούτων λόγους ἐδέξασθε παρὰ τῶν πρεσβευόντων, ἐξὼν ὑμῖν ἢ τῶν κινδύνων ἀπαλλάξαι τοὺς δυσχερεῖς ὑποπιεθόντας τι καθ' ἡμῶν, ἢ φανερώς ἐξελέγξαι με φαυλότατον ὄντα τῶν ἀπάντων· τῷ μὲν οὖν δήμῳ ταῦτα συνέφερε, τοῖς δὲ λέγουσιν οὐκ ἐλυσιτέλει. — 162, 12. ἐγὼ μὲν (Πεπαρηθίους) ἐτιμωρησάμην ἐνδεστερώς ἢ προσῆκεν, ἐκεῖνοι δὲ εἰρήνης οὕτως καταλαβόντες Ἀλόνησον οὐτε τὸ χωρίον, οὐτε τοὺς φρουροὺς ἀπέδιδον, πέμψαντος ὑπὲρ αὐτῶν ἐμοῦ πολλὰς· ὑμεῖς δ', ὧν μὲν ἠδίκησαν ἐμὲ Πεπαρηθῆσι, τούτων μὲν οὐδὲν ἐπεσκέψασθε, τὴν δὲ τιμωρίαν ἀκριβῶς εἰδότες ὅτι τὴν νῆσον οὗτ' ἐκείνους, οὕτε ὑμᾶς ἀφειλόμην, ἀλλὰ τὸν ληστὴν Σώστρατον· εἰ μὲν οὖν αὐτοὶ φαστε παραδοῦναι Σωστράτῳ, ληστὰς ὁμολογεῖτε καταπέμπειν· εἰ δὲ ἀκόντων ὑμῶν ἐκεῖνος κατεκράτει, τί δει-

νὸν πεπόνθατε λαθόντος ἐμοῦ, καὶ τὸν τόπον τοῖς πλείουσι ἀσφαλῆ παρέχοντος; — »

(β) 159, 4. « Τὸ παρανομεῖν εἰς κήρυκα καὶ πρέσβεις τοῖς ἄλλοις τε πᾶσιν ἀσεβὲς εἶναι δοκεῖ, καὶ μάλιστα ὑμῖν. Μεγαρέων γοῦν Ἀνθεμόκριτον ἀνελόντων εἰς τοῦτο ἐλήλυθεν ὁ δῆμος, ὥστε μυστηρίων μὲν εἶργειν αὐτοὺς, ὑπομνήματα δὲ τῆς ἀδικίας ἔστησαν ἀνδριάντα πρὸ τῶν πυλῶν· καίτοι πῶς οὐ δεινόν, ἐφ' οἷς παθόντες οὕτως ἐμισήσατε τοὺς δράσαντας, νῦν αὐτοὺς φαίνεσθαι ποιοῦντας; — 160, 17. Τὸ παλαιὸν οἱ πατέρες ὑμῶν, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, τοῖς Παιστρατίδαις ἐπετίμων, ὡς ἐπάγουσι τὸν Πέρσῃν ἐπὶ τοὺς Ἑλληνας· ὑμεῖς δ' οὐκ αἰσχύνεσθε ταῦτα ποιοῦντες, ἀ διατελεῖτε τοῖς τυράννοις ἐγκαλοῦντες; — 9. Πῶς ἐστὶ τοῦτο ἴσον ἢ δίκαιον, ὅταν μὲν ὑμῖν συμφέρῃ, πολέμιον εἶναι φάσκειν Κερσοβλέπτην τῆς πόλεως, ὅταν δ' ἐμὲ συκοφαντεῖν βούλησθε, πολίτην ἀποδεικνύσθαι τὸν αὐτὸν ὑφ' ὑμῶν, καὶ Σιτάλκῳ μὲν ἀποθανόντος, ᾧ μετέδοτε τῆς πολιτείας, εὐθὺς ποιήσασθαι πρὸς τὸν ἀποκτείναντα φίλιαν, ὑπὲρ δὲ Κερσοβλέπτου πόλεμον αἰρεῖσθαι πρὸς ἡμᾶς; καὶ ταῦτα σαφῶς εἰδότες, ὅτι τῶν λαμβανόντων τὰς δωρεὰς τὰς τοιαύτας οὐδεὶς οὐτε τῶν νόμων οὐτε τῶν ψηφισμάτων οὐδὲν φροντίζει τῶν ὑμετέρων. »

(γ) — 160, 8. « Ἐγὼ Τήρην καὶ Κερσοβλέπτην οὕτε τῶν περὶ τῆς εἰρήνης συνθηκῶν οἶδα μετασχόντας ὑμῖν, οὗτ' ἐν ταῖς στήλαις ἀναγεγραμμένους, οὗτ' Ἀθηναίους ὄντας, ἀλλὰ Τήρην μὲν μετ' ἐμοῦ στρατευόμενον ἐφ' ὑμᾶς, Κερσοβλέπτην δὲ τοῖς παρ' ἐμοῦ πρεσβευταῖς ἰδίᾳ μὲν τοὺς ὄρκους ὁμόσαι προθυμώμενον, κωλυθέντα δὲ ὑπὸ τῶν ὑμετέρων στρατηγῶν ἀποφαινόντων αὐτὸν Ἀθηναίων ἐχθρόν. — 161, 10. Ὑμεῖς ἔδοτε πολιτείαν Εὐαγόρῃ τῷ Κυπρίῳ καὶ Διονυσίῳ τῷ Συρακουσίῳ καὶ τοῖς ἐκγόνοις τοῖς ἐκείνων· ἐὰν οὖν πείσῃτε τοὺς ἐκβαλόντας ἑκατέρους αὐτῶν ἀποδοῦναι πάλιν τὰς ἀρχὰς τοῖς ἐκπεσοῦσι, κομίζεσθε καὶ παρ' ἐμοῦ τὴν Θράκην, ὅσης Τήρης καὶ Κερσοβλέπτῃς ἦρχεν. — 11. Καρδιανοὶ δὲ

φῆμι βοηθεῖν γενοῦντος αὐτοῖς πρὸ τῆς εἰρήνης σύμμαχος, οὐκ ἐθελόντων δ' ὑμῶν ἐλθεῖν εἰς κρίσιν, πολλάκις μὲν ἐμοῦ δεηθέντος, οὐκ ὀλιγάκις δ' ἐκείνων· ὥστε πῶς οὐκ ἂν εἴην πάντων φαυλότατος, εἰ καταλιπὼν τοὺς συμμάχους μᾶλλον ὑμῶν φροντίζοιμι τῶν πάντα μοι τρόπων ἐνοχλούντων ἢ τῶν βεβαίως μοι φίλων ἀεὶ μενόντων; — 162, 14. Τοσαύτην δὲ μοι ποιουμένου πρόνοιαν τῆς ὑμετέρας πόλεως, καὶ δίδόντος αὐτῇ τὴν νῆσον, οἱ ῥήτορες λαμβάνειν μὲν οὐκ εἴων, ἀπολαβεῖν δὲ συνεβούλευον, ὅπως ὑπομείνας μὲν τὸ προστασσόμενον τὴν ἄλλοτρίαν ἔχειν ὁμολογῶ, μὴ προσιεμένος δὲ τὸ χωρίον ὑποπτος γένομαι τῷ πλήθει· γνοῦ; ἐγὼ ταῦτα προδικαλοῦμαι κριθῆναι περὶ τούτων πρὸς ὑμᾶς, ἵν', εἰ μὲν ἐμὴ γνωσθῇ, παρ' ἐμοῦ δοθῇ τὸ χωρίον ὑμῖν, ἐὰν δ' ὑμετέρα κριθῇ, τότε ἀποδῶ τῷ δήμῳ ταῦτα δ' ἐμοῦ πολλάκις ἀξιούτος ὑμεῖς μὲν οὐ προσεῖχετε, Πεπαρηθῆσι δὲ τὴν νῆσον κατέλαβον. τί οὖν ἐχρῆν με ποιεῖν; οὐ δίκην λαβεῖν παρὰ τῶν ὑπερβηκκότων τοὺς ὄρκους; οὐ τιμωρησάσθαι τοὺς οὕτως ὑπερηφάνως ἀσελγαίνοντας; καὶ γὰρ εἰ Πεπαρηθῆσι ἦν ἡ νῆσος, τί προσῆκεν ἀπαιτεῖν Ἀθηναίους; εἰ δὲ ὑμετέρα, πῶς οὐκ ἐκείνοις ἐργίζεσθε καταλαβοῦσα τὴν ἄλλοτρίαν; — 163, 16. Τοιαῦτα δὲ πάσχων ὄμως τῆς πόλεως καὶ τῶν τριήρων καὶ τῆς χώρας ἀπεσχόμεν, ἱκανὸς ὢν τὰ πλείστα λαβεῖν ἢ πάντα καὶ διατετέλεκα προκαλούμενος ὑμᾶς εἰς κρίσιν ἐλθεῖν ὑπὲρ ὧν αἰτιώμεθ' ἀλλήλους. — 164, 20. Ῥάδιον μὲν οὖν ἐστὶ μοι παῦσαι τῆς βλασφημίας αὐτοὺς μικρὰ πάνυ προεμῆν, καὶ ποιῆσαι λέγειν ἐπαίνους ὑπὲρ ἡμῶν· ἀλλ' αἰσχυνόμεν ἂν, εἰ τὴν πρὸς ἡμᾶς εὐνοίαν παρὰ τούτων φαινομένη ὠνούμενος, εἴ πρὸς τοῖς ἄλλοις εἰς τοῦτο τόλμης ἦκουσιν, ὥστε καὶ περὶ Ἀμφιπόλεως (*) πρὸς ἡμᾶς ἀμφισβητεῖν ἐπιχειροῦσιν, ὑπὲρ ἧς τῶν ἀντιποιοῦμένων αὐτῆς οἶμαι πολὺ δικαιοτέρα λέγειν αὐτός· εἴτε γὰρ τῶν ἐξ ἀρχῆς

κρατησάντων γίγνεται, πῶς οὐ δικαίως ἡμεῖς αὐτὴν ἔχομεν, Ἀλεξάνδρου τοῦ προγόνου πρώτου κατασχόντος τὸν τόπον, ὅθεν καὶ τῶν αἰχμαλώτων Μήδων ἀπαρχὴν ἀνδριάντα χρυσοῦν ἀνέστησεν εἰς Δελφοὺς; εἴτε τούτων μὲν ἀμφισβητήσῃ τις, ἀξιοὶ δὲ γίνεσθαι τῶν ὑστερον γενομένων κυρίων, ὑπάρχει μοι καὶ τοῦτο τὸ δίκαιον· ἐκπολιορκήσας γὰρ τοὺς ὑμᾶς μὲν ἐκβαλόντας, ὑπὸ Λακεδαιμονίων δὲ κατοικισθέντας ἔλαβον τὸ χωρίον. καὶ τοὶ πάντες οἰκούμεν τὰς πόλεις ἢ τῶν προγόνων παραδόντων ἢ κατὰ πόλεμον κύριοι καταστάτες· ὑμεῖς δ' οὐτε πρῶτοι λαθόντες, οὐτε νῦν ἔχοντες, ἐλάχιστον δὲ χρόνον ἐν τοῖς τόποις ἐμείναντες ἀντιποιεῖσθε τῆς πόλεως, καὶ ταῦτα πίστιν ὑπὲρ ἡμῶν αὐτοὶ βεβαιοτάτην ἐπιθέντες· πολλάκις γὰρ ἐμοῦ γράφοντος ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς ὑπὲρ αὐτῆς ἐγνώκατε δικαίως ἔχειν ἡμᾶς, τότε μὲν ποιησάμενοι τὴν εἰρήνην ἔχοντες ἐμοῦ τὴν πόλιν, κατὰ συμμαχίαν ἐπὶ ταῖς αὐταῖς ὁμολογίαις. καὶ τοὶ πῶς ἂν ἕτερα γένοιτο βεβαιότερα ταύτης κτήσις, τῆς τὸ μὲν ἐξ ἀρχῆς καταλειφθείσης ἡμῖν ὑπὸ τῶν προγόνων, πάλιν δὲ κατὰ πόλεμον ἐμῆς γεγενημένης, τρίτον δὲ συγχωρηθείσης ὑφ' ὑμῶν τῶν εἰθισμένων ἀμφισβητεῖν καὶ τῶν οὐθὲν ὑμῖν προσηκόντων; »

(δ) 164, 10. « εἶδὲ τοῖς μὲν ἐκείνων κρατήσασσι μηδ' ἐγκαλεῖν ἀξιοῦτε μηδὲν, ἐμὲ δ' ἐνοχλεῖτε, πῶς οὐ δικαίως ὑμᾶς ἀμυνοίμην ἂν; — 163, 17. Σκοπεῖσθε πότερον κάλλιον ἐστὶν ὕπλοις ἢ λόγοις διακρίνεσθαι, καὶ πότερον αὐτοὺς εἶναι βραβευτάς ἢ πείσαι τινας ἑτέρους. — 165, 23. Ἄ μὲν οὖν ἐγκαλῶ, ταῦτ' ἐστὶν· ὡς δὲ προὑπάρχοντων καὶ διὰ τὴν ἐμὴν εὐλάβειαν μᾶλλον ἤδη τοῖς πράγμασι ἐπιτιθεμένων καὶ καθ' ὅσον ἂν δύνησθε κακοποιούντων, ὑμᾶς ἀμυνοῦμαι μετὰ τοῦ δικαίου, καὶ μάρτυρας τοὺς θεοὺς ποιησάμενος διαλήψομαι περὶ τῶν καθ' ὑμᾶς. »

Ἐκ πάντων μὲν δὴ τούτων δεδήλωται ὡς ἡ ἐπιστολὴ ἐπεπόμφη ἐπὶ Θεοφράστου τοῦ μετὰ Νικόμαχον ἀρχόντος, Ὀλυμπ. 110, 4. — 310. Π. Χ. ἕαρος ἀρχομένου, Φιλίππου

(*) Ἡ πρῶτον Ἑλένη ὁδοὶ ἐκκαλεῖτο.

πολιορκούντος Πέρινθον, και δὴ πρὶν ἢ παραγένηται εἰς βοήθειαν ταύτης δύναμις ἐκ Περσίας. Οὐκ ἀπεστάλη δὲ, ἀλλ' ἢ ὅπως Φίλιππος ἐμβάλη φόβον τοῖς Ἀθηναίοις τῆς λύσεως τῆς εἰρήνης ἀπειργων αὐτοῦς οὕτως μὴ βοηθῆσαι τοῖς πολεμίοις· οὐ γὰρ ἐλυσιτέλει αὐτῷ Περνηθίους πολεμοῦντι, ἐπὶ δὲ Βυζαντίους σκοποῦντι στρατεύεσθαι ἅμα καὶ πρὸς αὐτοῦς φανερώς διαφέρεσθαι. Τοιαύτας δὲ ἀξιώσεις αὐτῇ προὔβαλετο, ὥστε τὴν ἄρνησιν τούτων ἐν πολέμου προαγορεύσει παρ' Ἀθηναίων ἐτίθητ' ἂν κατὰ Κούρτιον.

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐγδόη τὴν τάξιν τυγχάνουσα ἀνέκαθεν εὑρηται τοῖς λόγοις τοῖς Δημοσθένους ἐπισυντημένη, και δὴ τῷ ἐνδεκάτῳ και τελευταίῳ Φιλιππικῷ, χωρὶς και ἰδίᾳ. Ταύτης δὲ τὴν ὑπαρξίν οὐδεὶς ἐστίν, ὅστις οὐκ' ἀποδέχεται, τούναντιον δὲ μάλιστα πεποιοθῶς ἀσπάζεται, ἄττ' εὐ και καλῶς ἔχουσιν, ἐκ τῶν πραγμάτων αὐτῶν τεκμαιρόμενος και τοῦ χρόνου, πλὴν ἐνίων τῶν νεωτέρων, οἳ, καίπερ παλαιὰ τε πολλά τε εἰδότες, ἀλλὰ δὴ και τῆς κριτικῆς ἐμπερότατοι ἄλλως, ὅμως, οὐκ οἶδ', ὅπως, ἀμφισβητοῦσι τῆς γνησιότητος ταύτης, ὡς οὐκ ἔβαλα σκορακίζοντες αὐτὴν τε και τὸν πρὸς αὐτὴν λόγον τὸν Δημοσθένους, και ἀναγράφουσι ἀμφῶ ἐν ταῖς τῶν ἐμπορευομένων συγγραφαῖς ταῖς ἐπὶ τῶν χρόνων τῶν Πτολεμαίων, καίτοι γε οὐκ ἀπειοκίτα τῶν Φιλίππου και Δημοσθένους ἔργων.

Ἐπεὶ δὲ πολλά περὶ τούτου παρὰ πολλῶν τυγχάνουσι εἰρημένα, οὐδὲν ἄλλο ἐστὶ μοι ἤδη λοιπὸν, ἢ, ὡς ἂν δόνωμαι, διὰ βραχυτάτων εἰπεῖν, ἅπερ δοκεῖ συντελεῖν εἰς δεῖξιν τῆς γνησιότητος τῆς ἐπιστολῆς· ἐπιλίποι γὰρ ἂν μὲ τὸ λοιπὸν μέρος τοῦ χρόνου, εἰ πάντα καθέκαστα διεξελεῖν ἐπιχειροῖν.

Και γὰρ παραλείπων τὸν Taylor, ἅτε οὐκ ἐξηγήσαντα τὰς πολλὰς γε αἰτίας, ὧν ἕνεκα δέχεται τὴν ἐπιστολὴν και τὸν λόγον ἀπειοκίτα τῶν ἔργων και τοῦ χρόνου Φιλίππου και Δημοσθένους, ποιούμεαι μνήμην τοῦ C. H. Schaefer, ὅς ἐν ἀπόροις ἔχεται δέξασθαι τὴν ἐπιστολὴν γεγραμμένην Φιλίππῳ τὸ δ' ἄπορον αὐτοῦ ἔγκειται ἐν τῷ μῦ-

κει και τῷ τῆς ἐπιστολῆς χαρακτῆρι, σοφιστῆ μᾶλλον εἰκότι φάσκοντος ἢ βασιλεῖ.

Και πρῶτον μὲν περὶ τοῦ πρώτου αἰτίου ἀποκρινόμενος οὐκ ἔχω ἢ ἀποφῆνασθαι ὡς C. H. Schaefer ἤκιστα ὀρθῶς κρίνει. Φιλίππῳ γὰρ αὐτῷ ἔσχεν ἀναγκαίως ἀρχομένῳ τῆς ἐπιστολῆς δικαιολογῆσαι τὸ μῆκος· « μὴ θαυμάσητε δὲ τὸ μῆκος τῆς ἐπιστολῆς πολλῶν γὰρ ὑπαρχόντων ἐγκλημάτων ἀναγκαῖον ἐστὶν ὑπὲρ ἀπάντων δηλωσαι καθαρῶς και καῦτα, ἐπειδὴ πολλὰς μου πρέσβεις ἀποστειλάτος, ἵ' ἐμμελῶμεν τοῖς ὄρκοις και ταῖς ὁμολογίαις, οὐδεμίαν ἐποιεῖσθε ἐπιστροφῆν. »

Εἰ δὲ ἡ ἐπιστολὴ φανερῶς πῶς ἔχουσα και σοφιστικὸν χαρακτῆρα, οὐδὲν τὸ κωλύον δέξασθαι ταύτην γνησίαν· οὐδεὶς γὰρ ἐστίν, ὅς ἀγνοεῖ ὅτι πάντα ἐπὶ Φιλίππῳ συνέτρεχον, ἢ ἐπιτηδειότης τῆς φύσεως, ἢ σύνεσις τῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ στρεφομένων, ἢ σπουδὴ και ὁ πλοῦτος, ἀλλὰ δὴ και ἡ περὶ τὸ σοφιστεῦσιν ἰκανότης, περὶ ὅ οὐκ ἀπιθάνως ἐμμελῶς ἐσχολακῶς ἦν, ὅπως αὐτὸ ἐν εὐθέτοις καιροῖς εὐ και καλῶς ἐπιδεικνύηται· οὐδὲν ἄρα θαυμαστὸν, ὅτι ἐπίτηδες τοιοῦτῳ χαρακτῆρι ἐκέχρητο ζηλώσας τοὺς σοφιστὰς, ἐνιαχοῦ δὲ και Ἰσοκράτην τὸν ῥήτορα, (κατὰ δὲ τοὺς Σχολιαστὰς) και σοφιστὴν, εὐδοκιμούντας παρ' Ἀθηναίους.

Και γὰρ Δημοσθένης, εἰ ἡμῖν ἐστὶ βουλομένοις αὐτῷ τὴν ἴσην μετρεῖν, ὑπὸ τὸ αὐτὸ κατηγορημα ὑπακτέος ἂν εἴη, ὅτι οὐ μόνον περὶ τὸ σοφιστεῦσιν ἐσχολακῶς ἦν, σιτισάμενος τὸν Ἰσαῖον ὄλον και τὰς τῶν λόγων ἐκείνου τέχνας, ἀλλὰ και φράσεσιν Ἰσοκράτους ἐχρήσατο και ἐννοίαις.

Εἰ δ' αὖ τὴν ἐπιστολὴν μὴ γέγραφε Φίλιππος, οὐδὲν πρᾶγμα· πολλοὶ γὰρ ἦσαν αὐτῷ γραμματεῖς ἐπιειξίως ἐπιστολάς γράφειν δυνάμενοι, ἐν δὲ τοῖς μάλιστα Εὐμένους ὁ Καρδιανός, Λεωσθένης ὁ Ἀθηναῖος, Πύθων ὁ Βυζάντιος, ἀλλὰ δὴ και Αἰσχίνης, οἷςπερ γραμματικῆς και ποιήσεως, ῥητορικῆς τε και φιλοσοφίας και πάσης ὀλίγου δεῖν ἐπιστήμης τοσοῦτο τὸ περιὸν ἐτύγ-

χανεν ὄν, ὡς και πρὸς τοὺς Ἀθηναίους αὐτοῦς, σχεδὸν φάναι, διαμιλλᾶσθαι.

Ἄλλ' οὐδ' αὖ πάλιν δεινὸν ἐστίν, εἰ αὐτῇ δὴ φαίνεται καταδεστέρα πῶς οὔσα τῆς καθαρᾶς Ἀθίδος διαλέκτου, ὥστε ταύτην τεκμαιρόμεθα μεταγενεστέροις χρόνοις ἀρμόττειν· δῆλον γὰρ ὅτι ἐξ ἐκείνου δὴ τοῦ χρόνου και τὸ κάλλος τῆς γλώσσης, ὡςπερ ἢ πολιτεία και πάντα, κατὰ μικρὸν ἤρξατο παρακμάζον. Πρὸς δὲ τούτοις τὰ πράγματα ἐς τοσοῦτο προήχθη, ὥστε Φιλίππῳ περὶ πολλά τότε τυρβαζομένῳ οὐκ ἦν χρόνος ἰκανός, τὴν ἐπιστολὴν συντάξασθαι, στάθμη χρωμένῳ και κανόνι, πρὸς δὲ και ὑπομονῇ τῇ δεούσῃ, ἢπερ ἐκέχρητο Ἰσοκράτης τὸν Πανηγυρικὸν συντάττων.

Οὐκ οἶδα δὲ ἔγωγε ὅπως ἐν τῇ ἐπιστολῇ παρειεῖδου τοῦνομα Σιτάλης, ὅς πρὸ εἰκοσιν ὀλυμπιάδων τεθνεὼς ἦν ἐν τῇ πρὸς Τριβαλλοὺς στρατείᾳ ἀντὶ Κόττος τοῦ πατρὸς Κερσοβλέπτου, ὡς Jacobs ὀρθῶς ἐδήλωσεν ἐν σελ. 419. f. Demosthen. Staatsr. (*) Οἱ γὰρ ἐπιφανέστατοι τῶν ἀνθρώπων λανθάνουσιν ἤκιστα, ὅ,τι ἂν ποιῶσιν. Ἀλλὰ και ἐκ τούτου οὐκ ἐστὶ δίκαιον παραδέξασθαι τὴν ἐπιστολὴν ὑποβολιμαίαν· ὡς γὰρ Δημοσθένης δις ἔλαθε τοῦνομα Περδικκας παρειεῖδον ἐν τοῖς λόγοις τοῖς περὶ Συρτάξεως και κατ' Ἀριστοκράτους, ἀντ' Ἀλεξάνδρου τοῦ τῶν Μακεδόνων βασιλέως, (**) οὕτως ἐστίν οὐκ ἀπίθανον τὴν τῶν ὀνομάτων ἐναλλαγὴν και τὸν Φίλιππον λεληθέναι ἢ τινὰ τῶν ἀντιγραφῶν και γὰρ τὸ ἀμαρτάνειν τοῖς θνητοῖς πέφυκε μάλιστα. Ἡ μὴ γὰρ γνώμης οὐκ ἤμαρτεν Οὐλιπιανός τε ὁ ῥήτωρ και οἱ τοῦτῳ ἀκόλουθοι Clinton και Arnold Schaefer τὴν ἐπιστολὴν ἀναλλάξαντες πρὸς τὴν περὶ Σηλυμβρίας, καίτοι και τὸν χρόνον ἔχουσιν αὐτοῖς διαμαχόμενον και τὰ πράγματα και τὸν περὶ τὴν ἔκφρασιν τρόπον; Ἡμῖν γε, ἀλλὰ δὴ και ἐν μεσημβρίᾳ μέση ἡμῖν οὐδὲ ἐτυχον, ὅτι τὴν μὲν

ἀποβρίπτοντες τὴν ἐτέραν ἀσπάζονται, πρὸς ἢν γε ὁ λόγος ὁ Δημοσθένους ὡς ἀποκρίνεται φάσκοντες.

Τοῦτο δὲ τις λέγων οὐκ ἂν ἀμάρτοι τὰ ληθῆος· ἐπεὶ Οὐλιπιανός πλασάμενος ἐν τῇ ἐπιστολῇ τῇ περὶ Σηλυμβρίας φράσεις τε και ἐννοίας οὐδενὶ οὐδαμῆ οὐδαμῶς οὐδεμίαν κοινωνίαν ἔχουσας τῶν λόγων Δημοσθένους, παρέσχε τὴν ἐτέραν ἐν ὑποψίᾳ γενέσθαι, οὐ οὐκ ἐξόν τινι πρὸς αὐτὴν ὑπόπτως διάκεισθαι· και γὰρ αὕτη αὕτη ἢ περὶ Σηλυμβρίας ἐπιστολῇ, ὡςπερ ἐν τῷ περὶ τοῦ Στεφάνου λόγῳ τοῦ Δημοσθένους εὑρηται. (*) ἀκριβοῦσα τὸν χρόνον, τὰ δὲ πράγμαθ' ὀρίζουσα και ὅπως Φίλιππος Ἀθηναίους αὐτῇ προσενήνεκτο, οἷα τ' ἐστὶ πᾶσαν ὑπόνοιαν ἀναιρεῖν ἐκ τοῦ μέσου.

Ἐνεγέγραπτο δὲ αὐτῇ τὰδε· « Ἀπολογούμενος γὰρ Φίλιππος τῇ ἐπιστολῇ ὅτι ἔλαβεν, ὧν πλοίων ἐναυάρχει Λαομέδων, πολιορκῶν Σηλυμβρίαν μὴ συμπεριειλημμένην ἐν ταῖς τῆς φιλίας κοινῇ κειμέναις συνθήκαις, φησὶν οὐ λεληθέναι αὐτὸν ὅτι ἐξαπεστάλη ταῦτα πρόφασιν μὲν ὡς τὸν σῖτον παραπέμψοντα ἐκ τοῦ Ἑλλησπόντου εἰς Αἴημον, βοηθήσοντα δὲ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ πολιορκουμένοις· τὴν δὲ αἰτίαν αὐτοῦ ἀνατίθεται οὐκ εἰς τὸν δῆμον τὸν Ἀθηναίων (ἔνευ γὰρ τοῦτου συνετάχθη ταῦτα τῷ ναυάρχῳ) ἀλλ' εἰς τινὰς ἄρχοντας και ἐτέρους ἰδιώτας, οἱ ἐκ παντὸς τρόπου φιλοτιμοῦνται τὸν δῆμον ἀντὶ τῆς νῦν ὑπαρχούσης φιλίας τὸν πόλεμον ἀναλαβεῖν, ὑπολαμβάνοντες αὐτοῖς τὸ τοιοῦτο πρότοδον ἔσεσθαι· διόπερ ἠγούμενος τοῦτο οὕτ' αὐτῷ, οὕτ' Ἀθηναίοις χρήσιμον ὑπάρχειν, ἀφίησιν αὐτοῖς τὰ καταχθέντα πλοῖα και συμβουλεύει τῇ βουλῇ και τῷ δῆμῳ, εἰ αὐτοῖς ἐστὶ βουλομένοις, μὴ ἐπιτρέπειν τοῖς προσσηκῶσιν αὐτῶν κακοῦθως πολιτεύεσθαι, ἀλλ' ἐπιτιμᾶν, ἐπαγγελλόμενος καὐτὸς διαφυλάττειν τὴν εἰρήνην. »

Ἐκ τούτων τοιγαροῦν και τυφλῷ ἐστὶ δῆλον, ὡς ἡ ἐπιστολὴ αὕτη γραφεῖσα μὲν ἐ-

(*) Περὶ Σιτάλου ὄρα Θεουκοδίδου Βιβλ. 2, 29, 95, 104. και Διοδώρου XII, 50, 54.

(**) Clinton πρῶτος κατενόησε τοῦτο, Boehneke Forschung, I. S. 110. not. 5.

(*) P. 250, 26. ed. Sauppe.

πί τῆς πολιορκίας τῆς Σηλυμβρίας, πραγ-
ματευομένη δὲ περὶ τῆς τῶν καταχθέντων
πλοίων ἀφέσεως καὶ ἐπισκηπτομένη τοῖς
ρήτορσιν, ἀλλὰ δὴ καὶ τοὺς φίλους Φιλίπ-
που τρόπους διαδηλοῦσα, ἀπεστάλη πρὸς
Ἀθηναίους ὑπαρχούσης τῆς πρὸς ἀλλήλους
φιλίας ὡς θ' οἱ ἀμφὶ Οὐλιανὸν παραλόγως
ἀπέφηναν ὡς τὸν λόγον τὸν Δημοσθένους
εἰς αὐτὴν ἀποκρίνεσθαι δεόν· καὶ γὰρ ἐν
ταύτῃ μὲν Φίλιππος τοῖς προσσηκῶσι τῆς
πόλεως μόνοις, ἐν δὲ τῇ μακρᾷ, πᾶσι τοῖς
Ἀθηναίοις ἐγγαλεῖ, ἀρχουσί τε καὶ ἰδιώταις·
ἐν τῇ πρώτῃ εἰρήνην ὑπισχέται τοῖς Ἀθη-
ναίοις, ἀλλ' ἐν τῇ τελευταίᾳ μετὰ τὸ ἀ-
ποστειλαὶ πρέσβεις αὐτοῖς καὶ ἐπιστολᾷς
πολλάκις, ἐν ἑμμένεισι τοῖς ὅρκοις καὶ ταῖς
ὁμολογίαις, καὶ εἰς κρίσιν ἐλθεῖν, ὑπὲρ ὧν
αἰτιῶνται ἀλλήλους, πόλεμον αὐτοῖς προ-
εἶρηκεν· «ὕμᾱς, λέγων, ἀμυνοῦμαι μετὰ τοῦ
δικαίου καὶ μάρτυρας τοὺς θεοὺς ποικιλάμε-
νος διαλήψομαι περὶ τῶν καθ' ὑμᾶς.»

Ὅτι δὲ ἡ ἐν τῷ περὶ τοῦ Στεφάνου λό-
γῳ Δημοσθένους ἐπιστολῇ αὐτῆ Φιλίππου
ἐγγράφῃ πρὸ τῆς ἐν τοῖς Φιλιππικοῖς Δημο-
σθένους καταλεγομένης ἰδίᾳ, δηλὸν ἐστὶν ἐκ
τῆς τελευταίας λεγούσης ἐπὶ λέξεσιν οὕτω
«ὕμᾱς καὶ τῆς πόλεως καὶ τῆς χώρας καὶ
τῶν τριήρων ἀπεσχήμην, ἱκανὸς ὢν τὰ πλεῖ-
στα λαβεῖν ἢ πάντα.» ὁ δὲ δῆμος ὁ Ἀθη-
ναίων ἀκούσας τῆς ἐπιστολῆς καὶ Δημο-
σθένους παρακαλέσαντος αὐτοὺς πρὸς τὸν
πόλεμον, ὡς ἐφθην εἰπὼν, καὶ ψήφισμα γρά-
ψαντος, ἐχειροτόνησε τὴν μὲν στήλην κα-
θελεῖν τὴν περὶ τῆς πρὸς Φίλιππον εἰρήνης
καὶ συμμαχίας σταθεῖσαν, ναῦς δὲ πληροῦν
καὶ τ' ἄλλ' ἐνεργεῖν τὰ τοῦ πολέμου.

Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τοῦ πρώτου μέρους
τῆς Πραγματείας· περὶ τῆς ἐπιστολῆς τῆς
Φιλίππου. Τοῦς ἑμαυτοῦ δὲ λογισμοὺς ἀ-
ποδειξάμενος, οἷς ἐχρησάμην ἐν τῇδε, ἐπα-
γόμενος μάρτυρας τούτων τοὺς πολυμαθεῖς
τε καὶ κρίσει βαθεῖα πάντας, σχεδὸν φάναί,
ὑπερκλοντικότητας, παλαιούς τε καὶ νεωτέ-
ρους, Ἱστορικοὺς τε καὶ Ῥήτορας, Γραμματι-
κούς καὶ Ἰπομνηματιστάς, παραλείπω τοὺς
ἥκιστα βουλομένους ἀποδίδοσθαι τὴν μακρὰν

ἐπιστολὴν καὶ τὸν πρὸς ταύτην λόγον τοῖς
Φιλίππου ἔργοις καὶ Δημοσθένους, ἃ θ' ἑαυ-
τοὺς μὲν ἐν μοίρᾳ θέντας ἀμφιβολίας, ταῦ-
τα δὲ ἄμφω ἐν μετεώρῳ ἀφέντας, ἐπειδὴ
οὐκ ἔχουσιν εἰπεῖν τοὺς τεκόντας, καὶ ἀπο-
φαινομαι ἐγώ γε, ὡς ἡ ἐπιστολὴ ἡ Φιλίπ-
που ἀρχὴν ἔχουσα. «Φίλιππος Ἀθηναίων
τῇ Βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ χαίρειν. Ἐπειδὴ
πολλάκις μου πρέσβεις ἀποστειλάτωρ...»
καὶ τέλος· «ὕμᾱς ἀμυνοῦμαι μετὰ τοῦ δι-
καίου... διαλήψομαι περὶ τῶν καθ' ὑμᾶς.»
ἔχ' ἄρισθ' ἀρμόττουσα τῇ γραφίδι καὶ χα-
ρακτῆρι καὶ τοῖς χρόνοις Φιλίππου, γρησία
ἐστὶ καὶ τῶν ἔργων Φιλίππου. Τοῦτο δὲ δι-
ισχυρίζομαι πεποιθὼς ἐπὶ τοὺς λογισμοὺς
τῶν μνημονευθέντων, ὧν τὴν ἐμπειρίαν ὡς
ὄρθην ἔχω λαβῶν, καὶ τούτοις συνδοκῶ ἐπὶ
πᾶσιν.

Ἀποδέκτου δὲ γενομένης τῆς ἐπιστολῆς
τῆς Φιλίππου τῆς τοῖς Δημοσθένους λόγοις
ἀναγραφομένης παρ' ἕκαστι τοῖς ἐκδόταις,
ὡς ὄρθης καὶ γνησίας, ὡς εὖ καὶ καλῶς ἐ-
χούσης, καὶ ὡς ἀνοθεύτου καὶ μὴ ὑποβολι-
μαίας, πεφυκότως οὐκ ἔστιν ἄλλως, ἀλλ' ἡ
ἀποδείξασθαι καὶ τὸν πρὸς ταύτην λό-
γον τὸν Δημοσθένους, οὗ ἡ ἀρχὴ. «Ὅτι
μὲν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, Φίλιππος οὐκ ἐ-
ποίησατο τὴν εἰρήνην πρὸς ἡμᾶς, ἀλλ' ἀνε-
βάλετο τὸν πόλεμον, πᾶσιν ὑμῖν φανερόν
γέγορε» καὶ τέλος... «Ὅσῳ δοκοῦμεν
αὐτῷ προχειρότατα χρῆσθαι τῶν ἄλλων
Ἑλλήνων,» ὡς οὐκ ἀπεικίκα τῶν ἔργων
τῶν Δημοσθένους, ἀλλ' ὡς γρησίων αὐτοῦ
καὶ τελευταίων τῶν Φιλιππικῶν ἐκ γὰρ τῆς
ἐπιστολῆς τῆς μακρᾶς τοῦ Φιλίππου κατὰ
Böckh (*) στήκει ἡ πίπτει ἡ γνησιότης τοῦ
λόγου.

Ὅτι δὲ ταῦθ' οὕτως ἔχει, περὶ τούτου
μοι ἔσται ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει ἅπασα ἡ
σπουδῆ.

(*) Böckh Manetho S. 434. Beil. II S. 441.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΓΡΙΩΝ

ΥΠΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΝ ΕΠΟΨΙΝ.

Οἱ ἄνθρωποι καλοῦνται συνήθως ἄγριοι
ὅταν συζῶσιν ὁμοῦ ἄνευ ἄλλης μεταξὺ των
σχέσεως ἢ συναφείας, εἰμὴ τῆς τοῦ συγκα-
τοικεῖν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐδάφους καὶ συνδια-
λέγεσθαι ἐν τῇ αὐτῇ κοινῇ διαλέκτῳ καὶ
ὅταν κυβερνῶνται ἀπλῶς ὑπὸ τῶν τῆς φύ-
σεως νόμων, οὐδὲν ἄλλο κεκτημένοι εἰμὴ τὰ
ἀπολύτως ἀναγκαῖα πρὸς τὴν ὑπαρξιν καὶ
συντήρησιν αὐτῶν. Εἰσὶ δὲ καὶ ἕτεροι δια-
κριτικοὶ χαρακτῆρες τῆς τῶν ἀγρίων κατα-
στάσεως ἤτοι· τὸ νὰ μὴ ὑπάρχη παρ' αὐ-
τοῖς κυριαρχικὴ τις ἀρχὴ ἢ δικαστικὴ
ὅπως κρίνη καὶ ἀποφασίζῃ τὰς μεταξὺ των
ἀναφυομένας ἐριδας καὶ διαφοράς, οὐδὲ ὑ-
ποχρεωτικὰ περὶ γάμου συνομολογίαι, οὐ-
δὲ τέχναι, πλὴν τῶν ὅλως τραχυτάτων ἐ-
κεινων καὶ βαναύσων. Δὲν πρόκειται ἐνταῦ-
θα περὶ τοῦ τρόπου τοῦ ζῆν τῶν ἀνθρώπων.

Ἀληθὲς ὅτι οἱ πλείστοι τῶν ἀγρίων ζῶ-
σιν εἴτε ὑπὸ τῆς ἀλιείας, εἴτε ὑπὸ τῆς κυνη-
γείας, ἢ ὑπ' ἀμφοτέρων ὁμοῦ· ἀλλ' ὅμως
φυλαὶ τινες δυνατὸν οὕτω νὰ ζῶσι καὶ νὰ
ᾧσιν ἀρκούντως πεπολιτευμένοι καὶ ἡμεροί.

Πῶς ἡ ταλαίπωρος ὅμως, ἡ ἄνομος καὶ
ἀκοινωνήτος ἐκείνη κατάστασις, ἣν τὰ ἐ-
ξυγενησμένα ἔθνη ὠνόμασαν κυρίως ἀγρί-
αν, ἔσχε τὴν ἀρχὴν αὐτῆς, εἶναι ζήτημα
σπουδαίας ἀμφισβητήσεως. Ἀναφαίνεται δ'
αὕτη ὑπάρχουσα καὶ ἐν τοῖς ἀπωτάτοις
χρόνοις. Ὑποτίθεται ὅτι συνέστη τὸ πρῶτον
ὑπὸ κακούργων ὑπεφυγόντων τὴν τῶν νό-
μων τιμωρίαν διὰ δραστηρεύσεως, οἵτινες
ἀποσυρθέντες εἰς χώρας λίαν ἀπεχούσας τῆς
πατρῆος γῆς, στερούμενοι δ' ἐργαλείων, ἢ
μηδεμίαν τέχνην γινώσκοντες, καὶ οὐδὲν ἄλ-
λο ἔχοντες εἰμὴ τόξα καὶ βέλη καὶ τὰ τῆς
ἀλιευτικῆς χρήσιμα, ἀπολέσαντες δὲ, τοῦ

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. ΣΤ΄.)

χρόνου προϊόντος, ἢ διαφθείραντες τὴν μη-
τρικὴν αὐτῶν γλῶσσαν, ἀπετέλεσαν οὕτω
διαφορὰ ἰδία ἔθνη καὶ φυλάς.

Ὅτι αὕτη ἡ πρωτίστη αἰτία, ἡ παραγα-
γοῦσα τὸν ἄγριον τοῦ ζῆν τρόπον ἐστὶ λίαν
πιθανὸν, καὶ τοι οὐχ ἦττον καὶ ὑπὸ διαφο-
ρῶν ἄλλων συμβεβηκότων ὤφειλεν αὕτη ὡ-
σαύτως νὰ προκύψῃ ὑπὸ ναυαγίων δηλαδὴ
ἐπὶ ἐρήμοις τόποις, ἢ ὑπὸ μετοικεσίας λαῶν
εἰς ἐπιδρομῆς ἐτέρου ἔθνους πορθητοῦ ἀπο-
διωχθέντων.

Ὁ φιλόσοφος τῆς Γενεῦσης Ρουσσώ, ὁ
μόνος οὗτος τοῦ Βολταίρου ἐφάμιλλος, ἐν
τῇ «Περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς μεταξὺ τῶν ἀν-
θρώπων ἀνισότητος» πραγματείας του (*sur
l'origine de l'Inégalité parmi les Hom-
mes*) διὰ σπουδαιοτάτων ἐπιχειρημάτων ἀ-
ποφαίνεται ὅτι οἱ ἄγριοι εἰσι πράγματι εὐ-
τυχεῖς παραβαλλόμενοι πρὸς τὴν ὀλότη-
τα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Περιγράφων
λοιπὸν τὸν βίον τῶν ἀγρίων παρατηρεῖ ὅτι
εἰσὶν οὗτοι ὑπερευχαριστημένοι ἐν τῇ ἀ-
θλίᾳ δῆθεν καλουμένην κατάστασει των. Δὲν
παρατηρεῖ ὅμως ὅτι ἡ εὐχαρίστησις δὲν
πρέπει νὰ συγγένηται μετὰ τῆς εὐτυχίας. Ἐκ
τοῦ ὅτι αἱ ἄγριοι φυλαὶ εἰσὶν εὐχαριστημέ-
ναι ἐν τῇ ἑαυτῶν καταστάσει, δὲν ἔπεται
ὅτι εἰσὶ καὶ εὐτυχεῖς. Τὸ εἶναι τινα εὐτυχεῖς
σημαίνει τὸ συναίσθανεσθαι ἐν ἑαυτῷ ὑ-
περβολὴν τῶν εὐαρέστων τοῦ νοῦς ἀντιλή-
ψεων ἐπὶ τῶν δυσαρέστων, ἐνῶ ἡ εὐχαρί-
στησις προέρχεται ἀπλῶς ἐκ τῆς ἀπουσίας
πόνων τοῦ νοῦς ἢ τοῦ σώματος. Ὁ ἄγριος
λοιπὸν ἐν τοιαύτῃ κατάστασει διατελὼν εἶ-
ναι εὐχαριστημένος. Οὐδεμίαν κέκτηται ἐ-
πιθυμίαν πέραν τοῦ ἀπλῶς ὑπάρχειν καὶ
τοῦ ἔχειν τὰ μέσα πρὸς συντήρησιν τῆς ὑ-
πάρξεώς του ταύτης. Δὲν γινώσκει ἄλ-
λας ἀναπαύσεις ἐν τῷ κόσμῳ, πλὴν τῶν
ὄσων, ἐν τῷ περιωρισμένῳ αὐτοῦ τρόπῳ
τοῦ ζῆν, ἔσχε τὴν συνήθειαν τοῦ ν' ἀ-
πολαύῃ. Ἄν δὲ τυχὸν ἀνακαλύψῃ νέαν τι-
νὰ ἀνωτέραν ἢ εὐδαιμονοστέραν, συναί-
σθάνεται ἑαυτὸν ἀνίκανον τοῦ νὰ ἐπω-
φληθῇ αὐτῆς. Ἐκ τούτου καταδεικνύεται
ὅτι πλείστοι ἐκ τῆς ἐσχάτης τάξεως, ἐν

πεπολιτισμένη κοινωνία συνδιαιτώμενοι, πολλῶ τῷ μέτρῳ εἰσὶν εὐτυχέστεροι τῶν ἀγρίων, καθὸ δυνάμενοι νὰ προσεγγίζωσιν ἐλευθέρως πρὸς τὰς ἡδονὰς ἐκείνας καὶ τέρψεις τοῦ νοῦς, ἃς ὁ ἄγριος, παντάπασιν ἀγνοεῖ.

Οἱ ἄγριοι δὲν πρέπει νὰ συγχέωνται μετὰ τῶν βαρβάρων. Ἢ βάρβαρος κατάστασις εἶναι ἐκείνη ἐν ἣ τὰ δίκαια τῶν γυναικῶν δὲν προστατεύονται, ἐν ἣ ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ἰδιοκτησία δὲν εἶναι ἀσφαλεῖς, οἱ δὲ νόμοι καὶ τὰ ἔθιμα τὰ ἐν αὐτῇ ἐπικρατοῦντα ἀσυμβίβαστά εἰσι πρὸς τὴν γενικὴν τοῦ λαοῦ εὐημερίαν. Τὸ ὄνομα βάρβαρος ἐδόθη ὑπὸ μὲν τῶν Ἑλλήνων πρὸς πάντα μὴ Ἑλληνα, ὑπὸ δὲ τῶν Χριστιανῶν πρὸς πάντας τοὺς μὴ εἰς Χριστὸν πιστευόντας καὶ ὑπὸ τῶν Μωαμεθανῶν πρὸς τοὺς εἰς τὸ Κοράνιον ἀπιστοῦντας. Ἀλλὰ κυρίως δίδεται πρὸς τὰ παρὰ τὴν Μεσόγειον κείμενα Ἀφρικανὰ Κράτη.

Περιγραφή τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων τῶν διαφόρων ἀγρίων φυλῶν ἤθελε φέροι ἡμᾶς εἰς παρατεταμένας καὶ ὀχληρὰς λεπτομερείας· ἀλλ' ὅμως εἰδικαί τινες ἀφηγήσεις περὶ τῶν φυλῶν αὐτῶν δὲν ἤθελον ἀποδειχθῆ ὅλως περιτταί, ὡς δυνάμεναι παρασχεῖν γινώσκοντι τοῦ βίου τῶν ἀγρίων ἀκριβεστέραν ἢ γενικαί περὶ αὐτῶν θεωρίαι. Ἄγριοι ὑπάρχοντες ἀπανταχοῦ τῆς οἰκουμένης, ἀλλ' ἴσως οἱ ἀξιολογότεροι ὅλων εἰσὶν οἱ Ἰνδοὶ τῆς Ἀμερικῆς.

Αἱ ἐν τῇ Βορείῳ καὶ Νοτίῳ Ἀμερικῇ ἄγριοι φυλαὶ διαίρουσιν εἰς μικρὰς ἀνεξαρτήτους κοινότητας, διεσπαρμένας ἐν χώραις εὐρείας ἐκτάσεως καὶ διηλεκτῶς διατελούσας εἰς ἀμοιβαίας ἐχθροπραξίας καὶ ἀντιζηλίας· καθότι, φυσικῶ τῷ λόγῳ, ἡ ἀγρία φυλὴ, περιπλανώμενη ἐπὶ τῶν ἐκτεταμένων ἐκείνων πεδιάδων, καὶ ἀφικνουμένη εἰς δάσος καλῶς ἀρδευόμενον, ἢ εἰς μέρος περιέχον ἀφθονον ἄγρευσις θηρίων, λαμβάνει ἀμέσως αὐτὸ εἰς τὴν κατοχὴν αὐτῆς καὶ ζητεῖ ν' ἀποδιώξῃ ἐκεῖθεν πᾶσαν ἀντίμαχον φυλὴν. Μόνον δ' ὅτε αἱ φυλαὶ αὗται συνάπτουσι μάχας ἀπὸ κοινοῦ ἢ συσσωματοῦνται ἕνεκεν

θηρεύσεως, ἀναγνωρίζουσιν ὡς ἀρχηγὸν καὶ ὀδηγὸν τῶν τὸν ἰκανώτερον καὶ βρωμαλωτέρον τῆς φυλῆς, περιβάλλοντες αὐτὸν ἀεὺθρον ἐξουσίαν, ἀλλ' ἔτι εἰρήνης ἐπελοῦστος ἢ τῆς κτηνοθηρίας παυσάσης, καταργεῖται καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀρχοντος. Τοῦτο δὲ συμβαίνει παρὰ τοὺς πλείστοις τῶν Ἰνδῶν, ἀλλ' ἐν τῇ χερσονήσῳ Φλωρίδι, οἱ ἀρχηγοὶ Σάχεμοι εἶναι ἰσοβιοὶ καὶ διαδοχικοὶ, ὑπάρχουσι δὲ καὶ μεταξὺ τῶν πρὸς βορρᾶν τῆς Φλωρίδος Νατασίτων οἰκογένειαι τινες φέρουσαι τίτλον εὐγενείας. Παρὰ ταῖς φυλαῖς ταύταις ἡ θέλησις τοῦ μεγάλου ἀρχοντος θεωρεῖται νόμος καὶ ἡ ζωὴ ἐκάστου εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν του. Αἱ κατοικίαι τῶν Ἀμερικανῶν ἀγρίων εἰσὶν ἀθλιαὶ καλύβαι περιέχουσαι ἀπλῶς σκέπην καὶ καταφυγὴν ἀνευ οὐδεμιᾶς ἄλλης ἀναπαύσεως. Ἐν τοῖς θερμοῖς κλίμασι τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς σύγκεινται ἀπὸ παραπήγματα ἐκ κλάδων καὶ φύλλων δένδρων, ἀνοικτὰ καὶ ἐκτεθειμένα εἰς τὰς δυσκρασίας τῶν ὥρων τοῦ ἔτους, εἰς τρόπον ὥστε ἐν καιρῷ ὑετώδει οἱ πλείστοι τῶν Ἰνδῶν ἀποσύρονται εἰς κοιλώματα ὑπὸ τῆς φύσεως ἤδη ἐσχηματισμένα, ἢ ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτῶν χειρῶν ὅπωςδὴποτε κατασκευαζόμενα. Ἐν δὲ τῇ Βορείῳ Ἀμερικῇ αἱ κατοικίαι τῶν συνίστανται εἰς καλύβας καλουμένας οὐγκουάμ, ἐχούσας θύρας τοσοῦτον χαμηλάς, ὥστε ἀναγκάζονται ἵνα ἔρπωσι διὰ τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν ὅπως εἰσέρχονται, καὶ μίαν μεγάλην ὀπὴν πρὸς τὴν ὄροφον ὅθεν ἐξέρχεται ἡ καπνός. Δοραὶ ζῶων ἀποτελοῦν τὴν ἐνδυμασίαν τῶν ἐν τοῖς ψυχροῖς κλίμασι, ἐνῶ ἐν τοῖς θερμοῖς οὐδὲ κἄν ἐνδύονται, ἀλλὰ χρίονται ἀπλῶς διαφόροις ἀλοιφαῖς ὅπως προφυλάττωνται ἀπὸ τὰ δῆγματα τῶν ζωῦφιων. Αἱ ψυχικαὶ διαθέσεις τῶν ἀγρίων τούτων ποικίλουσι κατὰ τὰς διαφόρους φυλάς. Τινὲς εἰσὶ τοῦ ἐσχάτου εἶδους, ἀγρίας καὶ κτηνώδους φύσεως, χολοπαθεῖς, ὑποπτοὶ, προφυλακτικῶ καὶ ὁλως ἀγνοοῦντες τὸ τῆς εὐγνωμοσύνης αἴσθημα, ἀλλ' ἐξασκοῦντες τὴν ἐκδίκησιν τῶν καθ' ὑπερβάλλουσαν ἀυστηρότητα, μετα-

φέρουσιν οἰκᾶδε τοὺς ἐν πολέμῳ συλλαβανομένους αἰχμαλώτους ἵνα δοκιμάζωσι τὴν ἡδονὴν τοῦ φονεῦν αὐτοὺς ἐν ἀνέσει. Τινὲς δ' ἀπ' ἐτέρου εἰσὶ τοσοῦτον πραεῖς, ὥστε ὅσονδὴποτε μεγάλας βλάβας καὶ ζημίας ὑφίστανται, οὐδέποτε ἐπιζητοῦσιν ἀντεκδίκησιν. Ἀλλὰ συγχρόνως τοσοῦτον μικροῦ λόγου ἄξιον θεωροῦσι τὸ δίκαιωμα τῆς ἰδιοκτησίας, ὥστε ἐπωφελοῦμενοι τῆς σωματικῆς τῶν ἀνδρείας διαρπάξουσιν ἀναφανδὸν τὰ τῶν γειτόνων τῶν. Οἱ γονεῖς οὐδόλως τιμωροῦν, ἀλλ' οὐδ' ἐπιπλήττουσιν τὰ τέκνα τῶν, ἅτινα διάγουν ὅλως ἀνεξάρτητα, καὶ φέρονται οὐ μόνον αὐθαδῶς καὶ περιφρονητικῶς πρὸς αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ τὰς ἰδίας αὐτῶν μητέρας τύπτουσιν, ἐνῶ ἀπ' ἐναντίας τὰ τῶν Ἀσιανῶν ἀγρίων τέκνα εἰσὶν εὐπειθέστατα πρὸς τοὺς πατέρας τῶν.

Αἱ ἄγριοι φυλαὶ τῆς Ἀσίας εἰσὶ πολυάριθμοι, καὶ δυνάμεθα νὰ συλλάβωμεν ἀρκετὴν ἰδέαν τοῦ τρόπου τοῦ ζῆν αὐτῶν ἐκ τῆς ἐπομένης συντόμου περιγραφῆς. Οἱ Ἀλεουτιανοὶ, ἢ μάλλον οἱ κάτοικοι τῶν Ἀλεουτιανῶν νήσων, κειμένων πρὸς τὴν βορειοανατολικὴν ἐσχατιὰν τῆς Ἀσίας καὶ προσεγγίζουσιν τῇ Ἀμερικῇ, οὐδὲν εἶδος κυβερνήσεως ἔχουσιν, ἀλλ' ἐκάστη κοινότης ἐκλέγει ἕνα ἀρχηγὸν οὐδεμίαν ἄλλην ἐξουσίαν περιβεβλημένον ἢ τὴν τοῦ κρίνειν τὰς μεταξὺ τῶν διαφορὰς καὶ διχονοίας. Διαρίζουσι δ' ἐν γένει ὡς τοιοῦτον τὸν ἔχοντα τὴν μεγίστην οἰκογένειαν καὶ καλῶς ἐπιτυγχάνοντα εἰς τὴν θήραν ἢ τὴν ἀλιείαν. Οὗτοι πιθανῶς κατέχουσι τὴν κατωτέραν βαθμίδα τῆς τοῦ ἀγρίου βίου κλίμακος, τρώγοντες ἀγρίας βίζας, θαλάσσια φυτὰ καὶ ἰχθύας ἐρριμένους ἐπὶ ταῖς ἀκταῖς καὶ πολλάκις ἡμισσηπτότας, ὡς καὶ τὰς σάρκας τῶν ἀλωπέκων καὶ τῶν ἀρπακτικῶν ὀρνέων, ἃς τινὰς καταβροχθίζουσιν ὡμὰς. Ἐνδύονται δὲ μὲ δροὰς διαφόρων θηρίων καὶ πτηνῶν καὶ ζῶσιν ἐντὸς λάκκου ἔχοντος ἐννεὰ ποδῶν βάθος, δεκαοκτὼ πλάτος καὶ 30 μέχρι 300 μῆκος. Αἱ πλευραὶ τοῦ λάκκου στηρίζονται ἐπὶ πασσάλων, ἢ

δὲ ὄροφῃ σύγκειται ὑπὸ συναρμογῆς ξύλων καλυπτομένων ὑπὸ χώματος καὶ χόρτων. Ὅσαι δὲ διάφοροι χρησιμεύουσιν αἱ μὲν ὡς θύραι κλιμακοφόροι, αἱ δὲ πρὸς εἰσαγωγὴν τοῦ ἀέρος καὶ τοῦ φωτός, καὶ ἄλλαι πρὸς ἐξαγωγὴν τοῦ ἀτμοῦ ὅταν τυχὼν ἀνάπτωσι πῦρ, ὅπερ σπάνιον παρ' αὐτοῖς, καθότι καὶ ἀνευ πυρὸς ἡ ἐντὸς θερμότης ἐστὶ λίαν ἀνυπόφορος, καὶ ἡ δυσωδία τῶν σεσηπωμένων ἰχθύων φρικωδεστάτη. Ἐνίστε 500 ἄτομα συγκατοικοῦσιν ἐν τῷ αὐτῷ λάκκῳ. Αἱ διαθέσεις τῶν εἶναι κτηνώδεις. Ὅταν συλλάβωσιν ἐχθρὸν, τὸν κατασφάζουσι, καὶ οὐδόλως μεριμνῶσι περὶ τῶν τέκνων τῶν, ἅτινα τοὺς ἐγκαταλείπουσι πολλάκις κατ' ἀρέσκειαν, νυμφεύονται ἀνευ τῆς συγκαταθέσεως τῶν γονέων τῶν καὶ προσέτι ἀνευ τινὸς συνομολογήσεως προικὸς ἢ γάμου τελετῆς.

Οἱ Καμτσιατκιανοὶ εἰσὶ σχεδὸν ἄγριοι· τρέφονται ὑπὸ ἄρκτων ἢ ἄλλων τετραπόδων· ἀλλ' ἡ προσφιλεστέρα αὐτῶν τροφή εἶναι πολτός τις ἐν κατασκευάζουσιν ἐκ τῶν κεφαλῶν ἡμισσηπτότων ἰχθύων. Καὶ οὗτοι δ' ἐπίσης ζῶσιν ἐντὸς λάκκων, ἀλλὰ μικροῦ βάθους καὶ ἐπὶ τὸ βέλτιον κατασκευασμένων. Ὑπάρχει ὅμως παρ' αὐτοῖς ἡ ἀρετὴ ἰδίωμα τοῦ νὰ σέβωνται μεγάλως τὰς συζύγους τῶν, καὶ ν' ἀποστρέφονται τὴν πολυγαμίαν, καίτοι αὕτη ἐπιτρέπεται αὐτοῖς. Ἐν δὲ ταῖς φιλοφρονήσεσι, τοῖς συνοικεσίοις, ταῖς ὑποδοχαῖς τῶν ξένων κ.τ.λ., διατηροῦν ἐθιμοταξίας καὶ ἱεροτελεστίας τὰς μάλλον ἀλλοετότους καὶ γελοιώδεις. Αἱ πρὸς βορρᾶν τῶν Καμτσιατκιανῶν περιπλανώμεναι φυλαὶ τῶν Κοριέκων, καίτοι παρομοιάζουσαι αὐτοῖς, κατὰ τε τὴν ἐνδυμασίαν καὶ τὸν οἰκιακὸν τρόπον τοῦ ζῆν, δὲν ἔχουσιν ὅμως μονίμους κατοικίας, ἀλλὰ περιφερόμεναι διὰ μέσου ἐκτεταμένων ἐρήμων, διάγουν βίον ποιμενικὸν, καὶ διατρέφονται ἐκ τῶν προϊόντων τῶν ποιμνίων τῶν, συνισταμένων ἐκ τοῦ εἶδους τῶν ἐλάφων τῶν καλουμένων τάρανδων. Ἐπιβάλλουσι δὲ εἰς τὰς γυναῖκας τὴν μάλλον ἀπεχθῆ δουλείαν καὶ πολλάκις φονεύουσιν αὐτὰς ἀτιμωρητί.

Οἱ πρὸς νότον αὐτῶν Τσιουκτοσί εἰσι συνάμα ποιμένες, κυνηγοὶ καὶ ἰχθυοθῆραι, ἐνδύομενοι καὶ ζῶντες ὡς οἱ Καμτσιατκανοί, καίτοι ἐνίοτε κατοικοῦντες ἐν σπηλαίοις βράχων. Εἰσὶ δὲ μέθυσοι, φιλάργυροι καὶ ῥυπαροί, καὶ δὲν τρώγουσι ταράνδους εἰμῆ τοὺς φυσικῶ θανάτῳ τεθνηκότας. Εἰσὶ δὲ ἀξιοσημείωτοι διὰ τὴν ἀφιλοξενίαν καὶ ἀγριότητά των. Οἱ Σαμοϊέδαι οἱ κατοικοῦντες πρὸς τὰς ἀκτὰς τοῦ Βορείου παγωμένου Ὑκεανοῦ, ἀπὸ τοῦ ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ Ῥωσσίᾳ ποταμοῦ Μεζένου, τοῦ εἰς τὴν Λευκὴν Θάλασσαν ἐκβάλλοντος, μέχρι τοῦ ἐν Σιβηρίᾳ Λένα, δὲν ἔχουν ἀρχηγούς, οὐδὲ κυβέρνησιν οἰανδὴποτε ἀποστρέφονται τὴν ἀνθρωποκτονίαν καὶ ἄλλα κακουργήματα, τρώγουν φαλαίνας ὠμάς καὶ ὑπεραγαπῶσι τὸ καπνίζειν καὶ τὴν βῆκην τὴν καλουμένην *Βισκι*, ἧς μεγάλην ποιοῦσι κατάχρησιν. Πρὸς δὲ τούτοις φέρονται μετ' ἀκαταλογίστου σκληρότητος καὶ ὀλιγωρίας πρὸς τὰς γυναῖκάς των, οὐδόλως ἐπιτρέποντες αὐταῖς τὸ ἀκολουθεῖν ἐν ταῖς ὁδοιπορίαις τὰ ἴχνη οὐ μόνον αὐτῶν, ἀλλ' οὐδὲ τὰ τῶν ταράνδων των, καὶ θεωροῦντες πᾶν ὃ, τι αὐταὶ ἐγγίσωσιν ὡς ἀκάθαρτον, μεμολυσμένον καὶ χρῆζον ἀγνισμοῦ. Ἄφ' ἐτέρου οἱ Τουγγούσοι, ἐτέρα φυλὴ τῶν Ἀσιανῶν ἀγρίων, οὐδέποτε κακοποιοῦσι τὰς συζύγους των, ἀλλὰ καὶ τοὺς γάμους των τελοῦσιν ἱεροπρεπῶς. Ὄντες δὲ λίαν ἐκδικητικοί, ἀλλ' ἀποστρεφόμενοι τὴν δολοφονίαν, προσφεύγουν εἰς τὴν μονομαχίαν ὅταν θεωρήσωσι τὴν τιμὴν των δεινῶς προσβεβλημένην.

Ὁ μόνος λαὸς ἐν Εὐρώπῃ ὁ δυνάμενος συγκαταριθμηθῆναι μετὰ τῶν ἀγρίων, εἰσὶν οἱ Λάπωνες. Τούτων τινὲς ἔχουσι μονίμους κατοικίας, ἀλλὰ τὸ πλεῖστον μέρος διάγουν πλανήτην βίον μετὰ ἐκτεταμένων ὁρέων. Κέκτηνται δὲ καὶ πολλὰς ἀγέλας ταράνδων, ὧν τὸ γάλα καὶ τὸ κρέας τοῖς προμηθεύουσιν τὴν τροφήν, αἱ δὲ δοραὶ χιτῶνας διὰ τὰ σώματα καὶ περικαλύμματα διὰ τὰς οἰκίας των. Εἰσὶ πραιεῖς, φιλήσυχοι, φαιδροὶ, φιλόφρονες, καὶ λίαν ἀφοσιωμένοι εἰς τὸν πλανητικὸν αὐτῶν τρόπον τοῦ ζῆν' νο-

μίζουσι δ' ἑαυτοὺς εὐδαιμονεστάτους ἀπάντων τῶν ἀνθρώπων.

Μόνον δ' ἐν ταῖς νοτίαις ἐσχατιαῖς τῆς Ἀφρικῆς εὐρίσκονται ἄγριοι. Τὸ μεταξὺ τῶν 28 καὶ 32 μοιρῶν πλάτους διάστημα κατεῖχετο κατ' ἀρχὰς ὑπὸ διαφόρων φυλῶν Ὀττεντότων, μεχριστοῦ οἱ Ὀλλανδοί, ἀποικισθέντες εἰς τὸ Εὐέλπι Ἀκρωτήριο, ἠχμαλώτισάν τινὰς αὐτῶν. Ὀλίγιστοι μόνον εἰσὶν ἐλεύθεροι, οἱ καλούμενοι Ὀττεντότοι Γογκούσιοι. Πρὸς ἀνατολὰς τῆς Ὀττεντότίας εἰσὶν οἱ λαοὶ τῆς Καφρερίας μὴ ὄντες τοσοῦτον ἄγριοι, ὅσον βάρβαροι, καθὼ ἀναγνωρίζοντες ἀρχηγῶν ὑπεροχὴν, ὡς ἀληθῶς ποιοῦσιν ἅπασαι αἱ ἄλλαι Ἀφρικαναὶ φυλαί. Μεταξὺ αὐτῶν τε καὶ τῶν Ὀττεντότων, ἐκαστὴ ὁρδὴ ἔχει τὸν ἀρχηγὸν ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τὸν πατριάρχην τῆς, κυβερνῶντα αὐτὴν λίαν φιλοστόργως. Ἀπαντες οὗτοι ζῶσι μέρος μὲν ὑπὸ κτηνοτροφίας καὶ μέρος ὑπὸ κυνηγεσίας. Οἱ δὲ καλούμενοι Βοσχιέζοι ζῶσιν ἀπὸ ῥίζας, ἀγρίους σπόρους καὶ φυτὰ ἅτινα τρώγουν ἄβραστα, ἀλλὰ πάντοτε φαίνονται τοσοῦτον πειναλέοι, ὥστε ὁμοιάζουσι πρὸς σκελετούς. Κατοικοῦσιν ἐν χωρίοις κλυομένοις Κραάλ, καὶ ἐν οἰκίαις ὁμοίαις ταῖς προρηθείσαις *Οὐγγουάμ* τῶν Ἰνδῶν τῆς Ἀμερικῆς. Εἰσὶ δὲ προσηνεῖς, ἥσυχροι, δειλοὶ, ἀβλαβεῖς, τίμιοι, πιστοὶ καὶ φιλόστοργοι μετὰ τῶν καὶ οὐδεμίαν βίαν ἢ ἐκδικήσιν μετέρχονται.

Ἐκ τῆς γενικῆς ταύτης ἐπιθεωρήσεως τῶν ἀπανταχοῦ τῆς γῆς ἀγρίων καταφαίνεται ἀρκούντως ὅτι ὁ ἰδιόζων τοῖς λαοῖς τούτοις τρόπος τοῦ ζῆν δὲν παράγει οὐδὲ τὸ πολλοστὸν μέρος τῆς εὐτυχίας εἰς ἣν τὸ ἀνθρώπινον γένος δύναται νὰ φθάσῃ. Οἱ ἄγριοι οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ἀξίωσιν ἔχουσι πρὸς τὴν ἀπόλαυσιν τῶν τερπνῶν ἐκείνων ἡδονῶν τῶν πηγαζουσῶν ἐκ τοῦ νοδῆ, ἢ ἐκ τῆς μνήμης καὶ τῆς φαντασίας. Τοῦθ' ὅπερ μέγιστόν ἐστιν ἔλλειμμα ἐν τῇ βαθμολογικῇ σειρᾷ τῶν ἀνθρωπίνων πλεονεκτημάτων. Ὡς πρὸς τὰς εὐαρέστους συγκινήσεις, αἱ μόναι, ἧς αἰσθάνονται, εἶναι ἢ προσδοκία τοῦ συναντῆσαι τὴν λείαν των καὶ ἢ χα-

ρὰ τοῦ συλλαβεῖν αὐτήν. Ὡς πρὸς τὰς ἐπιθυμίας, εἰς ἐκείνας μόνον εὐαίσθητοισι, τὰς τῆς φύσεως αὐτομάτους ἢ αὐθορμήτους καλουμένας. Ἄπειροι τῆς ἡδονῆς τῆς εὐγνωμοσύνης, τὸ πάθος οὐτινος ἢ ἱκανοποιήσεως παρέχει αὐτοῖς τὴν μεγίστην ἡδονὴν εἶναι τὸ τῆς ἐκδικήσεως· ἐπειδὴ δ' ἀγνοοῦσι παντάπασι τὸ τῆς συμπαθείας αἴσθημα, οἱ πόνοι καὶ οἱ ὀλολυγμοὶ τῶν ἄλλων εἰσὶ δι' αὐτοὺς ἀφορμὴ μόνον ἡδονῆς καὶ διασκεδάσεως. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ εὐχαρίστησις τῶν σωματικῶν των ἀναγκῶν μόλις δύναται νὰ ὀνομασθῇ ἡδονικὴ· καθότι ἡ τροφὴ των σύγκειται ἐξ ἀηδέστατων συνήθως οὐσιῶν, τὰ φορέματά των βρῖθουσι φθειρῶν καὶ ἄλλων ζωῶντων, καὶ αἱ κατοικίαι των εἰσι φωλεὶ ἐσχάτης ἀθλιότητος. Πῶς λοιπὸν δυνάμεθα ν' ἀποφανθῶμεν κατὰ τὴν γνώμην τινῶν, ὅτι ὑπάρχει ἴση διανομὴ εὐτυχίας καὶ δυστυχίας ἐν ἅπασαις ταῖς καταστάσεσι τοῦ ἀνθρώπινου γένους; Πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Αἱ ταλαιπωρίαι τοῦ βίου τῶν εὐνομούμενων καὶ ἐξηγουεμένων χωρῶν δὲν προέρχονται ἐκ τῆς καταστάσεως αὐτῶν, ἀλλ' ἐκ τῆς αὐτοθελούς καὶ ὑπερμέτρου ἀπολαύσεως βιαίων τινῶν παθῶν, ἐνῶ αἱ ταλαιπωρίαι τοῦ τῶν ἀγρίων βίου εἰσὶν ἀναπρόδραστοι συνέπειαι αὐτῆς των ταύτης τῆς καταστάσεως.

Οὐδόλως ἐστὶν ἐπιχείρημα ὅτι, ἐπειδὴ πλεῖστα ἄτομα ἐγκαταλιπόντα τὸν ἡμέρον βίον, ἠσπάσθησαν τὸν τῶν ἀγρίων, ὁ βίος τούτων ἐστὶ προτιμώτερος τοῦ πρώτου. Τὸ γεγονός τοῦτο διαδηλοῖ ἀπλῶς τὴν ἀμάθειαν καὶ ἀπαιδευσίαν των. Ἐν τῇ Βορείῳ Ἀμερικῇ ὑπάρχουν παραδείγματα Ἀγγλῶν καὶ Γερμανῶν ἀπογόνων ἀσπασθέντων τὸν ἄγριον βίον, ἀλλὰ τοῦτο σπανίως συνέβη ἐκτὸς μόνον εἰς νέους ἔχοντας ἡλικίαν κατωτέραν τῶν 18 ἐτῶν. Οὗτοι συνεληφθήσαν αἰχμάλωτοι ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν, καὶ ἔνεκεν τῆς μεγάλης ἐλευθερίας τῆς ὑπὸ τῶν ἀγρίων πάντοτε χορηγουμένης τοῖς τέκνοις αὐτῶν, εὗρον τὴν ἐλευθερίαν τῶν δασῶν μᾶλλον εὐπρόσδεκτον ἢ τὸν περιο-

ρισμὸν τῶν σχολείων, καὶ τὴν γενικὴν ἀπροσεξίαν καὶ ἀφροντισίαν τῶν νέων κηδεμόνων πρὸς τὰ σφάλματά των εὐαρεστοτέρων τῶν ἐν τῇ πατρίδι ἐπιβαλλομένων ποιῶν. Ἀλλὰ σπανιώτατα συνέβη περίπτωσις καθ' ἣν ἄνθρωπος ὠρίμου ἡλικίας, ἄγων βίον πεπολισμένον, νὰ προσφύγῃ εἰς ἀγρίαν φυλὴν, ἢ διὰ τῆς βίας ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν κρατούμενος νὰ συνεθισθῇ εἰς τὸν τρόπον τοῦ ζῆν αὐτῶν. Οὐδεὶς τοιοῦτος ἀνὴρ ἤθελεν ἐκουσίως ἐνωθῆ μετὰ τῶν ἀγρίων, ἐκτὸς τινος διεφθαρμένου τὸν χαρακτῆρα, ἀκολάστου, ὀκνηροῦ, μισανθρώπου ἢ μικροῦ νοδῆ ἀνθρώπου. Οὐδὲν ὕβεν ψευδέστερον ἢ μωρότερον διὰ φιλόσοφον, ὡς ὁ Ῥουσσὸ, ἢ τὸ δι' ἐπιχειρημάτων ὑποστηρίζει τὴν θεωρίαν, ὅτι οἱ ἄγριοι ἀπολαύουσιν ὑπερτέρας εὐδαιμονίας καὶ ἄγουσιν ἀνετωτέραν ὑπαρξίν ἢ αἱ φυλαὶ τῶν μεγάλων οἰκογενειῶν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, τῶν συνδεθεισῶν εἰς κοινωνίας καὶ προσελθουσῶν εἰς τὸν ὑπατον βαθμὸν τοῦ ἀνθρωπισμοῦ καὶ τῆς εὐνομίας.

Ὁ φιλόσοφος Ῥουσσὸ ἐν τῇ θ' Σημειώσει τῆς ἀνω ῥηθείσης πραγματείας του, ἀναφέρει τὰ ἐπόμενα, ἅπερ, καταπαύοντες τὸ παρὸν δοκίμιον, μεταφράζομεν αὐτολεξεῖ πρὸς χάριν καὶ περιέργειαν τοῦ ἀναγνώστου, ὅστις βεβαίως θὰ συνομηλογήσῃ μετ' ἡμῶν ὅτι ὁ Ῥουσσὸ, κακίζων οὕτω τὰς προόδους καὶ τὰς διαφόρους ἐφευρέσεις τοῦ πολιτικοῦ βίου τῶν κοινωνιῶν, παρέχει τοῖς ἀντιπάλοις, ὡς ἐν ἀγνοίᾳ φερ' εἶπειν, τὰ αὐτὰ ὄπλα πρὸς ὀλοσχερῆ ἀναίρεσιν τῶν ἰδίων του ἐπιχειρημάτων. Ἰδοὺ τί λέγει :

«... Οὐχὶ ἀκόπως περιήλθομεν εἰς τὸ
» νὰ κατασταθῶμεν τοσοῦτον δυστυχεῖς.
» Ὅταν ἀφ' ἐνὸς παρατηρήσωμεν τὰς ἀ-
» πείρους ἐργασίας τῶν ἀνθρώπων, τσαού-
» τας ἐπιστήμας ἐξιγνιασθείσας, τσαούτας
» τέχνας ἐφευρεθείσας, τσαούτας δυνάμεις
» ἐν ἐνεργείᾳ, ἀβύσσους κερωσμένας, ὄρη
» κατεδαφισμένα, βράχους τεθραυσμένους,
» ποταμοὺς πλωτοὺς γενομένους, γαίαις
» καλλιεργηθείσας, λίμνας ἀνασκαφείσας,
» ὑπερμεγέθη κτίρια ἀνωκοδομημένα, τὴν

» θάλασσαν κεκαλυμμένην ὑπὸ πλοίων καὶ
 » ναυτῶν ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀναζητήσωμεν δι'
 » θλίγης μελέτης τὰ προκύψαντα ἐξ ὄλων
 » τούτων ἀληθῆ πλεονεκτήματα πρὸς τὴν
 » εὐημερίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, δὲν δυ-
 » νάμεθα ἢ νὰ ἐκπλαγῶμεν θεωροῦντες
 » τὴν μεγάλην δυσαναλογίαν τὴν μεταξὺ
 » τῶν πραγμάτων τούτων ἐπικρατοῦσαν,
 » καὶ νὰ οἰκτείρωμεν τὴν τυφλότητα τοῦ
 » ἀνθρώπου ὅστις, ἵνα διατρέψῃ τὴν μωρὰν
 » ἀλαζονείαν του καὶ δὲν ἤξεύρω ὅποιον
 » μάταιον ἑαυτοῦ θαυμασμὸν, ἐπιδιώκει
 » μετὰ ζήλου ἀπάσας τὰς ταλαιπωρίας, ὧν
 » ἐστὶν ἐπιδεκτικὸς, καὶ ἃς ἡ εὐεργετικὴ
 » φύσις ἐφρόντισε ν' ἀπομακρύνῃ ἀπ' αὐ-
 » τοῦ. »

Ἐμ. Γιαννακόπουλος.

Η ΠΤΩΣΙΣ ΤΩΝ ΦΥΛΛΩΝ.

Τὸ φαινόμενον τῆς πτώσεως τῶν φύλλων, καὶ τοι κοινότατον, δὲν ἐξηγῆται εὐκόλως. Ἐντούτοις ἰδοὺ τὰ αἷτια, ἅτινα καὶ ἐνδιαφέροντα εἶναι καὶ διδακτικά:

Ἡ φύσις φαίνεται ὅτι τὰ πάντα προπαρεσκευάσε διὰ τὸν χωρισμὸν τοῦ φύλλου ἅμα τοῦτο φανῆ ἀπὸ τῆς ἀνοίξεως. Ὅταν ἀνοίξῃ ἐν τῇ ἀτμοσφαιρῇ, ὁ μίσχος εἶναι συνέχεια τοῦ καυλοῦ ἀλλὰ καθ' ὅσον τὸ φύλλον καὶ ὁ καυλὸς ἀναπτύσσονται, γίνεται εἰς τὴν βᾶσιν διακοπὴ μεταξὺ τῶν ἰνωδῶν καὶ κυψελωδῶν πλεγμάτων, ὥστε νὰ σηματοθετῇ βαθμηδὸν εἶδος ἄρμου κατὰ τὸ μάλλον ἢ ἥττον ἐντελοῦς.

Ὁ ἄρμος οὗτος προσγίνεται διὰ τῆς ἐξακολουθήσεως τῆς αὐξήσεως τοῦ καυλοῦ ἀφ' οὗ τὸ φύλλον ἀνεπτύχθη, ὅπερ γενικῶς γίνεται εἰς τινὰς ἐβδομάδας. Ἀφοῦ ἐντελῶς ἀναπτύχθη τὸ φύλλον, ἡ βᾶσις τοῦ μίσχου του δὲν δύναται πλέον νὰ προσαρμοσθῇ ἀκριβῶς εἰς τὴν διάμετρον τοῦ καυλοῦ, ὅστις ἐξακουθεὶ νὰ αὐξάνῃ, καὶ καθίσταται ἀναγκαία διάρρηξις μεταξὺ τῆς βᾶσεως ταύτης τοῦ μίσχου καὶ τοῦ καυλοῦ. Ἡ χάρισις ἀρ-

χίζει ἐκ τοῦ κέντρου καὶ ἀναπτύσσεται ἕως οὗ ἐπὶ τέλους φθάσῃ τὰς ξυλώδεις ἵνας, ἐφ' ὧν κυρίως στηρίζεται ὁ μίσχος.

Ἐνῶ δὲ ἡ φύσις, διὰ τῆς χωρίσεως ταύτης, ἐπιφέρει πληγὴν, λαμβάνει μέτρα πρὸς θεραπείαν αὐτῆς, διότι βλέπομεν τὴν ἐπιδερμίδα τοῦ καυλοῦ ν' ἀναπτύσσεται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ τραύματος οὕτως, ὥστε, ὅταν τὸ φύλλον ἀποσπάται, τὸ δένδρον δὲν ὑποφέρει ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων πληγῆς ἀνοικτῆς. Οὕτω ληφθέντων τῶν προφυλακτικῶν μέτρων, τὸ φύλλον ἀποδιώκεται εἴτε ὑπὸ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ κάλυκος, ὅστις εἶναι εἰς τὴν βᾶσιν του, εἴτε ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, εἴτε ὑπὸ τοῦ ἰδίου βάρους. Ἄμα δὲ τὰ λαμπρὰ χρώματα τῶν φύλλων τοῦ φθινοπώρου ἀρχίζουσι νὰ μαραίνωνται καὶ τὰ πάντα εἰσὶ προπαρεσκευασμένα διὰ τὸν χωρισμὸν, ὁ ἄνεμος ἐπέρχεται βαρῦς ἀπογυμνοῖ δὲ τότε τὴν κορυφὴν τῶν δένδρων, καὶ διασκορπίζει εἰς παχέα στρώματα τὰ φύλλα ἐν τοῖς ἀγροῖς.

Ἡ πτώσις τῶν φύλλων ἄρα εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τακτικῆς ζωικῆς προοιούσης κινήσεως, ἀρχομένης ἀπὸ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ φύλλου καὶ ληγούσης ἅμα τοῦτο οὐδόλως πλέον χρησιμεύει εἰς τὸ δένδρον ὅπερ τὸ παρήγαγε. Πρὸς τούτοις ὁ πάγος τοῦ φθινοπώρου, συστῆλων αἴφνης τοῦ καυλοῦ εἰς τὴν βᾶσιν τοῦ μίσχου, ἐπιταχύνει τὴν πτώσιν τοῦ φύλλου. Ἀπαντες παρετήρησαν κατὰ τὰς πρώϊας τοῦ φθινοπώρου, ὅταν ἐπικρατῇ πάγος, ὅτι ἡ ἐλαχίστη πνοὴ τοῦ ἀνέμου ρίπτει σωρηδὸν τὰ φύλλα. (The Garden.)

Α. Ο. Σ.

ΜΥΡΜΗΚΩΝ ΜΑΧΗ ΕΝ ΑΜΕΡΙΚῃ.

Ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς συχνότατα, ἀνὰ πᾶν σχεδὸν βῆμα, ἀπαντᾷ τις μικρὸν μέλανα μύρμηκα, ὃν ἀποκαλοῦσι *πλάρητα* ἢ *μωρόν*. Ἄμα ὀλίγη τις τοῦτον, ἐξέρχεται ἰσχυροτάτη

ὁσμὴ μυρμηκικοῦ ὀξέος. Τὸ ἔντομον δὲ τοῦτο, ταχὺ ὄν εἰς τὰς κινήσεις του, δὲν χαράσσει ἀτραποὺς, ὅπως πολλὰ εἶδη μύρμηκων, ἀλλὰ περιπατεῖ ὅπως τύχη, καίτοι ἀκολουθεῖ τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν ἐπὶ τινὰς ἑκατοντάδας μέτρων, ἐπανερχόμενον συνεχῶς εἰς τὴν πρώτῃν ὁδὸν καὶ καταβάλλον τρεῖς ἢ τετράκις περισσώτερον χρόνον ἢ ὅσος ἀπαιτεῖται ἵνα φθάσῃ εἰς τὸν πρὸς ὄν ὄρον του.

Καθ' ὄλον τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ των εἰς ἀποστάσεις ἀνίσους, οἱ μύρμηκες οὗτοι ἔχουσι ἀποθήκας ἢ σταθμοὺς, οὓς συνεχῶς ἐπισκέπτονται, ὅταν δηλ. μεταβαίνουσιν εἰς τὰ περὶξ, καὶ φαίνεται ὅτι τοῦτο θεωροῦσι καθῆκον σπουδαῖον. Ἐντούτοις πιθανὸν τὸ μέρος ὅπερ ἀποκαλῶ σταθμὸν νὰ ἦναι γραμμὴ πόλεων ὁμοσπόνδων, μεταξὺ τῶν ὁποίων γίνεται ἐμπόριον μέγα. Τὸ κατ' ἐμὲ, ἀδύνατον νὰ μὴ ἀναγνωρίσῃ τις ὅτι καθ' ὄλην τὴν μεταξὺ τῶν πόλεων τούτων ἀπόστασιν ὑπάρχουσιν ἀποκατεστημέναι σχέσεις σπουδαιόταται καὶ πληρέσταται.

Ἀκρωτηρίασαν ἕνα μύρμηκα ἐνῶ περιπατεῖ εἰς τὴν ὁδὸν του εὐθὺς θὰ ἐπιφέρει πανταχοῦ σφοδρότατην ταραχὴν. Ἐντὸς δύο ἢ τριῶν λεπτῶν ὑπὲρ τοῦς πεντακοσίους συνοδοιπόρους θὰ ἐπισκεφθῶσι τὸν ἀπόμαχον καὶ εἰ μὲν ἴδωσιν ὅτι δυνατόν νὰ θεραπευθῇ, βοηθοῦσι αὐτὸν ἕως οὗ ἀνορθωθῇ καὶ κατορθώσῃ νὰ συμβαδίσῃ μετὰ τῶν ἄλλων, εἰ δὲ ἀποθάνῃ, μετακαμίζουσιν αὐτὸν ἐξω τῆς ὁδοῦ καὶ ὅλοι τρέπονται εἰς τὸ ἔργον των ὡς ἂν μηδὲν συνέβῃ.

Τὸ πάντων ἀληθῶς περιεργότατον εἶναι ὅτι τὰ ζῶα ταῦτα ἐνίοτε κηρύττουσι πόλεμον πρὸς τὸν ἐρυθροκέφαλον μύρμηκα τῶν δένδρων, συνεχῶς δὲ ὁ πόλεμος ἀπολήγει εἰς μεγίστην καταστροφὴν. Καὶ τοι οἱ μικροὶ μέλανες μύρμηκες δύνανται ἐνίοτε νὰ παρατάξουσιν εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης δεκαπλασίους καὶ ἐπέκεινα μαχητὰς περισσώτερους τῶν ἐχθρῶν των, τῶν ἐρυθροκέφαλων δηλ., συνεχῶς ὅμως ἠττῶνται. Παρευρέθη εἰς μάχην μεταξὺ τῶν δύο γένων καὶ εἶδον ὅτι διήρκεσε 4 ἕως 5 ὥρας.

Σώματά τινα εἶχον ἤδη ἀρχίσει σφοδρὰν πάλιν κατὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ἐμάχοντο δὲ ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁδοῦ καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν μαχητῶν ἤξανε ταχέως. Ὡς ἐκ τῆς κοινῆς συνθεῆς τοῦ προαριστεῦσαι, ἔπαυσα τὰς παρατηρήσεις μου ἀλλ' ὅτε ἐπανῆλθον, οἱ δύο στρατοὶ εἶχον ἐνισχυθῆ πολὺ, διότι ἀδιαλείπτως ἔφθονον ἐπικουρῆσαι καὶ ἡ μάχη ἐξετείνετο ἐπὶ χώρου μήκους τριῶν μέχρι τεσσάρων μέτρων.

Ἡ πειθαρχία καὶ ὁ τρόπος τοῦ πολεμεῖν ὅλως διάφορος ἦν παρὰ τοῖς δύο γένεσιν. Οἱ μικροὶ μέλανες κυρίως προσέβαλλον τοὺς ἐχθροὺς εἰς τὰς κνήμας καὶ τοὺς πόδας· ἐπειδὴ δὲ ἦσαν περισσώτεροι τῶν ἐρυθροκεφάλων, κατάρθουν, ἐπιτιθέμενοι δύο ἢ τρεῖς καθ' ἑνός, νὰ ἀκρωτηριάσουν αὐτοὺς καὶ πολλοὺς νὰ καταστήσασιν ἀνικάνους πρὸς μάχην. Ἀπ' ἐναντίου, οἱ ἐρυθροκέφαλοι ἠσχαλοῦντο ν' ἀποκεφαλίζωσι τοὺς ἀντιπάλους, καὶ τοῦτο κατάρθουν μετὰ καταπληκτικῆς δεξιότητος καὶ εὐχερείας. Ὅτε λοιπὸν ἐπέτρεψα εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης οἱ δύο στρατοὶ εἶχον λάθει ἐπικουρίας καὶ ἡ μάχη ἐξετείνετο ἐξ ὅσων δὲ ἐδυνήθησαν νὰ κρίνω, ἡ σκηνὴ ἦν φοβερὰ καὶ ὁ θάνατος ἐθέριζε δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ.

Μετ' οὗ πολὺ οἱ μικροὶ μέλανες μύρμηκες διεβίβασαν διαταγὰς ἵνα στείλωσιν αὐταῖς ἅπασαν τὴν ἐφεδρείαν, καὶ ἐκ τῶν πυλῶν μιᾶς τῶν μεγάλων πόλεων αὐτῶν, ἀπεχούσης ἐξήκοντα ἐξ βήματα, ἤρχισαν νὰ ἔρχονται χιλιάδες ἀτόμων. Πρόδηλον ὅτι ἔβαινον γοργῶ βήματι, ὁ δ' ἀριθμὸς αὐτῶν τόσος ἦν, ὥστε κατὰ τὴν πορείαν των (κατέχουσιν μῆκος 30 ποδῶν) ἤθελον ἐκλάβει τις αὐτοὺς ἀντιβαθείας μελανόχρου ταινίας, μὴ ἐχούσης ἄκραν, διότι ἀδιαλείπτως ἐξήρχοντο ἐκ τῆς πόλεως των ἀνὰ χιλιάδας.

Δυστυχῶς κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην ὁ ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης στρατός των ὑπεχώρησεν, ἠττήθη καὶ διέταξεν ὀπισθοχώρησιν καταστρεπτικὴν, τοῦ πανικοῦ φόβου ἀποδειχθέντος μεγάλου. Εὐθὺς ἐν τῇ ἀτάκτῳ φυγῇ των οἱ πρόδρομοι συνήντησαν τοὺς

ἐπικούρους καὶ ἀνεκοινώσαν τῇ πρωτοπορείᾳ τὴν πανωλεθρίαν. Τότε ὁ πανικός φόβος ἐγενικεύθη καὶ οἱ ἐπίκουροι μετὰ τῶν ἀπολειφθέντων πρώτων μαχητῶν δρομαῖοι κατέφυγον εἰς τὴν πόλιν των, ἐντὸς πέντε δὲ λεπτῶν οὐδεὶς ζῶν μύρμηξ ἔμεινεν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Ἡ εἶδησις τῆς μεγάλης ταύτης μάχης καὶ τῶν ὀλεθρίων ἀποτελεσμάτων αὐτῶν ἐφάνη ἡμῖν ὅτι ἀνεκοινώθη εἰς τοὺς περιπόλους ὑπὸ αὐτῶν τῶν μὴ συμπολεμησάντων, ἀλλ' ἀσχολουμένων εἰς τὰ συνήθη ἔργα των ὀπωδηποτε ὅμως, τὸ δι' ἡμᾶς βέβαιον ἦν ὅτι ὅλοι οἱ μέλανες μύρμηκες ἀμέσως ἐγένοντο ἄφικτοι ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς καθ' ὅλην τὴν περιχώρον.

Τὸ αὐτὸ ὅμως δὲν συνέβη καὶ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Πολυάριθμοι ἐπιθεωρηταὶ εἰσέβαλον εἰς τὸ αἰματόφυρτον πεδῖον καὶ ἐπὶ πολλὰς ὥρας ἐπίμοχθον ἐξετέλουν ἔργον. Οἱ πλείστοι ἐβόηθον τοὺς τραυματίας, ὄντας πολλοὺς, καὶ μετέφερον εἰς τὴν σκιὰν προχώματος, σχηματισθέντος ὑπὸ βαρέως φορτωμένης ἀμάξης, ἵνα προσυλάξωσιν αὐτοὺς ἀπὸ τὰς πυριφλεγεῖς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, αἵτινες ἦσαν ἀνυπόφοροι (διότι ἡ ὥρα ἦν σχεδὸν ἐνδεκάτη). Ἰκανοὶ τῶν ἐπιθεωρητῶν ἠσυχολοῦντο ἵνα συναγάγωσι καὶ μετακομίσωσι τοὺς κορμούς τῶν ἀποκεφαλισθέντων μαύρων μυρμηκῶν καὶ νὰ στοιβάσωσιν εἰς ξύλον δρυός, ἐκεῖ πλησίον ὑπάρχον, ἐφ' οὗ εἶχον πόλιν. Ὑπέθεσα ὅτι προέβητο διὰ τῶν ἀκεφάλων αὐτῶν θυμάτων νὰ προσφέρωσι μέγα συμπόσιον πρὸς τιμὴν τοῦ Θεοῦ τοῦ πολέμου! . . .

Συγχρόνως μεγάλη παρετηρεῖτο δραστηριότης ἐκ μέρους τῶν ἐπιμελουμένων τοὺς τραυματίας. Πᾶσαν οὕτοι κατέβαλον ἐπιμέλειαν πρὸς περιποίησιν τῶν τραυματιῶν καὶ μεγίστην ἐδείκνυον πρὸς αὐτοὺς συμπάθειαν ἐντὸς δὲ μιᾶς περίπου ὥρας πολλοὶ τῶν τετραυματισμένων ἐφάνησαν ἱκανοὶ πρὸς ἐργασίαν, ἐνῶ οἱ ἀποδεικνυόμενοι ἐτοιμοθάνατοι μετεφέροντο εἰς τὸ ξύλον ὑπὸ τῶν συντρόφων των.

Καί τοι πολλοὶ τῶν ἐρυθροκεφάλων ἐ-

τραυματίσθησαν, καὶ τινες σοβαρῶς, ὅλγοι ἦσαν οἱ φονευθέντες, οὗς ἐπίσης μετέφεραν εἰς τὸ αὐτὸ μέρος, εἰς 8 καὶ τὰ ἀκέφαλα πτώματα τῶν πολυμίων. Ὅτε δὲ οἱ νικηφόροι ἐρυθροκέφαλοι κατέλιπον τὸ πεδῖον τῆς μάχης, οὐδὲν ἄλλο ἔχνος τοῦ πολέμου ἀπελείφθη ἢ αἱ ἀποκεχωρισμέναι τῶν ἠττηθέντων κεφαλαί, αἵτινες ὁμοιάζον πρὸς ἀφιονόσπορον.

Μετάφρασις Ν. Ι. Ε.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΑΜΕΡΙΚΗ.

ΑΓΓΛΟΥ ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΣ ΕΙΣ ΝΙΚΑΡΑΓΟΥΑΝ.

Οἱ Ἄγγλοι φυσιολόγοι περιηγοῦνται πολὺ τῶντι δὲ δὲν εὐχαριστοῦνται νὰ παρατηρῶσι τὴν φύσιν μόνον ἐν τοῖς μουσειοῖς καὶ ταῖς διαφόροις συλλογαῖς, ἀλλὰ προτιμῶσι νὰ μελετῶσιν εἰς αὐτὰ τὰ μέρη ὅπου φύονται τὰ φυτὰ καὶ ὑπάρχουσι τὰ ὄρυκτά, τὰ ζῶα, τὰ ἔντομα, κτλ. Διὰ ταῦτα τὰ ἄριστα συγγράμματα—περιηγήσεις, φυσικὴ ἱστορία καὶ τόσα ἄλλα, ὀφείλονται κυρίως εἰς τοὺς Ἄγγλους φυσιοδίφας.

Ὁ Κ. Μπέλτ, μηχανικός καὶ φυσιολόγος, ὅστις τέσσαρα ἔτι διέτριψεν ἐν τῇ Κεντρικῇ Ἀμερικῇ ὡς διευθυντῆς χρυσορυχείου, πρὸ μικροῦ ἐξέδωκεν ἄξιον λόγου σύγγραμμα περὶ φυτῶν, ζῶων, ἐντόμων, κτλ. τῆς Νικαραγούας, ἐξ οὗ καλὸν ἐνομίσαμεν νὰ ἐρανισθῶμεν τὰς ἐπομένους πληροφορίες.

Ἡ ἐπικράτεια τῆς Νικαραγούας διαιρεῖται εἰς τρεῖς παραλλήλους ζώνας ἢ νομούς· τὸν ἀνατολικὸν, κείμενον εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανὸν καὶ κεκαλυμμένον ἀπὸ λίαν ἐκτεταμένον δάσος, ὅπερ χορηγεῖ εἰς τὸ ἐμπόριον καουτσούκ καὶ ἀνακάρδιον (μαβόνιον)· τὸν κεντρικὸν, ὅστις ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας Χοντάλες, Μανταγάλα καὶ Σεγοβία καὶ ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἁγίου Ἰωάννου μέχρι τῆς Ὀνδούρας (πρὸς τὰ βο-

ρειοδυτικῇ) ὁ νομὸς οὗτος ἰδίως εἶναι πλούσιος εἰς νομάς δυναμένας νὰ διαθρεψῶσιν ἄπειρα ζῶα τέλος τὸν δυτικὸν νομὸν, ὅστις εἶναι λωρὶς στενὴ, περιοριζομένη ἔνθεν μὲν ἀπὸ τὰς μεγάλας λίμνας Νικαραγούαν καὶ Μανάγουαν, ἐτέρωθεν δὲ ἀπὸ τοῦ Εἰρηναίου ὠκεανοῦ. Ἡ γῆ τοῦ νομοῦ τούτου εἶναι εὐφορωτάτη καὶ δύνανται νὰ εὐδοκιμήσωσι τὸ Ἰνδικόν, ὁ καφῆς, ἡ ζάχαρις, ὁ καπνὸς, τὸ κακάον, κτλ. Διαρκῆς εἶναι τὸ ἔαρ καὶ δύναται τις εἰπεῖν ὅτι ἡ χώρα αὕτη, ἡ ἀφθονοῦσα ὑδάτων καὶ ἔχουσα μεγάλας λίμνας, θὰ ἦτο ἀληθὴς παράδεισος ἂν οἱ κάτοικοι ἦσαν φιλόπονοι· ἀτυχῶς εἶναι ἐκνηροί.

Ὁ Κ. Μπέλτ ἀπεβιβάσθη εἰς Γκρεητάουν ἢ Σάν Ζουάν δὲλ Νόρτε (San Juan del Norte), τὴν μόνην τουτέστι πόλιν τῆς Νικαραγούας ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ, τὴν 3)15 Φεβρουαρίου 1868. Ὁ λιμὴν ἦτο πρὶν καλὸς καὶ ἐχῶρει πολλὰ πλοῖα, ἀλλ' ἤδη ἐγεμίσθη ἀπὸ χῶμα καὶ ψάμμον τοῦ ἐν αὐτῷ ἐκβάλλοντος ποταμοῦ, καὶ εἰς τὸ μέρος ὅπου ἄλλοτε προσωμίλζοντο πλοῖα, νῦν βόσκουσι ζῶα ἢ ἐσχηματίσθησαν λίμναι· πλησιέστατα ὅμως κατεσκευάσθη ἄλλος λιμὴν.

Ἡ πόλις, καὶ τοὶ μικρὰ, εἶναι ὠραία, αἱ δὲ οἰκίαι ξύλινοι, σκιαζόμεναι ὑπὸ φοινίκων, ἀρτοκάρπων, πορτοκαλλῶν, κτλ. Ἐκάστη οἰκία ἔχει κήπον, οἱ δὲ τοῖχοι περιβάλλονται ὑπὸ φυτοῦ ὠραίου, καλουμένου Ἀρτίγονορ λεπτόπουρ καὶ ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων Vegesstima, ἢ τοὶ Καλὸρ ἢ Ὁραϊόν. Τὸ φυτὸν τοῦτο ὑπερηγάπων οἱ ἄρχαιοι Ἰνδοί, οἵτινες πράγματι ἐλάτρευον τὰ ἄνθη.

Τὸ ἐμπόριον, ὅπερ εἶναι ἄξιον λόγου ἐν Γκρεητάουν, διατελεῖ σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου εἰς χεῖρας τῶν ξένων· συνίσταται δὲ κυρίως εἰς τὴν ἐξαγωγὴν ἐγχωρίων προϊόντων, ἢ τοὶ καφῆς, κακάου, καουτσούκ, κτλ. Καί τοι δὲ ἡ πόλις εἶναι ἐκτισμένη εἰς πεδιάδα, περικυκλωμένην ἀπὸ λίμνας καὶ ἔλη, καὶ τοι δὲν ὑπάρχουσι διώρυγες καὶ ἐπὶ ἐννέα μῆνας τοῦ ἔτους βρέχει ἀφθόνως, οὐδὲως ἐπιπολάζουσι πυρεττοί, καὶ τοῦτο ἔνεκεν τοῦ πυρώδους τῆς γῆς, τάχιστα ἀποροφώσθης

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΑ. ΣΤ').

τὴν ὑγρασίαν καὶ μάλιστα ἔνεκεν τῆς εὐκολίας δι' ἧς τὰ μιάσματα ἐκδιώκονται μακρὰν ὑπὸ τῶν ἔτησιων, οἵτινες δύνανται νὰ σαρώωσιν ἀδιαλείπτως τὴν ἐπιφάνειαν χῶρας ὅλων πεδινῆς.

Τὰ περίξ τοῦ Γκρεητάουν εἰσὶ κεκαλυμμένα ἀπὸ δάση, ἐν οἷς φύεται τὸ Ψείδιον (Psidium, goyavier), ὅπερ παράγει καρπὸν ὁμοιάζοντα πρὸς μικρὸν μῆλον, ἔχον τπόρους ξυνοὺς τὴν γεῦσιν, ἐξ ὧν κατασκευάζουσι γλυκύπηκτον περίφημον καθ' ὅλην τὴν χώραν. Πολλὰ δένδρα ἐν τοῖς δάσεσι φέρουσι ἐπίφυτα φυτὰ, ἐπὶ δὲ τῶν δένδρων εὐρηνται φλόαροι ψιττακοὶ καὶ βραμφισταὶ (toucans). Εἰς τὰ ἄδενδρα τοῦ δάσους μέρη περιπλανῶνται λαμπρὰ ἀμερικανικὰ στρουθία (tangaras), ἰδίως ὁ Ραμφόκοιλος (Ramphocoelus passerinii)· τὸ ἄρρεν εἶναι μέλαν καὶ χνοῶδες, ἔχον ἄνω τῆς οὐρᾶς κηλίδα ἀνοικτοῦ ἐρυθροῦ χρώματος, τὸ δὲ θῆλυ (τὸ ζῶον τοῦτο εἶναι πολύγαμον) ἔχει πτερὰ πρασινωπά.

Ἄπειρα εἰσὶ τὰ ἔντομα οὐ μικρὸν παρέχοντα τὸ ἐνδιαφέρον. Ὁ Κ. Μπέλτ ἀναφέρει παράδοξον τι κολεόπτερον ἀνήκον εἰς τὴν τάξιν τῶν μακροκέρων, *Desmiphora fasciculata* καλούμενον, οὗ τὸ σῶμα ὅλον εἶναι κεκαλυμμένον ἀπὸ ὑπομελαίνας τρίχας καὶ ὅπερ δύναται τις νὰ ἐκλάβῃ ὡς τριχωτὴν κάμπην. Κατωτέρως σημειούμεν καὶ ἄλλας τοιαύτας περιπτώσεις ζῶων ἐχόντων παραδόξως ὀργανικὴν μορφήν καὶ ἀνηκόντων εἰς ἄλλους τόπους. Αἱ ψευδεῖς αὐταὶ ὁμοιότητες, ἃς πρῶτος ὁ Κ. Bates ἐγνωστοποίησεν ἐν τῷ συγγράμματι του *Περιήγησις ἐπὶ τοῦ Ἀμαζόνος*, βεβαίως ἔχουσι σκοπὸν νὰ ἐξασφαλίσωσι λίαν πρωτοτύπως τὴν ὑπαρξίν ζῶων τινῶν, ἐπιτρέπουσαι αὐτοῖς νὰ διαφύγῃσι διὰ τῆς ὀλοκλήρου ἀπροσδοκίτου τὴν καταδίωξιν τῶν ἐχθρῶν των. Ἴδου δὲ ἐξήγησις τοῦ πράγματός. Τὰ ζῶα τὰ ἔχοντα μακρὰ κεράτια (τὰ μακρόκερα) συνήθως κρύπτονται ὑπὸ τεμάχια ξύλων ἢ ὑπὸ τὰ λείψανα φυτῶν, ἢ Δεσμιφόρος ὅμως μένει ἀρόβως ἐξηλωμένη εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῶν φύλλων, διότι γνω-

στὸν τυγχάνει ὅτι τὰ έντομοβόρα πτηνὰ δὲν τρώγουσι τὰς τριχωτὰς κάμπας, κατ' ἀκολουθίαν δὲ καὶ τὰ ταύταις ὁμοιάζοντα έντομα. Καὶ αἱ λεγόμεναι Ἑλικωνίδες (*Heliconidae*) κατορθοῦσι νὰ διαφύγῃσι τῶν σφηκῶν τὰς προσβολὰς.

Ὁ Κ. Μπέλτ ὀλίγον διέτριψεν εἰς Γκρηπτάουν, διότι ὤφειλε νὰ μεταβῆ ἀμέσως εἰς ἄγιον Δομίνικον, ὅπου κείνται τὰ χρυσορυχεῖα, ὧν τὴν διεύθυνσιν εἶχεν ἀναλάβει, ἀπῆλθε δὲ διὰ τοῦ ποταμοῦ Σάν Ζουάν ἐπιβάς λέμβου ἐκ κέδρου, ἧς τὸ πλήρωμα συνέκειτο ἐκ τεσσάρων δεξιωτάτων καὶ εὐρώστων κωπηλάτων. Ὁ πλοῦς διήρκεσεν ἐξ ἡμέρας, ἦν δ' εὐχάριστος, διότι αἱ ὄχθαι κατὰ μέγα μέρος εἰσὶ κεκαλυμμέναι ἀπὸ διάφορα δένδρα καὶ φυτὰ. Αἱ οἰκίαι τῶν ἀπαντωμένων χωρίων εἰσὶν ἐλεεινὰι, καὶ τοῦτο διότι οἱ ἄνθρωποι ἀποστρέφονται τὴν ἐργασίαν καὶ προτιμῶσι νὰ αἰωρῶνται εἰς τὰς κρεμαστὰς κλῖνας τῶν τῆς δὲ ῥαθυμίας τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων φέρει ὁ Κ. Μπέλτ ἱκανὰς ἀποδείξεις.

Κατὰ τὸν πλοῦν ὁ Κ. Μπέλτ εἶδε ποιμνίων ἀγρίων χοίρων. Τὰ ζῶα ταῦτα ἔχουσιν εἰς τὴν ῥάχιν φῦμα ἐκκρίνον ὕλην ἀποπνέουσαν μύσχον καὶ βόσκουσι κατ' ἀγέλας ἀπὸ ἐξήκοντα ἕως ἑκατόν. Λέγεται ὅτι ἀλληλοβοηθοῦνται ὁσάκις προσβάλλονται ὑπὸ τοῦ αἰλουροπάρδου (*Jaguar*), ὅστις ὅμως εἶναι ἐπιτηδεϊότερος ἐκείνων. Τῶν ἴσται ἀκίνητος ἐπὶ κλάδου δένδρου, περιμένων μεθ' ὑπομονῆς νὰ διέλθῃ πλησίον ἀγέλης, ταύτης δὲ πλησιασάσης, ὁ αἰλουροπάρδος ἐπιπίπτει κατ' ἀγριοχοίρου, φονεύει αὐτὸν καὶ εὐθὺς ἐπιτρέφει εἰς τὸ δένδρον, ὅπου μένει ἕως οὗ ἄπασα ἡ ἀγέλη ἀπομακρυνθῇ καὶ οὕτω δυνηθῇ νὰ καταβῆ καὶ φάγῃ ἡσύχως τὴν λείαν του.

Ἡ μόνη καθ' ὅδον πόλις εἶναι ἡ Καστίλλο, ὅπου ὁ Νέλσον ἀπέβαλε τὸν ἕτερον τῶν ὀφθαλμῶν ἐν ᾧ χράνω προσέβαλεν αὐτὴν· εἶναι δὲ ῥυπαρωτάτη καὶ τὴν νύκτα ἀνυπόφορος ἕνεκεν τῶν ἀπείρων κωνώπων.

Ἡ πόλις αὕτη εἶναι τὸ κέντρον τοῦ ἐμπορίου τοῦ καουτσούκ καὶ έντεῦθεν οἱ πο-

λυπληθεῖς ἐργάται ἀναχωροῦσι διὰ τὰ ἀχανῆ δάση τὰ ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ Ἀτλαντικοῦ, εἰς ἀ συναγοῦσι τὴν οὐσίαν αὐτὴν. Αἱ ἰδιότητες τοῦ καουτσούκ ἦσαν γνωσταὶ εἰς τοὺς κατοίκους πρὸ τῆς ἀφίξεως τῶν Ἰσπανῶν, διότι οἱ Μεξικανοὶ κατεσκεύαζον σφαίρας, δι' ὧν ἐπαιζόν· τὸ ἀζτεκικὸν ὄνομά του εἶναι *ulli*, ἐξ οὗ οἱ σύγχροντες αὐτὸ ἐκλήθησαν *ulleros*. Ἐν τῷ ποταμῷ τῶν Ἀμαζόνων τὸ καουτσούκ παράγεται ὑπὸ εἶδους εὐφορβίου, καλουμένου *Sidonia elastica*, ἐν δὲ τῇ Νικαραγούᾳ ὑπὸ τῆς *Castilloa elastica*, συκῆς εὐκόλως ἀναγνωριζομένης ὑπὸ τῶν πλατέων φύλλων τῆς. Οἱ συλλέγοντες αὐτὸ ἀναβαίνουσιν εἰς τὰ δένδρα ἐκ τῶν περίξ κλιματίδων (λυγαρῶν), ἔπειτα δὲ κατακόπτουσι τὸν φλοιὸν ἀνὰ τρεῖς πόδας ἄνω, ὥστε ν' ἀποτελέσῃσι *V*. Ἐντὸς μιᾶς ὥρας ὅλος ὁ ὀπὸς ἢ γάλα (*latex*) μετεγγίγεται εἰς κασιτέρινα ἀγγεῖα ἅτινα φέρουσι μεθ' ἑαυτῶν. Ἀφέψημα κλιματίδος (*Calonyction speciosum*) προστιθέμενον ἀκολούθως εἰς ὠρισμένην δόσιν εἰς τὸ ῥευστὸν πῆγνυσι τοῦτο καὶ οὕτω τὸ καουτσούκ προσλαμβάνει σχῆμα κυκλοειδῶν πλακῶν. Δένδρον διαμέτρου 5 ποδῶν, χαρακτηρισμένον κατὰ πρῶτον, δίδει σχεδὸν 80 λίτρας γάλακτος, ἐξ οὗ δύνανται νὰ ἐξαγάγῃσι περὶ τὰς 45 καουτσούκ. Πολλοὶ διεβεβαίωσαν τὸν Κ. Μπέλτ ὅτι ἐν δένδρον δύναται ν' ἀναλάβῃ ἐντὸς μηνῶν τινῶν ἐκ τῆς ἐγχειρίσεως εἰς ἣν ὑπεβλήθη, ὅλα ὅμως ὅσα παρετήρησεν, εἶχον ἀποξηρανθῆ καὶ ὅλως διατρηθῆ ὑπὸ τῶν έντόμων *Ascosinus longimanus* (ἀκρόκοινος μακρόχειρ·)

Ἡ ἐκμετάλλευσίς τοῦ καουτσούκ εἰς οὐδένα ὑποβάλλεται κανονισμόν, ἀλλ' ἀδιακρίτως φ.λεβοτομοῦσι νέα καὶ παλαιὰ δένδρα, ὅπερ θὰ ἔχη λυπηρὰς διὰ τὸ μέλλον συνεισίας. Εὐκόλως ἐδύναντο νὰ σχηματίσῃσιν ἐντὸς δεκαετίας ἐπικερδεστάτας φουτείας ἐκ τοιούτων δένδρων, ἀλλὰ οὐδεὶς σκέπτεται περὶ τούτου. Τῷ 1867 ἐξήχθη ἐκ Γκρηπτάουν καουτσούκ ἀξίας 112,000 ταλλήρων, τῷ δὲ 1871 ἡ ἀξία ἀνήλθεν εἰς 226,000 τάλληρα.

Ἐπίσης ὁσημέραι σπανιώτερα κταντώσι καὶ τὰ δένδρα τὰ παράγοντα τὸ μαῶνιον, ἢ *Swietenia mahogany* καὶ ἡ *Cedrela odorata*.

Εἰς ἄγιον Κάρολον, μικρὰν πόλιν κειμένην εἰς τὴν μεσημβρινὴν ἄκρην τῆς λίμνης Νικαραγούας, ὁ Κ. Μπέλτ κατέλιπε τὴν λέμβον καὶ ἐπέβη ἀτμοπλόου, πλέοντος εἰς Οὐβάλδον, ὅπου ἀφίκετο μετὰ μίαν ἡμέραν. Οὐδὲν κατὰ τὸν πλοῦν ἄξιον περιεργείας εἶδε· διέπλευσαν δὲ πρὸ τῶν νήσων Ναναιτάλ, ὅπου πλῆθος πτηνῶν καταφεύγουσι· ταῦτα δὲ ἀγαπῶσι νὰ ἀναπαύονται ἐπὶ μεγάλων ἐπιπλέοντων σωρῶν ὑδροβίων φυτῶν, ἀλλ' οἱ κροκόδειλοι (*alligators*), οἱ ὑπεραγαπῶντες τὰ πτηνὰ αὐτὰ, ἀρπάζουσι μένοντες εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὕδατος ὡς κορμὸς δένδρου· ὁ ὄγκος οὗτος κινεῖται βραδέως, ἐπιτηρῶν τὴν λείαν του, ἅμα δὲ πλησιάσῃ, ὄρμη αἰφνιδίως καὶ ἀρπάζει τὸ πτηνόν.

Ἐξ Οὐβάλδου διηυθύνθη εἰς ἄγιον Δομίνικον· διήλθε δὲ πρῶτον διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ *San José*, ἧτις εἶναι ξηρὰ καὶ κοινορτώδης, μεταβαλλομένη κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν βροχῶν εἰς βόρβορον. Ἐνθα κακεῖσε εὐρίσκονται βουνοὶ βραχυῶδεις κεκαλυμμένοι ἀπὸ ἀκανθώδη δένδρα, ἧτοι κακτέας, ἀκακίας, φοίνικας νάνους, βρωμηλοειδῆ· Ἐν γένει ἀφθονοῦσιν αἱ ἀκανθαὶ εἰς τὰ μέρη τὰ ἐκτεθειμένα εἰς μεγάλην ξηρασίαν καὶ πιθανόν ὅτι ἐφόησαν ἵνα προφυλάττωσι τὰ φυτὰ κατὰ τῶν χορτοφάγων ζῶων, ἅτινα στεροῦνται τῆς συνήθους τροφῆς τῶν. Μετὰ ταῦτα διήλθε διὰ μέρους ὄρεινου, ἐν ᾧ ἱκανὰ ὑπάρχουσι δένδρα, ὧν τὰ φύλλα πίπτουσι κατὰ τὴν ξηρὰν τοῦ ἔτους ὥραν (ὅταν δηλ. δὲν βρέχῃ), ὅπως συμβαίνει παρ' ἡμῖν τὸ φθινόπωρον· ἀφίκετο δὲ εἰς Ἀκογιάπο, πρωτεύουσαν τῆς ἐπαρχίας Χοντάλες, μετονομασθεῖσαν ὑπὸ τῶν Ἰσπανῶν (διότι ὑπῆρχε πρὸ τῆς ἀφίξεως τούτων) ἄγιος Σεβαστιανός, ἀλλὰ τὸ τελευταῖον ὄνομα οὐδόλως εἶναι ἤδη ἐν χρήσει. Εἰς τὰ περίξ ὑπάρχουσι πολλοὶ λιμῶνες, ἐν οἷς βόσκουσιν ἄπειρα ζῶα, ἢ δὲ γῆ εἶναι λίαν εὐ-

φορος, ἀλλὰ ὡς ἐκ τῆς ἀμελείας τῶν κατοίκων δὲν καλλιεργεῖται.

Εἰς Πιτάλ, μικρὰν πόλιν ἐπονομασθεῖσαν ἐκ φυτοῦ οὗ αἱ ἴνες χρησιμεύουσι πρὸς κατασκευὴν ὑφάσματος, ὑπάρχουσι παρθένα δάση, ἀπὸ μεγαλοπρεπῆ καὶ ὑψηλὰ δένδρα. Τὸ μέρος ἐκεῖνο ὑπὲρ πᾶν ἄλλο εἶναι ἐκτεθειμένον εἰς τοὺς ἐτήσιος, διὸ τὸ ἔδαφος εἶναι πάντοτε ὑγρὸν· ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀτμόσφαιρα εἶναι θερμὴ, τὰ δένδρα αὐξάνουσιν ἀδιαλείπτως. Οὐδόλως ἐπικρατεῖ ἐκεῖ χειμῶν· παντὸς δὲ εἶδους δένδρα εὐρηναται καὶ πολλὰ χαρίεντα πτηνὰ, διάφορα ἔρπετὰ καὶ ζῶα ἀπαντῶνται.

Τὰ χρυσορυχεῖα εὐρηναται περίξ τῆς κωμοπόλεως τοῦ ἁγίου Δομίνικου, κατοικουμένης μόνον ὑπὸ ἐργατῶν, κυρίως μικτογενῶν καὶ τινῶν γνησίων Ἰνδῶν. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι εἶναι φιλόπονοι καὶ εὐάγωγοι, ἀλλ' οὐδόλως ἠξεύρουσι τὰ ἐκ τῆς οἰκονομικῆς ἀγαθὰ· διὸ ἐκ τῆς ἐργασίας τῶν οὐδόλως πορίζονται περισσεύμα, κατασπαταλῶντες τοὺς κόπους τῶν πρὸ τοῦ τέλους τοῦ μηνός. Ὀλίγιστοι μαῦροὶ ἀπαντῶνται ἐν τῇ Κεντρικῇ Ἀμερικῇ, διὰ τὸν λόγον ὅτι ἅμα ἐκδιωχθέντων τῶν Ἰσπανῶν κτηρήθη ἡ δουλεία. Ἡ ἔλλειψις μαύρων εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα θεωρεῖται μᾶλλον εὐτύχημα· διότι εὐκόλως οὗτοι τρέπονται εἰς κλοπὰς.

Ὁ Κ. Μπέλτ πλεῖστα ὅσα δένδρα καὶ φυτὰ ἐκαλλιέργησεν εἰς τὸν κῆπὸν του· πάντα δὲ ταῦτα περιγράφει λεπτομερῶς. Ὁλῶν τῶν κλιμάτων τὰ δένδρα φύονται εἰς τὴν ἀγαθὴν ἐκείνην γῆν. Γεννημάτων μόνον ἀραβόσιτον παράγει ἡ Νικαραγούα καὶ σχετικῶς ὀλίγον σίτον. Πολλοὶ δὲ δις τοῦ ἔτους συγκομίζουσι ἀραβόσιτον. Ἐν τῇ Κεντρικῇ Ἀμερικῇ ὁ εἶξ ἀραβόσιτου ἄρτος παρασκευάζεται ὅπως καὶ ἐπὶ τῶν ἀρχαίων Μεξικανῶν· βράζουσι δαλ. τοὺς κόκκους μὲ στάκταν ἢ ὀλίγον ἄσβεστον, ἵνα διευκολυνθῇ ἡ ἐκφ.λοῦθις, ἔπειτα δὲ τρίβουσιν ἢ ἀλέθουσι διὰ δύο πετρῶν· τὰ ἐξαχθέν ἄλευρον μίγνουςιν ὕδατι καὶ κατασκευά-

ζουσι νοστιμώτατα και θρεπτικώτατα πλακούντια ή άρτίσκους.

Πολλά λεπιδόπτερα υπάρχουν εις τας όχθας των ρυάκων εύρηται δέ και μεγάλη άράχνη, *Nephila* καλουμένη, ήτις ύφαινει πολλά κίτρινα ύφάσματα, τά μεν επί των δέ. Ο Κ. Μπέλτ παρτήρησε και έτερον είδος άράχνης, κατεχούσης τó κέντρον του ύφάσματος, ένω εις τά άκρα ίσταντο άλλαι μικρότεροι. Άμα πέση εις τó δίκτυον ζωύριόν τι, αι μικραι άράχναι πλησιάζουσιν ίνα συμμεθέξωσι του συμποσίου, ή μεγάλη όμως τας διώκει λακτίζουσα. Καί παντοειδών πτηνών δέ ύπάρχει πλήθος πολύ, όσον εις ούδέν άλλο μέρος.

Πλησίον τής νηπερθοειδούς *Margravia* (*Margravia nepenthoides*) άπαντά τις πλειστα όσα πτηνά. Τά άνθη του παραδόξου τούτου και λαμπρού έρποντος ή έγκισσευομένου φυτου είσι διατεθειμένα κυκλοειδώς και βλέπουσι κάτω, όμοιάζοντα ούτω προς άνεστραμμένην λυχνίαν, εκ του κέντρου δέ τής σκιαδος κρέμαται καυλός, φέρων εις τήν βάσιν του πολλούς μικρούς πετάσους πεπληρωμένους ύγρου σακχαρώδους, ύπερ έλκύει πλήθος έντόμων. Όταν τά πτηνά καθήσασιν εις τήν βάσιν των πετάσων, ίνα φάγωσιν έντομα, σείουσι τά δένδρα και καλύπτονται από γύριν, ήν μεταφέρουσιν από ένός φυτου εις άλλο.

Και άλλα φυτά γονι μοποιούνται διά τής ίδιαζούσης συνδρομής των μυιοτρογίλων, μάλιστα δέ είδος τι *Έρυθρίνης*, ήτις, όταν πέσωσι τά φύλλα της, φέρει πλατέα έρυθρά άνθη, φαινόμενα εκ μεγάλης άποστάσεως. Έκαστον φύλλον σύγκεται από έν μόνον πέταλον εύσαρκον και δίπτυγον, ώστε οι έν τώ έσωτερικώ στήμονες δέν δύνανται να έξέλθωσιν ή διά μικράς ρωγμής, δι' ής όσαύτως εισδύουσι μικρότατα έντομα, ήτινα εισέρχονται προς αναζήτησιν τής τροφής των εις τó βάθος τής στεφάνης. Δύο είδη μυιοτρογίλων είσιν άδιαλείπτως περι τó φυτόν αυτό όταν άνθη, διότι διά του μακρού και καμπύλου ράμφους των και

τής διασχιδούς γλώσσης των δύνανται εύκολώτατα να εξερευνήσωσι τó έσωτερικόν του μακρού πετάλου και να συλλάβωσι τά έντομα. Ένω δέ ούτω λήζουσιν εις τó έσωτερικόν του άνθους, τά πτερά τής κεφαλής καλύπτονται από γύριν, ήτις και μεταφέρεται αλλαγού. Άφ' έτέρου τά μεγάλα έντομα δέν δύνανται να άπολαύσωσι τó νέκταρ, διατιτραίνοντα τά κάτω τής στεφάνης (ώς ένίοτε συμβαίνει), διότι αύτη προστατεύεται ύπό παχέος κάλυκος. Τά άνθη του πορφυρού δακτυλίτου (*digitale*) είσιν ούτω διατεθειμένα, ώστε μόνον τά έντομα έκείνα κατορθούσι να εισδύσωσιν εις τούς νεκταροφόρους αδένας, όσα δύνανται να μεταφέρωσι τήν γύριν αλλαγού.

Η γύρις του άνθους του φυτου αυτού μεταφέρεται ύπό κηφήνος (άρσενικής μελίσης), άληθούς τής επιμονής τύπου, διότι κατά πάσαν τής ήμέρας ώραν εργάζεται. Ός εκ τής φύσεως του φυτου, έχοντας τρίχας εις τήν ρωγμήν, τά μικρά έντομα δέν δύνανται να εισδύσωσι μέχρι τής στεφάνης.

Άπειρα έντομα υπάρχουν εις τά περίξ του άγίου Δομινίκου, ό δέ Κ. Μπέλτ μετέφερον εις Άγγλίαν ύπερ τά 300 είδη, τά πλειστα άγνωστα εις τούς έντομολόγους. Άφρονι είσι και αι τενηρδόνες πανταχού τρώντι βλέπει τις τας παπυροειδείς φωλεάς των και εις όλας τας άργιλλώδεις κλιτύας εύρίσκει όπας, εις ής άλλα είδη σφηκών καταθέτουσι τά ώά των με έρόδια τροφών διά τούς μέλλοντας σκόληκας. Αί τροφί αύται συνίσταντο ίδίως εις άράχνας καθιστάτας αδυνάτους προς κίνησιν εκ δήγματος. Ημέραν τινά ό Κ. Μπέλτ είδε μικρόν μέλανα και κίτρινον σφήκα (*Pompilus polistoides*) θηρεύοντα δούλους' έπλησίασε δέ ό σφήξ προς ύφασμα εις τó κέντρον του όποιου ύπήρχεν άράχνη, έπειτα όρμήσας έρριψεν αύτήν κατά γής. Έν ροπή όρθαλμού συνέλαβε και διετρώπησεν αύτήν και έπειτα έσυρεν εις τó άκρον κλάδου ύψηλου, όπως εύκολώτερον πετάξη με τó βαρύ φορτίον του.

Ο Κ. Bates έν τή Περιήγησει του επί του Άμαζόνος εκθέτει τά μέσα ών χρήσιν ποιούσιν οι σφήκες ίνα επανεύρωσι τήν θέσιν τής φωλεάς των, και παρατηρεί ότι αδύνατον να μη κλίνη τις εις τó να παραδεχθ ή κατά τήν περίστασιν ταύτην τά έντομα ταύτα άποδεικνύουσι περισσοτέραν νοημοσύνην ή ένστικτον. Τούτο παραδέχεται και ό Κ. Μπέλτ. Ημέραν τινά είδεν εις τόν κήπόν του σφήκα, τόν καλούμενον *Polistes carnifex* όστις έθήρευε κάμπας' εύρε δέ μίαν έχουσαν μήκος δακτύλου, ήν έφόνευσεν εύθύς και μετέβαλεν εις όγκον ζυμώδη, όν δέν έδύνατο να μεταφέρη διά μιάς' έλαβεν όθεν έν μέρος, αλλά, πριν πετάσση, έβεβαιώθη καλώς περι του μέρους εις ό αφήκε τó υπόλοιπον κικρυμμένον, ύπό φύλλον έν μέσφ πολλών φυτών. Προς τούτο διέγραψε πολλούς κύκλους έν τώ άερί, άπεμακρόνη, επανήλθε και αύθις και έπειτα έγένετο άφαντος. Μετά τινα λεπτά ό σφήξ επέστρεψεν άππλλαγμένος του βάρους του' διέγραψε δέ νέον κύκλον ίνα ίδη που εύρίσκεται και κατέβη επί φύλλου νομίζων ότι εκεί θα εύρη τó υπόλοιπον τής κάμπης' είχεν όμως άπατηθή. Ο σφήξ δέν άπεθαρρόνη, άλλ' ήρχισε να διαγράφη νέους κύκλους και μόλις μετά πέντε άποτυχούσας άποπειράς εύρε τήν άληθή θέσιν' λαβών δέ τήν λείαν, επέτασε προς τήν φωλεάν του κατ' εύθειάν, διότι δέν είχε πλέον ανάγκην να σημειώση θέσιν τινά.

Ο Κ. Μπέλτ έκαμε και άλλην παρατήρησιν ένω εκθάριζε μέρος κεκαλυμμένον από διάφορα λείψανα, εις ό εύρίσκοντο πολλά μυριόποδα, ών ούκ όλίγων ή κεφαλή έφωσφόριζεν' είδε δέ ότι είδος τι έκαμε χρήσιν παραδόξου μέσου ίνα συλλάβη τήν λείαν του. Τό μυριόποδον τούτο εξετόξευε τρώντι κατά των μικρών έντόμων, εις άποστάσιν σχεδόν τριών δακτύλων, ύγρην γλοιώδες, ύπερ τάχιστα έσκληρύνετο, και ταύτα ένεπλέκοντο εις δίκτυον, έξ ου δέν έδύναντο να έξέλθωσι' τότε δέ τó μυριόποδον επλησίαζε και εξεμύζα αυτά αναπαυτικώτατα.

Πολλοί μύρμηκες υπάρχουν έν τή κεντρική Άμερική, έν δέ τώ κοινωνικώ βίω των τά έντομα ταύτα εκδηλοϋσι τοιοϋτο μίγμα ένστικτου και νοημοσύνης, ώστε δύναται τις είπειν ότι είσι διά τόν φυσιολόγον και τόν φιλόσοφον άληθές πρόβλημα, ου ή λύσις καθίσταται δυσχερεστέρα, έφ' όσον σπουδάζουσιν αυτά επισταμένως. Τήν γνώμην δέ ταύτην επικυρόουσιν όσα θέλομεν εκθέσει.

Οί λεγόμενοι προνομητες μύρμηκες τρέφονται από έντομα ή άλλας ζωϊκάς ουσίας' σταθεράς οικίας δέν έχουσι, διότι καταλείπουσι μέρος τι, όπως έν γένει τά σαρκοφάγα ζώα, άμα εκλείψη ή τροφή. Μικρόν είδος μυρμηκών, *proedator* καλούμενον, εισβάλλει κατά μυριάδας έντός οικιών, καλύπτον τούς τοίχους και τó δάπεδον και κατακερματίζον ταχιστα τας άράχνας και σίλφας όσαι προστύχουν. Εις τά δάση άπαντώνται παραπλήσιοι μύρμηκες, οίτινες βραδίζουσι κατά στίφη κατέχοντα πλάτος τριών μέχρι τεσσάρων ποδών. Δεξιόθεν και άριστερόθεν πρόσκοποι καταδιώκουσι πληθόν έντόμων, ήτινα μετ' ου πολύ πίπτουσιν έν τώ κέντρφ του κυριώτερου σώματος και εύθύς συλλαμβάνονται. Έάν θελήσωσι να καταφύγωσιν επί των θάμνων, οι πρόσκοποι συνέρχονται πολυάριθμοι εις τήν ρίζαν και τινες άνέρχονται προς καταδιώξιν των έντόμων, ήτινα άπωθούμενα εις τά άκρα των κλάδων αναγκάζονται επί τέλους να πέσωσι χαμαί. Μόνον αι άράχναι κατορθούσι να διαφύγωσι τόν κίνδυνον κρεμάμεναι εις τόν άέρα διά άραχνίου, ύπερ κατεσκευασμένως πλέκουσιν. Οί φαλαγγίται, χάρις εις τούς μεγάλους πόδας των, δύνανται να μένωσιν άκίνητοι έν μέσφ των έχθρικών σσιφών άνευ του έλαχίστου κινδύνου, άρκοόμενοι να ύψώσωσιν αυτούς άμα μύρμηξ προτίθεται ν' αναβή. Αί πράσινοι άκρίδες ίστανται άμέριμον όσάκις διαβαίνωσι σμήνην άκρίδων, ίσως διότι αύται τας εκλαμβάνουσιν ως χέρτον. Άφου δέ άπαξ συλλάβωσι τά έντομα, κατακόπτουσιν αυτά και τά διάφορα τεμάχια, μεταφερόμενα εις

τὴν ὀπισθοφυλακὴν, παραδίδονται εἰς ἄλλους μύρμηκας, οἵτινες καταθέτουσι προσωρινῶς εἰς βωγμάς.

Ὁ λεγόμενος *hamata* μύρμηξ, ὅστις εἶναι μεγαλύτερος τῶν προμνησθέντων, ἀθρόος ἐξέρχεται πρὸς ἀναζήτησιν τῆς τροφῆς του καὶ κυρίως συλλαμβάνει σκώληκας καὶ νύμφας ἄλλου μύρμηκος, ἀνήκοντας εἰς τοὺς *Hypoclinea*. Οἱ σκώληκες καὶ αἱ νύμφαι εὐρηναί εἰς τὸ βάθος ὀπῶν ἐσκαμμένων εἰς ξηρὸν δένδρον, εἰς αἷ εἰσδύουσι οἱ μικρότεροι τῶν ἀρπάγων μυρμηκῶν καὶ ἐξάγουσι τὴν λείαν. Οἱ *Hypoclinea* σπεύδουσι μὲν νὰ σώσωσι τὴν μέλλουσαν γενεάν, ἀλλ' οἱ ἄρπαγες τόσον ταχεῖς εἶναι εἰς τὰς κινήσεις των, ὥστε ματαιοῦσι πᾶσαν ἀπόπειραν τῶν ἄλλων, οἵτινες οὐδ' ἀμύνονται, καὶ τοὶ αὐτοὶ δὲν προσβάλλονται. Ἐκτὸς τῶν σκώληκων καὶ νυμφῶν καταδιώκουσιν ἀράχνας, ἀκρίδας, μυριόποδα, κτλ. κτλ. ἄτομα μεμονωμένα στέλλονται πρὸς κατασκόπευσιν ἐπὶ τῶν δένδρων ἵν' ἀνακαλύψωσι φωλεὰς σφηκῶν καὶ πτηνῶν ἅμα δὲ ἀνακαλύψωσι τι, εἰδοποιοῦσι τὸν στρατὸν, ὅστις εὐθὺς ἄρχεται ἀναβαίνων. Ὁ Κ. Μπέλτ φρονεῖ ὅτι μόνον πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ κινδύνου τούτου πτηνά τινα κίττουσι τὰς φωλεὰς των οὕτως, ὥστε διὰ τοῦ βόμφου των εὐκόλως νὰ δύνανται νὰ συλλαμβάνωσι τοὺς προσκόπους, οἷς ἐξαφανίζουσιν ἵνα μὴ μεταδώσωσιν εἰς τοὺς κάτω φυλάσσοντας τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐρευνῶν των.

Ἡ κατοικία τῶν μυρμηκῶν τούτων εἶναι, ὅπως καὶ τῶν λοιπῶν, προσωρινή. Ὁ Κ. Μπέλτ ἐδυνήθη νὰ παρατηρήσῃ μίαν κειμένην εἰς βωγμὴν καὶ ἀνοικτὴν ἐξ ἑνὸς μέρους. Οἱ μύρμηκες ἦσαν συνηγμένοι πολυπληθεῖς καὶ ὁμοιάζον πρὸς ἐσμὸν μελισσῶν ὑπῆρχον δὲ κενά, ἀποτελοῦντα στοὰς, εἰς αἷ ἐτρεχον ἐργάται φορτωμένοι λείαν. Εἰς τὸ κέντρον εὐρίσκοντο σκώληκες καὶ νύμφαι ἔνθα κἀκεῖσε δὲ ἐβλεπέ τις χονδροτέρους μύρμηκας, ὠπλισμένους μὲ πελωρίους γνάθους. Ὄταν οἱ μύρμηκες οὗτοι μεταναστεύωσιν (οὐδέποτε μένουσι πλέον τῶν πέντε ἢ ἑξ ἡμερῶν εἰς τὸ αὐτὸ μέρος), μεταφέρουσι τοὺς σκώ-

ληκας καὶ τὰς νύμφας ἀκολουθοῦσι δὲ τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν καὶ ἀπὸ ἀποστάσεως εἰς ἀπόστασιν βλέπει τις μύρμηκας χρώματος ἀνοικτοῦ μᾶλλον, οἵτινες τρέχουσι πρὸς τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ μέρος, ἐγγίζοντες τοὺς συντρόφους διὰ τῶν κερατιῶν φαίνεται ὅτι ἐκτελοῦσι χρεὴ ἀξιωματικῶν ἐντολῶν ἐχόντων νὰ διευθύνωσι τὴν πορείαν.

Ἡ ὄρασις τῶν μυρμηκῶν εἶναι μὲν ἀμυγνὴ ἢ ἐλαχίστη βεβαίως δὲ διατελοῦσιν ἠνωμένοι διὰ τῆς ὀσφρήσεως. Ὁ Κ. Μπέλτ εἶδε τῶντιν ἡμέραν τινὰ πολλοῦ μύρμηκας ἀδιστακτικῶς ἀκολουθοῦντας ὄλους τοὺς ἐλιγμοὺς, οἷς ἔκαμεν εἰς μύρμηξ σταλαεὶς πρὸς κατασκόπευσιν διανοηθέντος δὲ τοῦ φυσιοδίφου νὰ χαλάσῃ τὸ ἔδαφος εἰς ἑν μέρος, οἱ μύρμηκες ἐστάθησαν, ὅπως οἱ κυνηγετικοὶ κύνες οἵτινες ἔχασαν τὰ ἴχνη τῆς θήρας, ἔπειτα εὐρόντες τὴν ὁδὸν, ὤρμησαν εἰς τὰ ἐμπρός. Ἄλλοι μύρμηκες, οἱ *Ψευδομύρμηκες* καλούμενοι, οἵτινες ἔχουσι καλὴν ὄρασιν, ἐξέρχονται μεμονωμένοι πρὸς ζήτησιν τῆς τροφῆς των.

Ὁ Ἄγγλος φυσιολόγος ἀναφέρει παραδείγματα τινὰ τῆς νοσημοσύνης τῶν ζώων τούτων. Ἡμέραν τινὰ ἔθηκε λίθον ἐπὶ μύρμηκος, ὅστις δὲν ἐδύνατο πλέον νὰ περιπατήσῃ τὸ πρᾶγμα παρετήρησεν εἰς τῶν συντρόφων του, ὅστις ἔσπευσε ν' ἀνακοινώσῃ εἰς τοὺς λοιποὺς, καὶ μετ' ὀλίγου πλῆθος πολὺ ἀνέτρεψε τὸν λίθον, ἐνῶ ἄλλοι ἔσυραν τὸν πεφυλακισμένον ἐκ τῶν ποδῶν καὶ οὕτω τὸν ἀπήλλαξαν.

Ἄλλοτε στίφος ἐμελλε νὰ διαβῇ βυάκιον ἐπὶ κλάδου κειμένου πλαγίως. Ἐπειδὴ ἡ φυσικὴ αὕτη γέφυρα ἦν στενωτάτη καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἐπήρξατο βραδύτης εἰς τὴν πορείαν, ἀμέσως κατελήφθη ὑπὸ μύρμηκων, οἵτινες ὤρμησαν εἰς τὰ δύο τοῦ κλάδου ἄκρα καὶ ἐκράτουν αὐτὰ κρατερῶς, ὥστε διὰ τοῦ σώματός των ν' αὐξήσωσι τὰς διαστάσεις τοῦ στρώματος τῆς γεφύρας.

Οἱ οἰκοδόμοι ἢ φυλλοκόποι εἰσὶ μύρμηκες φοβεροὶ, περὶ ὧν ὅλοι οἱ περιηγητὰι ποιοῦνται λόγον εἰσὶ δὲ ἀναρίθμητοι καὶ ἀπογυμνοῦσι τὰ δένδρα ἐκ τῶν φύλλων των.

Τὰ κοπτόμενα φύλλα εἰσὶ κυκλοτερῆ καὶ ἔχουσι διάμετρον ἴσην πρὸς ἡμισυ σελήνιον. Ὁ μύρμηξ ἀναρριχάται εἰς νεαρὸν δένδρον, κάθηται εἰς τὸ ἄκρον τοῦ φύλλου καὶ ἀρχίζει νὰ κόπη τὴν ἴτυν μὲ τὴν γνάθον, χρώμενος τοῖς ὀπισθίοις ποσὶν ὡς κέντρον ὑποστηρίξεως. Ὄταν τὸ φύλλον σχεδὸν κοπῆ, ὁ μύρμηξ συλλαμβάνει τὸ τεμάχιον δι' ἑνὸς τῶν ποδῶν, ἵνα μὴ πέσῃ, καὶ ἐπὶ τέλους τὸ ἀποσπᾷ τούτου γενομένου, ὁ δίσκος, κρατούμενος καθέτως ὑπὸ τῆς γνάθου, μεταφέρεται κατεσπυρμένως εἰς τὴν μυρμηκίαν, ἀπέχουσαν συχνάκις ἡμισυ μίλλιον. Βλέπων τις τὰς μυριάδας ταύτας τῶν ἐντόμων, ἅτινα διαδέχονται ἀδιαλείπτως ἐν τῇ ἐργασίᾳ τὰ μὲν τὰ δὲ, ἀπορεῖ πῶς ἡ βλάστησις χώρας τινὸς δύναται ἐπὶ τέλους ν' ἀνθέξῃ εἰς τοιοῦτον ὄλεθρον. Εὐτυχῶς τοῦτο συμβαίνει μόνον εἰς τὰς τροπικὰς χώρας, ὅπου ταχέως ἀνανεοῦται ἢ βλάστησις πρὸς τούτους δὲ ἐκ φύσεως δένδρα τινὰ εἰσὶ προφυλαγμένα, εἴτε διότι τὰ φύλλα των ἔχουσιν ὀσμὴν δυσάρεστον, εἴτε διότι δὲν εἶναι κατάλληλα εἰς τὸν σκοπὸν ὃν οἱ μύρμηκες ἐπιδιώκουσιν, εἴτε δι' ἄλλους λόγους, περὶ ὧν θ' ἀναφέρωμεν κατωτέρω.

Οὐχ ἥττον ἀληθὲς εἶναι ὅτι ἡ ἀδηφαγία τῶν οἰκοδόμων καθιστᾷ δυσχερῆ τὴν ἀποκατάστασιν ξένων δένδρων, ἥτοι πορτοκαλλεῶν, λεμονεῶν κτλ. διότι ἀμέσως γυμνοῦνται τῶν φύλλων ἅμα δὲν ληφθῶσι μεγάλα προφυλακτικὰ μέτρα.

Ἴν' ἀπαλλάξῃ τὸν κηπὸν του ἀπὸ τοῦ δοληροτάτου τούτου ξένου, ὁ Κ. Μπέλτ ἔκαμε χρῆσιν φοινικοῦ ὀξέος, τὰ δ' ἀποτελέσματα ἀπεδείχθησαν θαυμάσια. Μόλις τῶντιν ἡ μυρμηκία διεβράχῃ μὲ τὴν ὕλην ταύτην, ὅλοι οἱ κάτοικοι μετηνάστευσαν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τινὰ ἀπόστασιν, συγκομίσαντες τὰς τροφὰς των τὸ περιστατικὸν δὲ τοῦτο παρέσχε τῷ φυσιολόγῳ εὐκαιρίαν ἵνα πεισθῇ περὶ τῆς νοσημοσύνης τῶν μικρῶν ζώων. Ὄταν πρόκηται νὰ διέλθωσι διὰ κατωφεροῦς μέρους, ἀφίνουσι τὸ φορτίον των νὰ κυλίσῃ κάτω, ἄλλοι δὲ μύρμηκες, καταβάντες πρὶν, λαμβάνουσιν αὐτό-

Ὅσακις μεταβῶσιν εἰς νέαν κατοικίαν, δὲν λησμονοῦσι τὴν παλαιάν ἔν ἔτος δὲ ἀφοῦ ἠναγκάσθησαν νὰ καταλίπωσι μυρμηκίαν, ἢ τις εἶχε διαβραχῇ ὑπὸ φοινικοῦ ὀξέος, ἐπανῆλθον ἐν αὐτῇ, καὶ τοῦτο ἐπραξάν ἀναμφιβόλως ἵν' ἀπαλλαχθῶσι τοῦ κόπου τοῦ νὰ δρύξωσι νέας στοὰς. Αὐταὶ τῶντιν εἰσὶ πολὺ μακρὰ καὶ ἔχουσι μεγάλας διαστάσεις, τῆς διαμέτρου οὔσης ἑνὸς μέχρις ἑκτῶ δακτύλων.

Ἰδροχλωρικὸς ἄργυρος, ῥιφθὲς εἰς κόρινεπὶ τοῦ ἐδάφους κατὰ ξηρὸν καιρὸν, ἐπέφερον ἐπὶ τῶν οἰκοδόμων παράδοξον ἀποτέλεσμα, διότι εὐθὺς ἤρχισαν νὰ τρέχουσιν ἐνθα κακεῖσε λίαν τεταραγμένοι, δάκοντες ἴσχυρῶς οἱ μὲν τοὺς δέ. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς μανίας μετεδόθη εἰς ὄλους καὶ τότε εἶδον νὰ ἐξέλθωσιν ἐκ τῆς μυρμηκίας μεγάλα ἄτομα, ἔχοντα μήκος 3¼ τοῦ δακτύλου, ἅτινα φαίνονται μόνον εἰς σπονδαίας περιστάσεις, δηλ. ὅταν πρόκηται μετανάστευσις ἢ προσβληθῇ ἢ φωλεά. Κατ' ἀρχὰς ἦσαν σοβαροὶ, ἀλλ' ὅταν ἦλθον εἰς συνάφειαν μὲ τὴν δηλητηριώδη οὐσίαν, ἀνεφάνησαν καὶ ἐπ' αὐτῶν τὰ ἴδια συμπτώματα.

Εἰς τί ἄρ' ἔγε χρησιμεύουσι τὰ φύλλα, ἅτινα οἱ μύρμηκες εἰσάγουσιν ἀδιαλείπτως εἰς τὰς φωλεὰς των; Τί γίνονται τούτα; — Πολλὰ ὑπέθεσαν, ὁ δὲ Κ. Μπέλτ φρονεῖ ὅτι ἀποτελοῦσιν εἶδος κόπρου, ἐν ᾧ φύονται μύκητες, χρησιμεύοντες πρὸς τροφήν τῶν μυρμηκῶν. Ἄν τις ἀνοίξῃ τῶντιν μίαν μυρμηκίαν, δὲν βλέπει φύλλα, ἀλλ' εὐρίσκει εἰς πολλὰ δωμάτια, ὄντα μεγάλα ὡς κεφαλὴ ἀνθρώπου καὶ συγκοινωνοῦντα πρὸς ἄλληλα διὰ διαδρόμων ὕλην μελάγγρου καὶ χλωώδη, ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας εὐρηναί μύρμηκες πολὺ μικρότεροι ἐνεῖναι οἵτινες ἀπέρχονται πρὸς ἀναζήτησιν τῶν φύλλων, ὡς καὶ σκώληκες καὶ χρυσαλίδες ἐξετάζων δὲ τις ἐπισταμένως τὴν χλωώδη ταύτην οὐσίαν, βλέπει ὅτι συνίσταται ἀπὸ μικρότατα τεμάχια ξηρῶν φύλλων, φαίων καὶ συγκεκολλημένων διὰ τῶν διακλαδώσεων μύκητος. Ὄταν μυρμηκία τις πρόκηται νὰ μεταναστεῦσῃ, οἱ μύρμηκες φροντίζουσι

νά παραλάβωσιν ἅπασαν τὴν χλωώδη ταύτην ὕλην καὶ νὰ φυλάξωσιν αὐτὴν ὅσον τὸ δυνατόν τάχιστα.

Τὰ φύλλα οὔτε πολὺ ξηρὰ, οὔτε πολὺ ὑγρὰ εἰσάγονται ἐν τῇ φωλεᾷ. Ἐάν ᾖται πολὺ ὑγρὰ, ξηραίνονται προλαβόντως· ἐάν ἐξακολουθῆ ἡ βροχὴ, τὰ παραιτοῦσιν ὀλοτελῶς, ἀν δὲ ἀπ' ἐναντίας ὁ καιρὸς ᾖται ξηρὸς, τὰ φύλλα συνάγονται τὴν νύκτα. Φαίνεται ὅτι διὰ στοῶν, μενουσῶν ἀνοικτῶν ἢ κλειστῶν, εἰσέρχεται εἰς τὰς μυρμηκίας ὁ ἀναγκαῖος ἀήρ, καὶ ἵνα ἔχωσιν ἀέρα, τὰς φωλεὰς τῶν οἰκοδομοῦσιν εἰς ἄδενδρα μέρη καὶ ὄχι εἰς δάση.

Ὡς κόπρον οἱ οἰκοδόμοι μεταχειρίζονται καὶ ἄλλας οὐσίας, ἧτοι τὸ ἐσωτερικὸν κέλυφος πορτοκαλλίων καὶ ἀνθέων ἀνηκόντων εἰς φυτὰ, ὧν δὲν ἀγαπῶσι τὰ φύλλα. Ἐνίοτε κατὰ λάθος μεταφέρουσι ξένας ὕλας ἀχρήστους πρὸς τὸν σκοπὸν, ἀλλ' εὐθὺς τὰς ἀπωθοῦσιν ἄλλοι. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τοὺς μικροτάτους μύρμηκας, οἵτινες ζῶσιν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς μυρμηκίας πιθανὸν ὅτι ἔργον ἔχουσι νὰ κατακερματίζωσι τὰς μεταφερομένας ὕλας καὶ νὰ ἐπιμελῶνται τοὺς σκώληκας.

Ὁ Κ. Μπέλτ συμπληροῖ τὴν ἱστορίαν τῶν μυρμηκίων διὰ τοῦ ἐπομένου χαρακτηριστικοῦ τῆς νοημοσύνης των.—Σμῆνος αὐτῶν ὄφειλεν, ἵνα μεταβῆ εἰς τὸ δάσος, νὰ διέλθῃ διὰ τροχιοδρόμου, ἄγοντος εἰς τὸ χρυσορυχτεῖον, αἱ δὲ ἄμαξαι, αἵτινες ἦσαν εἰς ἀδιάλειπτον κίνησιν, ἐφόρουν πολλὰ τῶν ζώων. Οἱ μύρμηκες, χαλεπῶς φέροντες τὴν ζῆμιαν, μετὰ τινα χρόνον κατεσκεύασαν ὑπὸ τὸν τροχιοδρόμον ὁδὸς. Τοῦ Κ. Μπέλτ διακόψαντος τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἄμαξων καὶ φράξαντος τὰ ὑπόγεια, οἱ μύρμηκες ὤρυξαν νέα καὶ οὐδέποτε διήλθον διὰ τῶν σιδηρῶν βάρβδων.

Ὁ μικρὸς δίχρους ψευδομύρμηξ ἐμφωλεύει ἐπὶ ἀκακίας φουμένης εἰς τὰ ξηρὰ καὶ ἄδενδρα μέρη τῆς Νικαραγούας, τὸ δὲ δένδρον τοῦτο, ὅπερ ἐνίοτε φθάνει εἰς ὕψος 15 περίπου ποδῶν, χρησιμεύει καὶ ὡς τροφή. Τῶνόντι ἐπὶ τοῦ στελέχους καὶ τῶν

κλάδων φέρει χονδρὰς καὶ διπλὰς ἀκάνθας, ἐξωγκωμένας εἰς τὴν βάσιν καὶ ὁμοιοζούσας πρὸς κέρατα βοῦς. Ὅταν αἱ ἀκάνθαι ᾖται νεαρὰι, εἰσὶ πλήρεις πολτοῦ σακχαρώδους, εἰς τὸν εἰσόδουσιν οἱ μύρμηκες διὰ μικρὰς ὀπῆς, ἣν ἀνοίγουσιν εἰς τὴν ὀξείαν ἀκρὰν, ἐνῶ δὲ τρέφονται, ἀνατρέφουσι καὶ τὴν μέλλουσαν γενεάν. Ἀμα ἡ πρώτη αὐτῆ τῆς πηγῆς τροφῆς ἐξαντληθῆ, οἱ μύρμηκες ἀπλήστως ἐπιζητοῦσιν εἴτε σακχαρώδεις ὑγρὸν ἐκκρινόμενον ὑπὸ τῶν ἀδένων τῶν ὑπαρχόντων εἰς τὴν βάσιν τῶν νεαρῶν φυλλαρίων τῶν διπεριπτέρων, εἴτε μικρὰ σώματα χρυσοειδῆ, εὐρισκόμενα εἰς τὸ ἄκρον τῶν φυλλαρίων αὐτῶν ἐν ᾧ χρόνῳ ταῦτα ἀναπτύσσονται.

Κατανοεῖ πᾶς τις ὅτι οἱ τοιαύτας ἀναπαύσεις ἔχοντες μύρμηκες εὐκόλως δὲν ἀποδιώκονται τῆς κατοικίας των· διὸ ἄμα ζῶον χορτοφάγον ἢ μύρμηκες φυλλοκόποι ἐμφανισθῶσι πλησίον, ἐξέρχονται ἀνὰ χιλιάδας ἐκ τῶν οἰκημάτων αὐτῶν καὶ ἐπιτίθενται κατὰ τῶν ἐπιδρομέων.

Κατὰ τὴν ὑγρὰν ἐποχὴν οἱ μύρμηκες οὗτοι ἔχουσι ἀφθονον τροφήν, διότι τὰ νεαρὰ φύλλα δὲν λείπουσιν· ἀλλ' ὅταν ἐπέλθῃ ξηρασία, τότε πᾶσα βλάστησις παύει καὶ ἐκλείπουσι τὸ σακχαρώδες ὑγρὸν καὶ τὰ χρυσοειδῆ σώματα· ἡ ἀποικία ὅθεν πάσχει ἀπὸ σιτοδείας καὶ ταχέως ἀποδεκκίττειται· ἄμα ὅμως ἀρχίσῃ μετὰ τὰς βροχὰς ἢ βλάστησις, τὰ ἔντομα πολυπλασιάζονται μετ' ἀνηκούστου ταχύτητος.

Καὶ ἄλλα φυτὰ, ἧτοι ἡ *Κεκροπία* καὶ τὰ μελαστομοειδῆ παρέχουσι τοῖς μύρμηξι κατοικίαν καὶ ἐνταυτῷ τροφήν. Ὁ κυλὸς τῆς *Κεκροπίας* εἶναι κοίλος καὶ διαιρεῖται εἰς δωμάτια διὰ πλαγίων διαφραγμάτων· ἕκαστον τῶν δωματίων τούτων κατοικεῖται ὑπὸ μυρμηκίων· καὶ εἰς τινα μὲν ὑπάρχουσιν ὡς, εἰς τινα δὲ σκώληκες ἢ νύμφαι· τὸ δωματίον τὸ προωρισμένον διὰ τὴν βασιλισσαν εἶναι περιβεβλημένον μετὰ τείχος ἐξ εἰδους κηροῦ. Οἱ μύρμηκες οὗτοι δὲν τρέφονται ἐξ αὐτοῦ τοῦ δένδρου, ἀλλ' ἐξ ὑγροῦ ἐκκρινόμενου ὑπὸ φυλλῶν μετ' ἐπιμε-

λείας διατηρουμένων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν δωματίων. Εἰς τὰ μελαστομοειδῆ οἱ μύρμηκες κατοικοῦσιν εἰς τὰς ἐξογκώσεις τὰς κειμένας ἐπὶ τοῦ μίσχου. Καὶ ἄλλα φυτὰ, ἧτοι τὰ ὀρχοειδῆ, κτλ. συχναζονται ὑπὸ τῶν μυρμηκίων (καὶ τοὶ δὲν ἐκλέγουσιν αὐτὰ ὡς μόνιμον κατοικίαν) ἔνεκεν τῶν ὑπαρχουσῶν σακχαρώδων οὐσιῶν, ὃ δὲ Κ. Μπέλτ φρονεῖ ὅτι ἡ παρουσία τῶν ἐντόμων αὐτῶν σκοπὸν ἄμεσον ἔχει νὰ προστατεύσῃ τὰ φυτὰ, μάλιστα ἐν τῇ κεντρικῇ Ἀμερικῇ, κατὰ τῶν καταστροφῶν τῶν οἰκοδόμων.

Τὰς σακχαρώδεις οὐσίας οὐ μόνον οἱ μύρμηκες, ἀλλὰ καὶ οἱ σφήκες ἀγαπῶσι· συνεχῶς δὲ συναπτόνται τούτων ἕνεκα μάχαι. Ὅταν μύρμηξ φανῇ ἐπὶ φύλλου, ἐν ᾧ ὑπάρχουσι φύλλα (ἐκκρινόμενα ὑγρὸν) καὶ ὅπερ κατέχει σφήξ, οὗτος ὀρμηκῶς κατὰ τοῦ μύρμηκος καὶ κρημνίζει κατὰ γῆς, τοῦτο δὲ ὅπως οὗτος μὴ δυνηθῇ νὰ εἰδοποιήσῃ τοὺς συντρόφους του περὶ τοῦ εὐρήματος· ὅταν δ' ἀπ' ἐναντίου σφήξ ἀποπειραθῇ νὰ ἐκδιώξῃ ἕκ τινος μέρους τοὺς ἐγκατεστημένους μύρμηκας, οὗτοι σπεύδουσι πολυάριθμοι ἵνα ὑπερασπίσωσι τὴν ἐστίαν καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπερισχύουσιν. I. P. S.

Ἡ ΕΚ ΤΗΣ ΦΥΤΕΥΣΕΩΣ ΔΕΝΔΡΩΝ ΩΦΕΛΕΙΑ.

Πρὸ πολλοῦ ἄνδρες πεφωτισμένοι συνιστάσι νὰ φυτεύωνται δένδρα εἰς τὰς χώρας, ἐν αἷς ἐπικρατεῖ ξηρασία, ἰδίως εἰς τὰ ὑψηλὰ μέρη καὶ εἰς τὰς κλιτύας τῶν ὄρεων, εἰς ταύτας δὲ ὅπως ἐλαττοῦται ἡ ταχέως ἐκροὴ τῶν ὑδάτων. Αἱ συμβουλαὶ αὗται εἰσὶ λίαν συνεταί, ἀλλ' ἄχρι τοῦδε δὲν στηρίζονται καθ' ὀλοκληρίαν ἐπὶ πραγμάτων ἀνεπιδέκτων ἀμφισβητήσεως, μάλιστα δὲ ἡ ἐλπίς τοῦ νὰ ἐπέλθῃ αὐξήσις ὕμβρου διὰ τῆς παρουσίας δένδρων ἀντὶ χέρτου οὐδόλως βασιζέται ἐπὶ τῆς πείρας. Ἐν Ἑλβετία ὑπάρχουσι μέρη ὑψηλὰ μὴ ἔχοντα δένδρα, ὡς τὸ Ρῆγι καὶ ὁ Πιλᾶτος, καὶ ὅμως καλύ-

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. ΣΤ').

πτόνται ἀπὸ νέφης ὅταν δὲ τις διαμῆνῃ εἰς τὰ ὑψώματα ἐκεῖνα εὐκόλως παρατηρεῖ ὅτι τὰ νέφη διαθρέγουσιν ὀλοτελῶς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς. Ἀρὰ γε θὰ ἐπιπτε περισσότερον ὕδωρ ἀν ὑπῆρχον δένδρα; Οὐδαὶς δύναται νὰ βεβαιώσῃ τοῦτο, τοῦλάχιστον κατὰ θετικὰς ἀντιπαραθέσεις. Ἡ γῆ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ ἔμενε περισσότερον χρόνον ὑγρὰ, χάρις εἰς ἐλάχιστην ἐξάτμισιν. Τοῦτο δὲ ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς καταστάσεως τῶν ὁδῶν ἐκεῖ, ἐνθα ὑπάρχουσι δένδρα, καὶ ἐκ τῆς βλάβης ἣν ἐπιφέρει ἡ ὑγρασία εἰς οἰκήματα κείμενα εἰς σκιώδη μέρη. Εἰς τοιοῦτου εἶδους ζητήματα εἰς οὐδὲν ὠφελεῖ ἡ πείρα. Ἐντούτοις, ἐπειδὴ ἐκ τῆς δένδροφυτείας προέκυψαν ὀπωσθήποτε ἀποτελέσματα εἰς τόπους θερμῶς καὶ ξηροῦς, σπεύδαμεν νὰ μεταφέρωμεν ἐν περιλήψει δύο ἀξιολογὰ ἄρθρα δημοσιευθέντα ἐν τῇ ἐφημερίδι *Gardener's Chronicle*.

Τὸ πρῶτον τῶν ἄρθρων τούτων ἀφορᾷ τὴν νῆσον Ἀνάληψιν.

Ἡ νῆσος αὕτη (*Ascension*), ἠφαίστειον ἐσθεσμένον οὐ πρὸ πολλοῦ ἰσως, ἦτο ξηρὰ, σπανιώτατα δὲ ἦσαν ἐν αὐτῇ τὰ φυτὰ· ἐν μόνον ὑπῆρχε δένδρον γινωστὸν παρά τοῖς βοτανολόγοις ὑπὸ τὸ ὄνομα *Hedyotis Ascensionis*, καὶ ἐν ὅλοις δεκαεξ ἑγχώρια φανερόγραμμα ἄνθη ἀπηντῶντο. Ὑδατος ὑπῆρχε σχεδὸν ἑλλειψίς καὶ δύσκολος ἀπέβαινε ἡ καλλιέργεια τῆς γῆς, ὥστε μετὰ πολλοῦ κόπου ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις διετήρει τὸν τόσον εἰς τὸ ναυτικὸν τῆς ἀναγκαῖον σταθμὸν. Εὐτυχῶς, ἤκουσε τὰς ἐπαυλιημένας συμβουλάς τῶν βοτανικῶν, κυρίως τοῦ Λίνδλε καὶ τοῦ διδάκτορος Χούκερ, οἵτινες συνεβούλιον νὰ φυτευθῶσι δένδρα. Ὁ διδάκτωρ Λίνδλε ἐσύστησε δεξιὸν κηπουρὸν ἵνα διευθύνῃ τὰς φυτείας, ἣδη δὲ, ὅτε αὗται ἐτελείωσαν, μεταφράζομεν περικοπὴν τῆς ἐπιστολῆς ἣν αὐτὸς ὁ κηπουρὸς (ἐπανακάμψας εἰς Ἀγγλίαν) διητύλιε πρὸς τὸν *Gardener's Chronicle*.

«Αἱ φυτεῖαι τῶν ἐγχωρίων φυτῶν, λέγει, ἦσαν ἐλάχισται ὅτε ἤλθον εἰς τὴν νῆ-

σον ως κηπουρός, ελάχιστον δὲ καὶ τὸ ὕδωρ, καὶ τοὶ νέφη πλήρη ἀτμοῦ καὶ ὀμίχλης διήρχοντο ἀδιαλείπτως διὰ τοῦ ὄρους. Δὲν ἦτο δύσκολον νὰ βλέπη τις τὰ νέφη κάτω τῆς κορυφῆς αὐτοῦ, εἰς ὕψος 2800 ποδῶν. Τὸ ὄρος εἶναι κωνοειδές, ἡ δὲ βᾶσις του ἔχει πλάτος 7 μιλίων καὶ ἡ κυριώτερα κορυφή του μόλις 8 ποδῶν. Τὰ νέφη καὶ αἱ ὀμίχλαι κατὰ τὴν διαβάσιν των δὲν ἀπέθετον ὕγρασιαν, διότι δὲν ὑπῆρχον δένδρα ἵνα χησιμεύσωσιν ὡς ὄργανον πυκνώσεως. Ὁ διοικητής, ὅστις ἐπεθύμει νὰ ἔχη περισσότερον ὕδωρ καὶ νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, ἀναγκοῦς ἐκθεσιν τοῦ διδάκτορος Χούκερ, ἔθηκεν εἰς τὴν διάθεσίν μου μαύρους ἐργάτας ἵνα φυτεύσω δένδρα. ἤρχισα ν' ἀνοίγω λάκκους ἐπὶ τοῦ κατωφεροῦς μέρους καὶ εὐθὺς παρουσιάσθη τὸ ζήτημα τίνα δένδρα νὰ φυτεύσω. Οὐδὲν ὑπῆρχε φυτῶριον ἐν τῇ νήσῳ ἀλλ' εὐτυχῶς πρό τινων ἐτῶν εἶχον λάθει, ἀγνοῶ πόθεν, νεαρά τίνα δένδρα πρὸς φύτευσιν, κυρίως Ἀκακίας καὶ Εὐκαλύπτους τῆς Νέας Ὀλλανδίας, ἐχούσας ὕψος 10 μέχρις 20 ποδῶν. Ἀπεφάσισα ὅθεν νὰ δοκιμάσω. Αἱ Ἀκακίαι ἐπέτυχαν ἄριστα καὶ ἤρχισαν νὰ ἐπιφέρωσι τὸ ἀποτέλεσμά των, ὡς θὰ ἐξηγήσω.

«Μεγάλη Ἀκακία 14 ποδῶν εἶχε πολλοὺς καμπύλους κλάδους, ὧν εἰς ἓν σχήματι V. Μόλις ἐφύτευσα τὸ δένδρον αὐτὸ καὶ, ἐνῶ πρῶταν τίνα ἐπετῆρουν τοὺς ἐργάτας, εἶδον, πυκνῆς ἐπικρατούσης ὀμίχλης, νὰ τρέχῃ ἐκ τῆς γωνίας τοῦ ἐν σχήματι V κλάδου, πρὸς τὸ μέρος τῆς γῆς, ποσότης ὕδατος. Κατὰ τὴν νύκτα βροχὴ δὲν εἶχε πέσει, ἐπεκράτησε μόνον ὀμίχλη τοῦ δὲ μ' ἐπίσειεν ὅτι αἱ φυτεῖαι αἱ γενόμεναι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ ἐφελεκώσωσι τὰς ὀμίχλας καὶ τοὺς ἀτμοὺς δὲν ἦσαν θεωρία, ἀλλὰ πρᾶγμα τῶντι ἀναμφισβητήτου ὠφελείας.

«Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκεῖνην εἶχον εἰσαγάγει φασιανούς, οἵτινες δὲν ἐπολυπλασιάζοντο ταχέως· ἐπρεπεν ὅθεν νὰ εὐρωμεν δι' αὐτοὺς ὕδωρ καὶ δύσκολον ἐθεωροῦμεν

τοῦτο. Ὅτε παρετήρησα τὸ ὕδρον νὰ τρέχῃ ἐκ τῆς ἀκακίας: Ἴδου, εἶπον κατ' ἐμαυτὸν, ὕδωρ διὰ τοὺς φασιανούς· θὰ κατασκευάσω σκάφας ἵνα διοχετεύηται τὸ διεσταλμένον αὐτὸ ὕδωρ τῶν ὀμιχλῶν. Ἡ διοίκησις μοὶ ἐπέτρεψε νὰ κατασκευάσω κιβώτια ἐκ ψευδαργύρου, ἔχοντα μήκος εἰς μέγρις ὀκτὼ δακτύλων καὶ βάθος τριῶν μέχρις τεσσάρων· ἔθηκα δ' αὐτὰ διαφοροτρόπως κάτω τῶν νεωστὶ φυτευθεισῶν ἀκακιῶν. Τὸ πλεῖστον τοῦ καμπύλου κλάδου κιβώτιον ἐπληρώθη ἀμέσως καὶ ἀπεδείχθη ὠφελιμώτατον εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ πτηνὰ, διότι ἀδιαλείπτως ἐπληροῦτο. ἤριζε τὸν κόπον ν' ἀναβῆ τις ἕως χιλίους καὶ ἐπέκεινα πόδας ἵνα πῆ τὸ ἀξιόλογον αὐτὸ ὕδωρ τῶν ὀμιχλῶν. Οἱ φασιανοὶ ἐπολυπλασιάσθησαν καὶ ἔσχον τὴν εὐχαρίστησιν ν' ἀναγγείλω ὅτι ἦτο δυνατὴ πλουσία θήρα, ὅπερ καὶ ἐγένετο τῶντι.

«Μετὰ ταῦτα ἐζητήσαμεν δένδρα καὶ σπόρους ἀπὸ τοὺς βοτανικοὺς κήπους τοῦ Εὐέλπιδος Ἀκρωτηρίου, ἀπὸ τοῦ Μαυρικίου καὶ τοῦ Kew· ἤρχισα δὲ νὰ πολυπλασιάσω τὰ φυτὰ ὅσα εἶχον πρόχειρα· ἰδίως διήρσα τὰς ρίζας τῆς *Alpinia nutans*, ἧτις εὐδοκίμει λίαν εἰς τίνα μέρη. Ἡ *Bragmansia suaveolens*, ἡ *Buddleia globosa* καὶ πολλοὶ Ἰβίσκοι ἠδοκίμησαν».

Ὁ ἐπιστέλλων ἀναφέρει τὰς δυσκολίας ἃς ἀπῆντησεν ἵνα ἐγκλιματίσῃ αὐστραλιανόν τι δένδρον, ὅπερ ἐπὶ τέλους κατώρθωσεν εἰς ἔδαφος ἐκ σκωριῶν· ἐφύτευσεν δὲ διάφορα ἄλλα δένδρα, ἅτινα ἀπέφεραν καρποὺς καὶ σπόρους, ὡς καὶ ἱκανὰ φυτὰ καὶ ἄνθη καὶ τὴν *Ελαστικὴν Συκῆν*.

«Τότε, λέγει ὁ κηπουρός, ἤρχισαμεν νὰ λαμβάνωμεν ὅ,τι ἐζητήσαμεν ἐκ διαφόρων μερῶν, ἦτοι φυτὰ καὶ σπόρους. Τινὰ μὲν ἐπέτυχαν, ἄλλα δὲ ἀπέτυχαν. Τὰ καθ' αὐτὸ τροπικὰ φυτὰ τοῦ Μαυρικίου δὲν ἠδοκίμησαν, ὡς καὶ τὰ ἔχοντα φύλλα παλαιὰ καὶ σταλέντα ἐκ τοῦ Kew· κτῆμα ὅμως καλὸν ἐκεῖθεν ἦν ἡ *Araucaria Bidwillii*. Τὰ ἄριστα τῶν δώρων ἦσαν οἱ σπόροι τῆς Εὐκαλύπτου, τῆς *Casuarina* καὶ τῆς Ἀκα-

κίας τῆς Αὐστραλιανῆς· κατώρθωσα δὲ νὰ ἀποκτήσω πολλὰς, ἃς μετεφύτευσα καὶ αἵτινες ἀνεπύχθησαν ἐρρωμένως. Τὰ δένδρῳλια τῆς Αὐστραλίας ἠδοκίμησαν λίαν· ἐφάνησαν δὲ ὅτι εἶχον μεγίστην ἐλαστικὴν δύναμιν ἐπὶ τῶν ὀμιχλῶν καὶ συνεπύκνουν πολὺ ὕδρον. Ὅσακις ὁ οὐρανὸς ἦν ὀλίγον νεφελώδης, ἐκαλύπτοντο ἀπὸ ὕγρασιαν καὶ διετῆρουν τὸ ἔδαφος διαβεβεγμένον, ἐνῶ τὰ πλατύτερα φύλλα τῆς Ἐλαστικῆς Συκῆς, τῆς *Brugmansia suaveolens*, τῆς Ἀλπινίας, τοῦ Ἰβίσκου, κτλ. ἔμενον ξηρά. Χαρακτηριστικὸν ἴδιον τῶν δένδρων τούτων τῆς Αὐστραλίας εἶναι ὅτι τὰ φύλλα μένουσι σχεδὸν πάντοτε κάθετα, σχετικῶς πρὸς τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου· εἰς τοῦτο δὲ δύναται τις ν' ἀποδώσῃ κατὰ μέγα μέρος τὴν ἐπιτυχίαν των εἰς τὰ μέρη ὅπου ἄλλα φυτὰ ἀποτυγχάνουσιν. Οἱ φοίνικες δὲν ἠδοκίμησαν πολὺ, ἀλλ' εἶδον τινὰ πίτους καὶ ἡ κέδρος τῆς Βιργινίας ἠδοκίμησαν ἄριστα καὶ συνεπύκνουν πολὺ ὕδωρ.

«Εὐχαρίστως δύναμαι νὰ προσθέσω, ἐξ-ακολουθεῖ ὁ ἐπιστέλλων, ὅτι μετὰ ὀκτὼ ἔτη ἡ ἐργασία μου ἐκρίθη ἐπιωφελής. Κατὰ τὸν ἀπελθόντα Ἰούνιον μὲ διεδέχθη εἰς τῶν ὑπαλλήλων μου καὶ κατ' Αὐγουστον μοὶ ἔγραψεν ἔτι ἐθαύμαζε διὰ τὴν μεταβολὴν ἧτις ἐπῆλθεν εἰς τὴν γενικὴν ὕψιν τοῦ ὄρους, λίαν ἀξυζητήτων τῶν δένδρων καὶ δένδρῳλιων. Ὅταν ἀναβῆ τις τὸ ὄρος, φαίνεται, λέγει ὁ διαδεχθεὶς με, ὅτι ἡ βλάστησις προπορεύεται· ὑπάρχουσι δὲ νομαὶ διὰ τὰ πρόβατα καὶ τ' ἄλλα ζῶα, ἅτινα πρὶν ἦσαν ἀγνωστα. Ἀγονοὶ τινες ἐκτάσεις γῆς ἐκ πολλῶν στρεμμάτων, ὅπου ἐφύτευσα χόρτον τῆς Πάρα, εἰσὶν ἤδη λειμῶνες, εἰς οὓς βόσκουσι πρόβατα. Δυσκόλως ἐδύνατό τις νὰ εἰσδύσῃ κατ' ἀρχὰς εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα καὶ εἶδει νὰ ἐργασθῶμεν πολὺ. Μικρὰ πτηνὰ, ἅτινα ἠγοράσαμεν ἐκ πλοίου διαβάλλοντος ἐντεῦθεν, ἰδίως σποργίται τῆς Ἰάβας, ἵπτανται ἤδη κατ' ἀγάλας· τόσον ἐπολυπλασιάσθησαν.»

Ἴδου ἤδη ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἐφημερίδος ἀ-

ναφερόμενον πείραμα περὶ ἐξατμίσεως πλῆσιον ἢ μακρὰν τῶν δένδρων· τὸ πείραμα τοῦτο φαίνεται ἡμῖν σπουδαῖον, διότι ἐγένετο εἰς τόπον θερμώτατον καὶ ξηρὸν — εἰς τὸ Εὐέλπι Ἀκρωτήριον.

Ὁ K. W. L. Blose, γραμματεὺς τῆς μετεωρολογικῆς Ἑταιρείας τῆς νοτίου Ἀφρικῆς, κατοικῶν ὀκτὼ μίλια μακρὰν τῆς πύλεως τοῦ Ἀκρωτηρίου, ἔθηκεν εἰς τὴν γῆν δύο κυλινδρικοὺς πίθους, τοῦ αὐτοῦ μεγέθους, παραχωμένους εἰς βάθος τεσσάρων δακτύλων καὶ ἐξέχοντας τῆς ἐπιφανείας ἓνα δάκτυλον, τῆς ὀπῆς κεκαλυμμένης οὐσῆς ὑπὸ μεταλλικοῦ δικτυωτοῦ ἵνα μὴ πίπτωσιν ἔντομα. Εἰς τῶν πίθων προεφυλάσσετο ἐν μέρει ὑπὸ θάμνων, ὁ ἕτερος ἦν ἐν μέσῳ γῆς ἀρτίως καλλιεργηθείσης, διαμέτρου 60 ποδῶν, περικυκλωμένης ὑπὸ ὑψηλοτάτης *Protea mellifera* καὶ προφυλαττομένης μακρόθεν κατὰ τοῦ ἐπικρατοῦντος ἀνέμου ὑπὸ ζώνης πιτύων. Ἐκαστος πίθος περιεῖχε τὴν 31 Ἰανουαρίου, ὡραν ἑσθινὴν πέμπτην, 20 οὐγκίας ὕδατος, τὴν δὲ 5 Φεβρουαρίου ὡραν 5 μ. μ., ὁ εἰς τὴν γυμνὴν γῆν εἶχεν ἐξατμίσει τὸ διπλοῦν τοῦ ἄλλου. Τὸ πείραμα ἐπανελήθη ἀκολουθῶς μὲ ἀποτελέσματα ἐπίσης σαφῆ. Κατὰ τοὺς ἀριθμοὺς αὐτοὺς, διάστημα ὁπωσοῦν προφυλαγμένον ἐν τῷ Εὐέλπιδι Ἀκρωτηρίῳ, ἐπὶ 102 ἡμέρας, καθ' ἃς διαρκεῖ ἡ θερμὴ ὥρα, διατηρεῖ 384,000 γαλλόνια ὕδατος κατὰ πλεθρον περισσώτερον ἢ γῆ μὴ προφυλασσομένη μὲν κατὰ τοῦ ἡλίου, ἀλλὰ ἦττον ἐκτεθειμένη εἰς τοὺς ἀποξηραίνοντας ἀνέμους ἢ πολλαὶ ἄλλαι ἐν τῇ χώρᾳ. Ὁ αὐτὸς παρατηρητὴς εἶδεν ὅτι εἰς τὸ αὐτὸ μέρος, πλεῖστον τοῦ Ἀκρωτηρίου, δις περισσοτέρα δρόσος κατατίθεται ἐπὶ τοῦ χόρτου ἢ ἐπὶ λευκῆς ἐπιφανείας. Ἡ ἀναλογία εἶναι 4,75 πρὸς 2.

A. N. Γ.

Η ΝΗΣΟΣ ΜΑΔΑΓΑΣΚΑΡΗ. (*)

Μέχρι πρό μικροῦ οἱ ἰθαγενεῖς τῆς Μαδαγασκάρης δὲν ἐπέτρεπον τοῖς Εὐρωπαίοις νὰ εἰσδύωσιν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νήσου· ἀλλὰ Γάλλος σοφός, ὁ Κ. Ἀλφρέδος Γραν-διδὲ, ὑπὸ τοῦ ἔρωτος τῆς ἐπιστήμης φλεγόμενος καὶ πάντα κίνδυνον ἀψηφῶν, κατόρθωσε νὰ ἐξερευνήσῃ καθ' ὅλα τὴν ἄγνωστον χώραν καὶ διέτριψε δύο ἔτη (1868—1870) περιέγραψε δὲ τοὺς ποταμοὺς, τὰ ὄρη, τὰ ἔρη καὶ ἔθιμα, τὰς διαφόρους φυλάς καὶ ἐν γένει τὴν φυσικὴν τοῦ τόπου κατάστασιν. Οἱ Ἀγγλοὶ ἐξαπόστολοι, χαίροντες τὴν εὐνοίαν τῆς κυβερνήσεως καὶ τοῦ λαοῦ, ἐδυνήθησαν κατόπιν νὰ κάμωσι παρατηρήσεις ἀκριβεστέρας καὶ νὰ περιγράψωσι λεπτομερῶς τὰ πάντα· ἰδίως δὲ ὁ πατὴρ Μούλνεν καὶ ὁ Γάλλος ἐξαπόστολος Δελμπόσκ περιηγήθησαν τὰ κυριώτερα μέρη τῆς νήσου.

Κυριώτερον χαρακτηριστικὸν τῆς νήσου, ὅσον ἀφορᾷ τὴν γεωγραφίαν αὐτῆς, εἶναι τὸ ὀγκῶδες τῶν ὄρεων, ἅτινα μεγίστην κατέ-

(α) Ἡ Μαδαγασκάρη κεῖται ἐν τῇ Ἰνδικῇ θαλάσῃ εἰς ἀπόστασιν 500 περίπου μιλίων ἀπὸ τῶν ἀνατολικῶν παραλιῶν τῆς Ἀφρικῆς καὶ περιέχει ὑπὲρ τὰ 4 ἑκατομμύρια κατοίκων. Ἔχει δὲ ὄρη ὑψηλὰ 4 μέχρις 6 χιλιάδων μέτρων, πολλοὺς ποταμοὺς, κλίμα καλὸν καὶ θερμὸν, καὶ τοὶ εἰς πολλὰ μέρη ἐπιβλαβέστατον εἰς τοὺς Εὐρωπαίους, γῆν εὐφορωτάτην καὶ μεταλλεῖα χαλκοῦ, μολύβδου, κασιτέρου, ὕδραργύρου, σιδήρου, κλπ. ἀλλὰ μόνον τὰ σιδηρωρυχτὰ ἐργάζονται. Οἱ ἄνδρες, καίτοι μαύροι, ἔχουσιν ὠρατὰ χαρακτηριστικὰ, ἢ δὲ γλώσσα εἶναι πλουσία καὶ καλή. Διάφοροι λαοὶ ἤρχον πρὶν, ἀλλ' ἤδη εἰσὶν ὑποταγμένοι εἰς ἓνα βασιλεῖα. Ἡ Γαλιὰ ἀπεπειράθη πολλάκις ν' ἀποικισθῆ, ἀλλὰ τοὺς σκοποὺς τῆς ἐμπατισίας ἢ Ἀγγλίας, ἧτις διὰ τῶν ἐξαποστόλων τῆς κατόρθωσε νὰ διαδώσῃ τὸν χριστιανισμὸν παρὰ τοῖς εἰδωλόταταις ἐκείνοις καὶ σήμερον ἐπικρατοῦσα θρησκεία εἶναι ὁ προτεσταντισμός. Οἱ ἄρχατοὶ φαίνεται ὅτι ἐγίνωσκον τὴν νήσον, ἦν τιτες φρονοῦσιν ὅτι ἐκάλεσαν Μενοουιάδα. Κατὰ τὴν 13ην ἑκατονταετηρίδα εἶχεν ἐπισκερθῆ αὐτὴν ὁ Μάρκο-πόλος καὶ τῷ 1506 οἱ Πορτογάλλοι· μετὰ 440 ἔτη οἱ Γάλλοι ἐσύστησαν ἐμπορικὰ τινα πρακτορεῖα, ἀλλὰ δὲν εὐδοκίμησαν ἐπὶ πολὺ.

χοῦσιν ἔκτασιν. Ὁ ἐκ τῆς δυτικῆς παραλίας εἰς Τανααρίβαν μεταβαίνων ὄρειος νὰ διαβῆ διὰ τριῶν σειρῶν ὑψηλῶν ὄρεων, ἐφ' ὧν ὑπάρχουσι μέρη ἐπίπεδα. Ἡ πρώτη σειρά ἀπέχει ἀπὸ τῆς παραλίας πορείαν δύο ἡμερῶν.

Τὸ πολυσύνθετον δρυκτὸν (*gneiss*) καὶ ὁ γρανίτης, ἀποτελοῦσι τὸν σκελετὸν τῶν ὄρεων αὐτῶν, καὶ τοιαύτας ὕλας ἀπαντᾷ τις πολὺ ἀπώτερον ἐν ταῖς πέριξ κοιλάσιν· εὐκολὸν δὲ νὰ πεισθῆ τις ὅτι τὰ μέρη ἐκεῖνα παρήχθησαν ἐξ ἠφαιστίων, ἅτινα ἦσαν ἰσχυρότατα. Τριάκοντα μίλια πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ τῆς Τανααρίβας ὑπάρχει συναγωγὴ ὑψηλῶν ὄρεων—τῆς Ἀγκαράτ ἢ Ἀγκαράτρας—περιφῆμων καταστάντων διὰ τὰς ἐνσκηπτούσας θυέλλας καὶ περιεχόντων τὰς ὑψηλοτέρας καθ' ἅπασαν τὴν νήσον κορυφάς. Κρατῆρες δὲν ὑπάρχουσιν, ἀλλ' εἰς τὰς πλευράς εὐρηται ἔχνη λάθας, ὅπερ παρατηρεῖ τις καὶ ἐν τῇ πεδιάδι καὶ εἰς τὰ βόρεια καὶ νότια τῶν ὄρεων Ἀγκαράτρας, ὡς καὶ πέριξ τῆς λίμνης Σαίντ—Ιταζή. Εἰς τινα μέρη ὅμως, τὰ πρὸς τὴν δυτικὴν τῆς λίμνης ὄχθην, ὑπάρχουσι πολλοὶ καὶ πολυάριθμοι κρατῆρες.

Ἡ κοιλάς τῆς Ἰμερίνας καὶ ἡ πρὸς νότον ἐπαρχία τοῦ Βετσιλέου κατέχουσι τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ κεντρικοῦ ὄροπεδίου τῆς νήσου. Εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς ἢ κοιλάς αὕτη διατέμεται ὑπὸ λόφων ἐκ γρανίτου, περικυκλωμένων ὑπὸ ἐλῶν καὶ σφόρων γαιῶν. Τὰ μεσημβρινὰ μέρη κατεστράφησαν ὑπὸ ἠφαιστιωδῶν ἐκρήξεων καὶ ὀλίγα εὐρηται ἐκεῖ εὐφορα μέρη, οἱ δὲ κάτοικοι εἶναι ἐπίσης ὀλίγοι· ἀλλαχὺ ὅμως ὑπάρχουσιν ἑκατοντάδες χωρίων καὶ κωμοπόλεων. Ἐν συνόλω ἡ ἐπαρχία τῆς Ἰμερίνας εἶναι ἡ ὠραιότερα καὶ γραφικώτερα ἀπᾶσης τῆς νήσου· περιβάλλεται δὲ ὑπὸ μεγαλοπρεπῶν καὶ ποιητικοχρόων λόφων καὶ ὑπάρχουσιν ὄρη ὑψηλὰ, δένδρα πολλὰ, ὕδατα ἄφθονα καὶ καθαρὰ καὶ ἡ *Λίμνη* τῆς βασιλείας μετ' νησιδιὰ τινα δενδροφόρα. Τὸ μῆκος τῆς ἐπαρχίας εἶναι 110 μίλια καὶ τὸ πλάτος 90, ἧτοι ἡ ὀλικὴ ἐπιφάνεια εἶναι 9900 τετραγωνικὰ μίλια,

ἀλλὰ μόλις 4250 εἶναι κατάλληλα διὰ τὴν γεωργίαν.

Ἡ ἐπαρχία Βετσιλέου, κατὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ πατρὸς Μούλνεν, δὲν φέρει ἔχνη ἀλλοιώσεων ἐπενεχθεισῶν ὑπὸ ἠφαιστίων· ἀλλ' εἰς διάφορα μέρη διατέμεται ὑπὸ σειρᾶς *gneiss* καὶ μακρῶν στρωμάτων ἀργίλου. Εἶναι μὲν ὠραία καὶ γραφικὴ, πλὴν τὰ καλλιεργημένα μέρη εἰσὶν ὀλίγα. Κυρίως καλλιεργεῖται ἔρυζα καὶ οἱ ἐγγῶροι ἔχουσιν ἀρίστους μεθόδους πρὸς ἄρδυσιν τῶν ἀγρῶν. Ἀφθονία ὕδατων ὑπάρχει εἰς τὸ μεσημβρινώτερον μέρος τῆς ἐπαρχίας, διὰ τοῦτο καὶ ἐκλήθη ἐκεῖνο *ιαρινδράνο*, ὅ ἐστι πλῆρες ὕδατος. Οἱ πλείστοι τῶν ποταμῶν εἰσὶ διαβατοὶ ἄνευ πορθμίων· ὅταν ὅμως ὡσι βαθεῖς καὶ συχνάζονται ὑπὸ κροκοδείλων, διαβαίνουσιν αὐτοὺς ἐπὶ μονοξύλων (πυρογῶν). Ὅταν ἐν ἐκστρατεῖα κατὰ τινας φυλῆς πρόκηται νὰ διαβῶσι τὸν ποταμὸν, ὅπερ ἀδύνατον νὰ πράξωσι διὰ μονοξύλων, γεφυροῦσιν αὐτὸν, αἱ δὲ γέφυραι εἶναι ἀληθῶς πρωτότυποι· ῥίπτουσι λίθους πολλοὺς καὶ ἐπ' αὐτῶν στελέχη καὶ κλάδους δένδρων, ἔπειτα στρωνοῦσι χῶμα καὶ οὕτως αὐτοσχεδιάζουσι γέφυραν. Ὁ πατὴρ Μούλνεν, ὅστις συνώδευσε τὴν βασιλίαν τῆς Ὀβας ἐπισκεπτομένην τὴν φυλὴν τῶν Βετσιλέων, εἶδε νὰ διαβῶσι διὰ τῆς γεφύρας αὐτῆς 50,000 ἄνδρες, οὗς ἡ Α. Μ. ἔσυρε μετ' ἑαυτῆς καὶ οἵτινες ἐχρησίμευσαν ἀντὶ κτηνῶν πρὸς μεταφορὰν τῶν βραχίλικῶν σκευῶν, τῶν πυροβόλων καὶ ἐφοδίων αὐτῶν, τῶν σκηνῶν, τῶν πασσάλων αὐτῶν, τῶν τροφῶν, φορείων, κτλ. κτλ., διότι οἱ ἠγεμόνες τῶν μερῶν ἐκείνων ποιοῦσι τὰς ἐκδρομὰς τῶν μετὰ πομπῆς πολλῆς καὶ ἐπιδείξεως μεγάλης.

Πρωτεύουσα τῆς συνομοσπονδίας τῶν Βετσιλέων εἶναι ἡ πόλις Φιαναραντσά, ἐκ δὲ τῶν χαρακτηριστικῶν τῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ὁ πατὴρ Μούλνεν εἰκάζει εὐλόγως ὅτι αἱ φυλαὶ αὗται εἰσὶν αὐτόχθονες τῆς νήσου. Ὁ τύπος οὗτος μόνον εἰς τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν καὶ εἰς τινα τοῦ κέντρου μέρη διατηρήθη, ἐνῶ εἰς τὰ δυτικὰ μέρη οἱ Λευκοὶ, οἱ Κάφραι καὶ οἱ Μογγόλοι ἐμίχθη-

σαν πρὸς τοὺς ἐγγῶρους. Οἱ αὐτόχθονες ἐκεῖνοι ἔχουσι πρόσωπον στρογγύλον καὶ πλατὺ, ῥίνα σιμὴν καὶ χεῖλη παχύτατα.

Ὁ Βετσιλέος φέρει παραδοξότατον κάλυμμα εἰς τὴν κεφαλὴν, συνιστάμενον ἀπὸ κτένας, πτερὰ, φυτὰ, κτλ., καὶ ὁμοιάζον πρὸς πέποινα· τὸ ἐνδυμὰ του σύγκειται ἀπὸ ὕφασμα κατασκευαζόμενον ἀπὸ ἴνας βαναλέας, ὅπερ οὐδέποτε πλύνει, ἀλλ' ἐνίοτε ἀλοιφεῖ μετ' ἔλαιον διὰ νὰ γίνῃ ἀπαλώτερον. Ὁ Βάρος (ὅστις φέρει παράδοξον κεκρόφαλον, ὃν ἀλείφει μύρους ἐκ λίπους καὶ κόπρου βοδῆς καὶ στάκτης) ἔχει ὄπλα λόγχην καὶ τουφέκιον, ἐκ δὲ τῆς ζώνης του κρέμαται βόειον κέρασ, ἐφ' οὗ ὑπάρχει καὶ πυρίτις καὶ ἐν τῇ ζώνῃ φέρει τὰς σφαῖρας τοῦ τουφεκίου· εἶναι δὲ ἐπιδείξιος σκοπευτῆς καὶ οὐαὶ τῷ Χόβα ὅστις ἤθελε τύχει εἰς ἀπόκεντρον ὁδὸν· φονεύεται ὡς πτηνόν. Τὸ τοῦ Βάρου μίσος κατὰ τοῦ Χόβα εἶναι πατροπαράδοτον, εἶναι μίσος λαοῦ ἠττηθέντος κατὰ τοῦ κατακτητοῦ, πάθος ἄγριον τῶν αὐτοχθόνων κατὰ τῶν θεωρουμένων ὡς ξένων, διότι ὁ Χόβας εἶναι παρείσακτος ἐν τῇ Μαδαγασκάρῃ ἤδη κατὰ μέγα μέρος διατελεῖ κύριος αὐτῆς, ἀλλ' εἶναι Ἀσιανός, Μογγόλος, ὅπως ἐκ τῶν χαρακτηριστικῶν του φαίνεται.

Αἱ τελευταῖαι ἐκδρομαὶ τοῦ πατρὸς Μούλνεν ὠδήγησαν αὐτὸν εἰς τὰς βορείους ἐπαρχίας· περιγράφει δὲ τὴν Σιλιάγκον, ἀπέχουσαν περὶ τὰ ἑκατὸν μίλια τῆς Τανααρίβας, ὡς πλουσίαν εἰς λόφους καὶ ἔχουσαν διαυγεστάτην λίμνην· οἱ δὲ λόφοι εἶναι κεκαλυμμένοι ἀπὸ διάφορα φυτὰ καὶ κατέχουσιν ἐπιφάνειαν 60 μιλίων μήκους ἐπὶ 30 πλάτους. Ἀναχωρήσας ἐκεῖθεν διέτριψεν ἐπὶ δεκαπέντε ἡμέρας εἰς μέρος τῶς ἄγνωστον τοῖς ξένοις καὶ κατοικούμενον ἐν μέρει ὑπὸ ἀνθρώπων οἵτινες φαίνονται καλοὶ καὶ οἵτινες ὑπεδέχθησαν ἄριστα αὐτὸν καὶ τοὺς συνοδοιπόρους του. Διὰ τῆς ἐρήμου ἀπῆλθε κατόπιν εἰς τὴν πόλιν Μεβχανάνα· ἡ δὲ ἐρημος διακόπτεται ἐνιαχοῦ ὑπὸ μακρῶν κοιλάδων, ἀρδευομένων ὑπὸ πολλῶν ρυάκων καὶ ποταμῶν. Ἐκ Μεβχανάνας ἀνεχώρησαν διὰ τοῦ ποταμοῦ

ἐπὶ μονοξύλου καὶ διευθύνθησαν πρὸς τὰ πα-
ράλια. Ἐφθονα ἦσαν τὰ δένδρα, πλουσία ἡ
βλάστησις, ἄπειρα δὲ καὶ ποικίλα τὰ ζῶα
καὶ ἴπτηνά. Καταπληκτικὸς ἦν ὁ ἀριθμὸς τῶν
κροκοδείλων, οἵτινες κατ' ἀγέλας ἐκ δύο, τριῶν,
ὀκτώ καὶ ἐνίοτε δέκα ἠκολούθουν τὸ μονό-
ξύλον. Πολλάκις ὁ περιηγητὴς εἶδε κοιμώ-
μένους εἰς τὸν ἥλιον εἰς λαίμῳ γῆς εἰκοσιν
ἕως τεσσαράκοντα κροκοδείλους.

Μέρος τῆς πλουσίας καὶ εὐφόρου ἐκείνης
χώρας κατοικεῖται ὑπὸ τῶν φυλῶν Σακαλάθ,
διαμενόντων εἰς μικρὰ χωρία καὶ τρεφομέ-
νων ὑπὸ ἰχθύων, ὀρέζης καὶ λαχανικῶν
παραγομένων ἐκ τῶν κήπων των. Οἱ ἄν-
θρωποι ἐκεῖνοι ὀλίγας ἀνάγκας φαίνεται ὅτι
ἔχουσι καὶ οὐδὲν μετέρχονται ἐμπόριον.

Μέχρι τοῦ μέρους ἐκεῖνου ἐξετάθη ἡ ἐκ-
δρομὴ τοῦ σεβασμίου ἐξαποστόλου ἐπέβη
δὲ ἐπὶ πλοίου ἐν τῷ λιμένι Μονζαγκὰς καὶ
ἐπλευσεν εἰς Ζαγκιδάρην, ὅθεν μετέβη εἰς
Ἄγγλιαν.

Ὁ σὶρ Μπάρτλε Φρέρ, ὁ ἐν Ζαγκιδάρῃ
Ἄγγλος πρόξενος, ἀφορμὴν λαβὼν ἐκ τῶν
ἀνακοινώσεων τοῦ πατρὸς Μούλλενς καὶ γι-
νώσκων τὰ βορειοδυτικὰ τῆς Μαδαγασκάρ-
ρας, ἐδημοσίευσεν ἀρτίως ἀξίας λόγου πα-
ρατηρήσεις. Λέγει δὲ ὅτι εἶναι ὁ ὠραιότερος
ἐπὶ τῆς γῆς τόπος καὶ ὅτι τὰ ζῶα καὶ φυτὰ
παρέχουσι τοῖς φυσιολόγοις μέγιστον ἐνδια-
φέρον, διότι ἀπαντῶνται λείψανα φυτῶν καὶ
ζώων, ἅτινα πρέπει νὰ ὑπῆρχον ἄλλοτε ἐπὶ
τῆς ἀφρικανικῆς ἠπείρου καὶ περὶ ὧν ἡ ἱστο-
ρία οὐδὲν ἀναφέρει. Ὁ σὶρ Μπάρτλε Φρέρ
λυπεῖται λοιπὸν ὅτι οἱ ὁμογενεῖς του δὲν
δεικνύουσι πλέον διὰ τὴν Μαδαγασκάρην
τὴν αὐτὴν συμπάθειαν, ἣν ἔδειξαν μέχρι τοῦ
τέλους τῆς βασιλείας τῆς ἡγεμονίδος Ἄννης·
χαίρει ὅμως ὅτι, χάρις εἰς τὰς προσπάθειάς
τῶν χριστιανῶν ἐξαποστόλων, οἱ κάτοικοι
ταχέως θὰ πολιτισθῶσι.

N. E. F.

ΑΓΓΛΙΑΣ ΠΑΝΘΥΣΜΟΣ.

Ἀρτίως ἐδημοσιεύθη ἡ ἀπογραφή τοῦ
πληθυσμοῦ τῆς Ἀγγλίας καὶ Οὐαλλίας διὰ
τὸ ἔτος 1871, τὸ δὲ βιβλίον εἶναι πλεί-
στου λόγου ἄξιον διὰ τὰς περιεχομένας
λεπτομερεῖς πληροφορίας, διότι ἐν τοῖς
πολλοῖς πίναξι βλέπει τις πόσοι εἶναι οἱ
τεχνῖται, βιομήχανοι, κτλ., πόσοι οἱ κω-
φάλαλοι, οἱ τυφλοὶ, οἱ βλάκες, οἱ παρά-
φρονες, οἱ πτωχοὶ, οἱ πεφυλακισμένοι, κτλ.,
κτλ. Οἱ πίνακες οὗτοι ἐκ πρώτης ὄψεως
θεωροῦνται περιττοὶ, ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον,
ἀλλὰ εὐθὺς ὁ ἀναγνώστης ἀρχίζει νὰ ἐν-
δικφεύρηται καὶ νὰ πορίζεται λεπτομερεῖς,
καὶ μόνον οἱ θετικοὶ Ἄγγλοι δύνανται νὰ
δώσωσι.

Τῷ 1871 ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἀγγλίας καὶ
Οὐαλλίας ἀνῆρχετο εἰς 22,712,266 ψυ-
χάς, ἤτοι εἰς 11,058,934 ἄνδρας καὶ 11,
653,332 γυναῖκας, ἤτοι αἱ γυναῖκες ἐπλε-
όναζον κατὰ 594,398· σημειωτέον ὅμως
ὅτι ἡ αὐξήσις αὕτη τῶν γυναικῶν παρατη-
ρεῖται ἐπὶ τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῶν κατοί-
κων τῶν ὑπερδάντων τὰ 20 τῆς ἡλικίας
των ἔτος. Οἱ ἔχοντες ἡλικίαν κάτω τῶν
20 ἔτων ἀνέρχονται εἰς ἐπέκεινα τῶν 40
ἐκατομμυρίων, τὸ δὲ ἄρρον στοιχεῖον, τὸ
κάτω δηλ. τῶν 20 ἔτων, ὑπερτερεῖ τοῦ
θήλεος κατὰ 3000. Τὴν ἀριθμητικὴν ὑ-
περοχὴν αἱ γυναῖκες διατηροῦσι μέχρι τῆς
μαλλον προβιβηκυίας περιόδου τῆς ζωῆς,
διότι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνδρῶν τῶν ἐχόντων
ἡλικίαν 40 ἔτων εἶναι μικρότερος τοῦ
τῶν γυναικῶν, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ἐπομέ-
νων σημειώσεων ληφθεισῶν ἐκ τῶν προλα-
βουστῶν ἀπογραφῶν. Τῷ 1831 ὑπῆρχον
400 ἑταῖ: ἄνδρες μὲν 68, γυναῖκες δὲ 448·
τῷ 1841 ἄνδρες 83, γυναῖκες 466· τῷ
1851 ἄνδρες 78, γυναῖκες 437· τῷ 1861
ἄνδρες 55, γυναῖκες 446· τῷ 1871 ἄν-
δρες 41, γυναῖκες 449.

Ὀλίγιστοι ἐν Ἀγγλίᾳ συνέρχονται εἰς
γάμου κοινωνίαν μεταξὺ τοῦ 15 καὶ τοῦ
20 τῆς ἡλικίας των ἔτους (τῷ 1871 ἡριθ-

μύνητο 5351 ἄρρονες καὶ 24572 θήλειαι),
ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 20οῦ ἔτους καὶ ἄνω οἱ γάμοι
εἶναι συνεχεῖς καὶ κατ' ἔτος ἀνέρχονται εἰς
300,000 ἢ 400,000, τῷ δὲ 1871 ὑπῆρ-
χον ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Οὐαλλίᾳ 4 ἐκατομ-
μύρια ζευγῶν ἢ ἀνδρογύνων. Οἱ πλείστοι
τῶν ἀνδρῶν ἐνυμφεύθησαν μεταξὺ τοῦ 30
καὶ 35 ἔτους τῆς ἡλικίας των (559,817),
ὀλίγοι δὲ, ἐλάχιστοι εἰς τὸ 50 ἢ 60. Τὸ
αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ εἰς τὰς γυναῖκας, μὲ
τὴν διαφορὰν ὅτι ὅσον προβαίνει ἡ ἡλικία
τούτων, οἱ γάμοι εἶναι σπανιότεροι. Ἐκ
τῶν πινάκων μανθάνομεν ὅτι ὑπῆρχον
48305 ἑγγάμοι ἄνδρες ἔχοντες ἡλικίαν ἄ-
νω τῶν 80 ἔτων καὶ μόνον 9228 γυναῖκες.

Οἱ πίνακες οὐδὲν ἀναφέρουσι περὶ τῶν
ἐκ τῶν γάμων τούτων γεννωμένων τέκνων,
ἀλλ' οἰκονομολόγος γνωστὸς ἠρύσθη ἐξ ἀ-
σφαλῶν πηγῶν λεπτομερεστάτας πληροφο-
ρίας. Ἐπὶ 400 μητέρων, ἔχουσῶν ἡλικίαν
20 μέχρι 40 ἔτων, γεννώσιν ἐτησίως 36,
ἤτοι ἡ ἀναλογία τῆς τεκνοποιήσεως ἐφ' ὅ-
λον εἶναι 3 ἔτη. Εἰς τινα μέρη ἡ ἀναλογία
εἶναι 2 1/2 ἔτη, εἰς ἄλλα δὲ, ὡς εἰς τὰς
κομητείας τοῦ Νόρφολκ καὶ τοῦ Χέρεφορντ
εἶναι 5 ἔτη. Ἐν παρόδῳ σημειοῦμεν ὅτι ἐν
Γαλλίᾳ ἐπὶ 400 ἑγγάμων γυναικῶν τίκτου-
σιν ἐτησίως μόνον 15.

Ἐκ τῶν 22,712,266 ἀτόμων τῶν οἰ-
κούντων τὴν Ἀγγλίαν καὶ Οὐαλλίαν, 20 ἐ-
κατομμύρια ἐγεννήθησαν ἐν τῇ κυρίως Ἀγ-
γλίᾳ, περίπου 1,500,000 ἐν Οὐαλλίᾳ, περὶ
τὰς 250,000 ἐν Σκωτίᾳ, ὑπὲρ τὰς 500,
000 ἐν Ἰρλανδίᾳ καὶ τὰ λοιπὰ εἰς τὰς νή-
σους τῶν ἀγγλικῶν θαλασσῶν, τὰς βρετανι-
κὰς κτήσεις καὶ τὸ ἐξωτερικόν. Αἱ μᾶλλον
κατωκημένα κομητεία εἶναι ἡ Λαγκασάιρ
καὶ ἡ Ἰορκσάιρ, ὧν ἡ μὲν πρώτη εἶχε 2,
329,762 κατοίκους, ἡ δὲ 2,294,024. Πο-
λυπληθέστεραι πόλεις ἦσαν τὸ Λονδίνον
(κάτοικοι 3,815,644), τὸ Λίβερπούλ (493,
000), τὸ Γλάσκογον (477,000), ἡ Μαγκε-
στρία (355,000), τὸ Βίρμιγγχαμ (343,000),
τὸ Λήδς (249,000), τὸ Δουβλίον (245,
000), ἡ Σέφφιλδ (239,000), τὸ Ἐδιμ-
βούργον (196,000), τὸ Βρίστολ (182,000),

ἡ Βελφάστη (174,000). Οἱ ἐκτὸς τῆς Ἀγ-
γλίας καὶ τῶν κτήσεών της γεννηθέντες
ἀνῆρχοντο εἰς 400,694· ἦσαν δὲ 360 Ἀ-
σιανοὶ (ὑπὲρ τὸ ἡμισυ Σίναϊ), 385 Ἀφρι-
κανοὶ, 9970 Ἀμερικανοὶ (ὧν 8270 πο-
λίται τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν) καὶ 89,
799 Εὐρωπαῖοι, ἤτοι 32,323 Γερμανοὶ,
18,066 Γάλλοι, 7506 Πολωνοὶ, 6258
Ὀλλανδοὶ, κτλ.

Εἰς τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν καὶ τὰς ἐ-
λευθερίους τέχνας ἠσχολοῦντο 684,104
ἄτομα, ὧν 486,118 ἄνδρες καὶ 197,986
γυναῖκες, εἰς τὸ ἐμπόριον 815,424 (ἄνδρες
758,187 καὶ γυναῖκες 57,237), εἰς τὴν
βιομηχανίαν 5,137,725 (3,615,727 ἄν-
δρες καὶ 1,866,696 γυναῖκες), εἰς τὴν γεωρ-
γίαν 1,657,438, ὧν 1,866,696 γυναῖκες.
Οἱ ὑπηρεταὶ ἀνῆρχοντο εἰς 5,905,974, ὧν
ἄνδρες 2,44,728 καὶ γυναῖκες 5,660,443.
Ἀπολείπονται ἄρα 8,512,786 ἄτομα, ἅ-
τινα δὲν δύνανται εἰσεῖτι νὰ ἐργασθῶσιν ἢ
ἀργοῦσιν ἢ τοῦλάχιστον δὲν ἀσχολοῦνται
εἰς ὀρισμένην ἐργασίαν ἢ μᾶλλον ἕνεκεν
ἀσθενειῶν καὶ ἐλαττωμάτων ζῶσιν ἐξ ἐ-
λεημοσύνης, κτλ.

Ὁ στρατὸς ἀπασχολεῖ 126,074 ἄτομα
καὶ τὸ ναυτικὸν 49,447. Οἱ πολιτικοὶ ὑ-
πάλληλοι ἐν ἔτει 1871 ἀνῆρχοντο εἰς 58,
000 ἐνῶ τῷ 1861 συνεποσύντο εἰς 30,
000. Ὁ ἀριθμὸς τῶν κληρικῶν τῷ 1874
ἠῦξεν κατὰ 4500, ὁ τῶν δικηγόρων κατὰ
4000 καὶ ὁ τῶν ἰατρῶν κατὰ 500.
Ἐν τῷ ἐμπορικῷ ναυτικῷ ὑπηρετοῦν 169,
433 ἄνδρες, ἐν τοῖς βρμβακουργείοις 468,
442 (σημειωτέον ὅτι τὰ ὑφαντήρια δὲν εἰρ-
γάζοντο τότε καλῶς), ἐν τοῖς ἐργοστασί-
οις τῶν μαλλίων 148,462, ἐν τοῖς μεταλ-
λουργείοις 371,015 (οἱ πλείστοι, 268,
094, ἐν τοῖς ἀνθρακωρυχείοις), ἐν τοῖς ἐρ-
γοστασίοις μετάλλων 180,207, ἐν τοῖς
μηχανουργείοις 106,680. Εἰς τὰ κατα-
στήματα τοῦ συρμοῦ εἰργάζοντο (ἄξιον
σημειώσεως τὸ πρᾶγμα, διότι ἀποδεικνύει
τὴν ὕσμηραι αὐξουσαν διαφορὰν) 301,
109 ἄτομα· 223,365 ἦσαν ὑποδηματο-
ποιοὶ, 205,833 ζυλουργοὶ, 170,598 πλύν-

τριαί και σιδηρώτριαι, 449,000 βράπται, 412,471 σιδηρουργοί, 411,094 άρωματοπώλαι και πωληταί τείου, 403,917 μολυβδοπώλαι και υελοπώλαι, 98,000 κηπουροί, 80,000 βράπτριαι, 77,000 άνθρακοπώλαι, 59,000 άρτοπώλαι, 44,000 μικρέμποροι, 40,000 άμαξηλάται, 72,000 έργάται και υπάλληλοι σιδηροδρόμων, 28,000 άστυνομικοί κλητήρες, 20,000 εκκλησιαστικοί, 20,000 χημικοί και φαρμακοπώλαι, 19,000 μουσικοί, 17,000 ζαχαροπλάσται, 15,000 ιατροί και χειρουργοί, άλλοι τόσοι βιβλιοπώλαι, 20,000 γαλακτοπώλαι, 21,000 πιλοποιοί, κτλ.

Τῷ 1874 έφοίτων εις τὰ σχολεία 4, 651,469 παιδιά, ἡ δὲ ἀναλογία εἶναι 4 μαθητῆς πρὸς 13 κατοίκους. Ἐν γένει ὁ ἀριθμὸς τῶν εις τὰ σχολεία φοιτῶντων ἐν τῷ δεκαετίας σχεδὸν ἐδιπλασιάσθη καὶ φαίνεται ὅτι βαίνει εἰς αὐξήσιν, διότι ἐξ ἐπισήμων ἐκθέσεων συνάγεται ὅτι τῷ 1873 ἀνῆρχετο εἰς 4,899,712 Ἄξια σημειώσεως εἶναι ἡ αὐξήσις αὕτη εἰς χώραν ἐν ἣ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἡ παιδεία ἦτο περιωρισμένη εἰς ὀλιγίστας τῆς κοινωνίας τάξεις, χάρις δὲ εἰς τὰς ἐνεργείας ἀνδρῶν φιλοπατρίδων καὶ νυκτερινὰ συνεστήθησαν σχολεία καὶ ἐλήφθησαν τὰ κατάλληλα μέτρα πρὸς μὀρφωσιν τοῦ λαοῦ. Δικαίως δὲ ὁ λόρδος Νάπερ ἀπεκλήθη ἀπόστολος τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ νυκτερινῶν σχολείων καὶ τῶν σχολείων τῶν τεχνῶν. Οὐκ ὀλίγον δὲ συνέτεινεν εἰς ταῦτα καὶ ὁ πολὺκλαυστος λόρδος *Lytleton*, ὁ πρὸ μικροῦ αὐτοκτονήσας.

Ἐντὸς εἰκοσαετίας ὁ πληθυσμὸς τῆς κυρίως Ἀγγλίας καὶ τῆς Οὐαλλίας ἠξήσεν ἐκ γεννήσεων κατὰ 2,705,598 ψυχὰς, ὧν 649,792 μετηνάστευσαν εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Τῷ 1821 ὁ ὅλος πληθυσμὸς ἀνῆρχετο εἰς 42,000,236 ψυχὰς, κατὰ δὲ τὰ μέσα τοῦ 1875 συνεποσοῦτο εἰς 23,648,609. Ἐντὸς πενηκονταετίας ὁ πληθυσμὸς τῆς Σκωτίας ὑπερεδιπλασιάσθη, διότι ἀπὸ 1,600,000 ψυχὰς, ἃς ἤριθμει, τῷ 1874 συνεποσώθη εἰς 3,462,916. Κατὰ τὸ 1844 9 πληθυσμὸς τῆς Ἰρλανδίας ἦν 5,300,485

ψυχὰι, ἧτοι 100,000 ὀλιγώτεροι ἢ πρὸς 50 ἐτῶν καὶ 402,000 ὀλιγώτεροι ἢ ἐν ἔτει 1871· ἡ ἐλάττωσις δ' αὕτη ἀποδοτέα εἰς τὴν μετανάστευσιν, διότι αἱ γεννήσεις ὑπερέβησαν τὰς ἀποθιώσεις κατὰ 100 χιλιάδας ψυχὰς. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ μετανάστευσις τῶν Ἰρλανδῶν ἀπὸ τινος ἤρξατο περιοριζομένη· ἐνῶ δὲ ἀπὸ τοῦ 1854—1862 μετηνάστευσαν 4,280,000 άτομα, ἀπὸ τοῦ 1863—1873 μετηνάστευσαν 960,402. Ἐντὸς δεκαετίας (1863—1873) τὸ Ἠνωμένον Βασίλειον τῆς Μεγάλης Βρετανίας ἀπώλεσεν ἐκ μεταναστεύσεων 4,960,270 ὑπηκόους, ὧν 960,402 Ἰρλανδοὺς, 801,518 Ἀγγλους καὶ 188,569 Σκώτους. Ἀπὸ τοῦ 1859—1873 ἔστειλε 313,800 μετανάστὰς εἰς τὴν ἀγγλικὴν Ἀμερικὴν, 2,247,900 εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας καὶ 400,000 εἰς Αὐστραλίαν καὶ Νέαν Ζηλανδίαν.

Ἐν ἔτει 1871 ὑπῆρχον ἐν τῇ κυρίως Ἀγγλίᾳ καὶ ἐν τῇ Οὐαλλίᾳ 39,567 παρὰφρονες, ἧτοι 18,446 ἄνδρες καὶ 21,421 γυναῖκες, οἱ δὲ βλακεὲς ἀνῆρχοντο εἰς 47,090. Ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἐκτοτε ἠξήσεν ἐπαισητῶς, διότι τῷ 1874 ὁ τῶν παρὰφρῶνων καὶ βλακῶν ἀνῆλθεν εἰς 62,027 ὧν 33,903 γυναῖκες· φαίνεται δὲ δυστυχῶς, ὅτι οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι δὲν εἶναι καθ' ὅλα ἀκριβεῖς, διότι ἱκαναὶ οἰκογένειαι ἀναγκάζονται ἐκ φιλοτιμίας νὰ κρύπτωσι τὰς τσιαύτας πληγὰς.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος (1874) ὑπῆρχον 21,590 τυφλοὶ, 41,518 κωφάλαοι, ὧν ἐπέκεινα τῶν 400 καὶ τυφλοί. Οἱ πλείστοι ἐδιδάσκοντο εἰς 43 σχολεία, 64 ἦσαν ζωγράφοι, 253 βράπται καὶ 512 ὑποδηματοποιοί. Περίπου 900 γυναῖκες κωφάλαοι ἦσαν ὑπηρέτριαι, βράπτριαι καὶ πλύντριαι. Εἰς τὰ νοσοκομεία ὑπῆρχον 19,585 ἀσθενεῖς, ὧν 8,160 γυναῖκες· εἰς τὰς φυλακὰς διέμενον 28,756 άτομα, ὧν 5,284 γυναῖκες, καὶ εἰς τὰ πτωχοκομεία διητῶντο 448,064 άτομα, ἐνῶ πολλὰ ἄλλα (680,491) ἔζων ἐκ τῆς ἐλεημοσύνης τῶν πολιτῶν. Τὸ κακὸν ὅτι ἡ δυστυχία ἀδιαιεῖ-

πτως αὐξάνει ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ κατ' ἀπολοθίαν ὁ ἀριθμὸς τῶν χρηζόντων τῆς συνδρομῆς τοῦ δημοσίου. Ο. Γ. Σ.

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΕΝ Τῇ ΣΙΝΙΚῇ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΣ.

Πρὸ τινῶν ἐβδομάδων ἀπῆλθον τῆς Σαγγάης ἐν ᾧ χρόνῳ ἐμελλον νὰ ἐγκαινιάσωσι τὸν πρῶτον ἐν Σινικῇ σιδηροδρόμον· τὴν παραμονὴν ὅμως τῆς ἀναχωρήσεώς μου διέτρεξα ἐπὶ φορτηγοῦ συνολικῆς χιλιόμετρά τινα τῆς σιδηρᾶς ὁδοῦ, ἧτις αὕτη καθ' ἑαυτὴν μικρὰν μὲν ἔχει ἀξίαν, ἀλλ' ἦς ἡ ἐναρξὶς θὰ ἐγχαράξῃ εἰς τὴν ἀργὴν γῆν τοῦ Οὐρανίου Κράτους τὴν σφραγίδα τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ.

Ὁ σιδηροδρόμος οὗτος ἔχει ὅλως ἰδιαιτέραν ἰστυρίαν, διότι οὐδὲν γίνεται τακτικῶς ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ ταύτῃ, ἧτις δὲν ἀποκρούει μὲν, ὅπως πιστεύουσι, πάντα νεωτερισμὸν, ἀλλὰ παρεμβάλλει πανταχοῦ πρόσκόμματα, ἐμπόδια καὶ δυσχερείας, ἃς τοῦ χρόνου προϊόντος εὐκόλως καταβάλλουσιν εἴτε διὰ τῆς ἀπαθείας καὶ τῆς πειθοῦς, εἴτε διὰ τῆς βίας.

Πρὸ δύο περίπου μηνῶν οἱ ἀντιπρόσωποι πολλῶν σπουδαίων τῆς Σαγγάης καταστημάτων διενεώθησαν νὰ προσφέρωσι δῶρον τῷ αὐτοκράτῳ τῆς Κίνας ὕλικὸν σιδηροδρόμου μέλλοντος νὰ συνδέσῃ τὸ Τιετσίν πρὸς τὸ Πεκίνον· τοῦτο διενεώθησαν μικρὸν πρὸ τοῦ προῶρου θανάτου τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορος, ὃν διεδέχθη καὶ τετραετῆς, τουτέστι μακρὰ ἀντιβασίλεια. Δυνατὸν τὴν προσφορὰν τῶν ξένων νὰ ἐξέλαβον σπουδαιοτέραν, καίτοι ὑπεκρίθησαν ὅτι περὶ μικροῦ ἐποιούντο αὐτῆς, τὸ βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι τὴν φιλόφρονα ταύτην προσφορὰν ἀπέρριψαν εὐθὺς. Ἄλλως ὅταν αὐτοὶ οἱ Σῖναι ἀποφασίσωσι τὴν κατασκευὴν σιδηροδρόμου ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ, πρέπει νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι θὰ πράξωσι τ' ἀνάπαλιν τοῦ ὅ,τι γίνεται ἀλλαχοῦ, θὰ κατασκευάσωσι δηλ. αὐτοὺς πέραν τῆς πρωτεύουσας.

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. ΣΤ'.)

Ἐν τούτοις τὸ ὕλικόν τοῦ σιδηροδρόμου τούτου εἶχε παραγγελθῆ εἰς Ἀγγλίαν, οἱ δὲ δωρηταί, ὧν τὸ δῶρον εἶχον ἀπορρίψει, ἀπεφάσισαν ἄλλως νὰ χρησιμοποιήσωσιν αὐτό.

Ἡ Σαγγάη ἐκτείνεται ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης μεγάλου ποταμοῦ, τοῦ Οὐδὸγκ-πῶ, εἰς ὃν δύνανται νὰ εἰσπλεύσωσι μεγίστης χωρητικότητος πλοῖα καὶ ὅστις χύνεται δώδεκα μίλια κατωτέρω εἰς τὸν Γλάκτζ Κιάγκ, τὸν γλαυκὸν ποταμὸν, τὸν Μισισίπην τῆς Κίνας, ὅπως συνεχῶς ἀποκαλοῦσιν αὐτόν. Εἰς τὴν εἰσσοδὸν τοῦ Οὐδὸγκ-πῶ, παρὰ τὸ χωρίον Οὐσσούγκ, ὁ πλοῦς καθίσταται δυσχερὴς ἐνεκα τενάγους, ὅπερ τὰ μεγάλα πλοῖα μόνον ὕταν ἦναι παλίρροια δύνανται νὰ διαβῶσι διὸ ὅτε κατὰ πρῶτον παρεχωρήθησαν γαίαι τοῖς Εὐρωπαίοις, ἐν ἔτει 1842, ἐδίστασαν οὗτοι ἂν πρέπει νὰ ἐκλέξωσι θέσιν μεταξὺ τῆς ἄκρας τοῦ Οὐσσούγκ, κάτω τοῦ τενάγους, καὶ τῶν πέριξ τῆς σινικῆς πόλεως, 12 μίλια ἄνω αὐτῆς. Καίτοι δὲ προστίμησαν τὸ τελευταῖον μέρος, ὅπερ μετ' ὀλίγον κατοικήθη πολὺ ὑπὸ Γάλλων, Ἀγγλῶν καὶ Ἀμερικανῶν, ἡ ἄκρα τοῦ Οὐσσούγκ δὲν ἀπώλεσε τὴν ἀξίαν τῆς, ἀλλ' ἔχει μέλλον.

Γήπεδα ἠγοράσθησαν ἀθρόῳως μεταξὺ τῆς εὐρωπαϊκῆς πόλεως καὶ τοῦ Οὐσσούγκ· ταῦτα δὲ εὐρίσκοντο εἰς τὴν ζώνην, ἐν ἣ, κατὰ τὰς συνθήκας, οἱ ξένοι ἔχουσι δικαίωμα ν' ἀγοράζωσιν ἰδιοκτησίας. Ἡ ὁδὸς προπαρασκευάσθη, ἡ δ' ἐργασία ἦν εὐκόλος εἰς ἔδαφος ὀμαλόν, διατεμνόμενον μόνον ὑπὸ βαιθεῶν ἐν καιρῷ παλίρροιας, διωρύγων καὶ ποταμίσκων.

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα κατὰ τὸν ἀπελθόντα χειμῶνα, ἡ δὲ εὐθεῖα καὶ ὀμαλὴ ὁδὸς, ἡ ὀλίγον ὑψομένη ἐνῶ διέρχεται διὰ τῶν ἀγρῶν, οὐδὲως ἐφαίετο ὅτι διήγειρεν οὔτε τὴν προσοχὴν, οὔτε τὴν περιέργειαν τῶν Σινῶν. Τὸν Φεβρουάριον (τοῦ ἔτους τούτου) ἀγγλικὸν πλοῖον ἔφερον εἰς τὸν λιμένα Σαγγάης τὸ ὕλικόν τῆς ὁδοῦ, τὰς μηχανὰς καὶ τὸ ἀναγκαῖον προσωπικὸν τῶν μηχανικῶν καὶ ἐπιστατῶν. Κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ ἠγέρθησαν ἐργοστάσια, μετ' ὀλί-

γας ημέρας έστρωσαν τὸν σίδηρον, έζευξαν τὰ ρυάκια καὶ μόλις ἑλίγα μέρη ὑπελείποντο νὰ παραγεμισθῶσιν ἀπὸ χῶμα.

Οἱ ἐγγῶριοι κάτοικοι τῆς σινικῆς πύλεως (περὶ τὰς 200000) καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι ἄποικοι (130000) οὐδόλως προσείχον εἰς τὸ πρᾶγμα· αἱ ἀρχαὶ ὅμως ἐταράχθησαν. Τὰ γήπεδα ἅτινα εἶχον προαγορασθῆ ἐπὶ τῷ ὄρει ὅτι θὰ ἐγερεθῆ ὁ σταθμὸς εἰς Οὐσσούγκ, ἐπρόκειτο νὰ παραδοθῶσιν, ἡ δὲ ὄργη ὅλη τῶν μανδαρίνων ἔπεσε καθ' ἑνὸς τῶν πωλητῶν (Κινέζου ἐννοεῖται), θν, βεβαίως κατ' ἰδιαιτέραν οὐσταςιν, ἐμαστίγωσαν τῶσαν, ὥστε μετὰ δύο ἡμέρας ἀπεβίωσαν. Ἄγνωστον ὑπὸ τίνα ψευδῆ πρόφασιν ὑπέστη ὁ δυστυχῆς τὴν βάρβαρον αὐτὴν ποινὴν καὶ κατὰ πόσον συνετέλεσεν εἰς αὐτὴν ὁ Ταοτάν, εἶδος νομάρχου τῆς Σαγγάης, ἡ ὁ ἀντιβασιλεὺς Ναγκίν. Ἡ ὄργη τῶν σινικῶν ἀρχῶν ἐλέγετο ὅτι ἐφθασε μέχρι τῆς πρωτεύουσας τοῦ νομοῦ καὶ μέχρι Πεκίνου, καὶ ἐβεβαίωτο ὅτι ἐμελλε νὰ ἐπιφέρῃ τὴν παῦσιν καὶ καθαιρέσιν πολλῶν ἀξιωματικῶν.

Ἐντούτοις τὰ ἔργα προήγοντο ταχέως, ὥστε νὰ προλάβωσι διὰ τοῦ τετελεσμένου γεγονότος πᾶσαν παρατήρησιν, δυσχέρειαν, πρόσκομμα, ἅπερ οἱ πολυμήχανοι Σίνοι ἐδύναντο νὰ δημιουργήσωσιν ἐλλείψει νομίμων ἐμποδίων· ὅτε δὲ, μετ' ἀπουσίαν ὀλίγων ἐβδομάδων, ἐπανήλθον ἐξ Ἰαπωνίας, τὸ πλεῖστον τῆς ὁδοῦ εἶχε τελειωθῆ, καὶ τὴν 18 Μαρτίου ἔ. ν. τὰ πάντα ἦσαν ἔτοιμα. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας, τὴν παραμονὴν τουτέστι τῆς ἀναχωρήσεώς μου δι' Εὐρώπην, προσεκλήθη νὰ διατρέξω τὴν ὁδὸν ἐπὶ συνολικῆς μεταφερούσης ἔρμα.

Ἡ ἄκρα τοῦ σιδηροδρόμου τοῦ Οὐσσούγκ εὐρίσκεται εἰς τὴν ἐσχατιὰν τῶν ἀμερικανικῶν κητῶσεων, ἐπὶ γῆς χέρσου, καὶ κεῖται πλησίον τοῦ ποταμοῦ Σοχῶβ (Soochow), ὅστις χύνεται εἰς τὸν Οὐδῶγκ-πῶ, μεταξὺ τῶν κτημάτων αὐτῶν καὶ τῶν ἀγγλικῶν. Ἐκεῖ ὑπάρχουσιν ἀποθήκαί τινες πάγου, μικρὰ καὶ κομψὴ ἐξοχικὴ οἰκία, κατοικουμένη ὑπὸ μανδαρίνου καὶ κειμένη μεταξὺ

κήπων, καὶ μετ' αὐτὴν ἡ ἐξοχὴ, ἀγροὶ δηλ. ὀρύζης, κεκαλυμμένοι ἀπὸ ὕδωρ, καὶ ἀγροὶ βάμβακος καὶ σίτου, ἀνὰ μέσον τῶν ὁποίων ἦν ἐστρωμένη ἡ διπλῆ σειρὰ τῶν σιδηρῶν ἐλασμάτων, μεταξὺ τῶν ἀναριθμητῶν τάφων, οἵτινες εὐρίσκονται εἰς τὰ περίξ ἐκάστης σινικῆς πόλεως· εἰσὶ δ' οὗτοι κωνοειδεῖς βουνοὶ παντὸς μεγέθους, σχήματος καὶ χρώματος.

Εἶχον ἀρχίσει τότε νὰ ἀνεγείρωσι τὸν σταθμὸν· οὗτε ὅμως ὁ πρῶτος οὗτος σταθμὸς, οὗτε τὰ ἐλάσματα τοῦ πρώτου σιδηροδρόμου τοῦ Οὐρανίου Κράτους μετὰ πηλῆξαν, καὶ τοὶ ταῦτα πάντα δὲν παρέσταντο μικρὰ εἰς τὴν φαντασίαν. Κύκλω τοῦ περιτειχίσματος, τῆς μικρᾶς οἰκίας τοῦ μανδαρίνου καὶ τῆς ἄκρας τοῦ σιδηροδρόμου, εἶχον συστήσει ἐμπορικὴν ἀγορὰν ἢ πανήγυριν· πέντε δὲ ἡ ἑξ χιλιάδες ἄτομα, ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδιά, μάλιστα παιδιά — διότι ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἐν ἡ διατείνονται ὅτι ἡ παιδοκτονία καὶ ἡ ἐγκατάλειψις τῶν παίδων ἐπιτρέπονται ὑπὸ τῶν θεσμῶν, οὐδεμία δημοτικὴ εορτὴ γίνεται ἄνευ τῶν παίδων — συνωθοῦντο θορυβῶδως καὶ εὐθύμως· μεταξὺ τοῦ πλήθους αὐτοῦ ὑπῆρχον κύριοι πιθήκων καὶ νάνων, οὗ· ἐδείκνυον ἀντὶ πληρωμῆς, ὑποκριταί, μάντις καὶ κυρίως ἄπειροι πωληταὶ τῶ— τῶ (ἡ λέξις εἰς οὐδεμίαν ἀνήκει γλῶσσαν καὶ ἐν Κίνα οὕτως ἀποκαλοῦσιν ἐν γένει τὰ τρόφιμα), μάγειροι, πλακουντοποιοὶ, κτλ. κτλ.

Κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ, μέχρις ἀποστάσεως ἑνὸς χιλιομέτρου τοῦλάχιστον, τὸ πλῆθος συνήρχετο, ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ σιδηροδρόμου, παρατηροῦν τὰ σιδηρὰ ἐλάσματα, περιπατοῦν εἰς τοὺς ἐκ βάμβακος καὶ σίτου ἀγρούς ἢ ἀνερχόμενον εἰς τοὺς τάφους. Τὸ πλῆθος δὲν ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν ἀριστοκρατικῶν, ἀλλ' ἐκ τοῦ λαοῦ, καὶ ἦν μονότονον, ὅπως ὅλος ὁ κινεζικὸς λαός. Ἐντούτοις ἔβλεπέ τις γυναῖκας, ἐχούσας νοήμονα φυσιογνωμίαν, μετ' ὑμυμυθιωμένας τὰς παρειάς, μετ' ἐν ἡ δύο ῥόδα εἰς τὴν κεφαλὴν, φερούσας μακρὰς ἐσθῆτας, ἀνοικτοῦ

ἐρυθροῦ ἢ κυανοῦ χρώματος. Ἄπαν τὸ πλῆθος τοῦτο ἤρχετο ἐκ τῶν κινεζικῶν συνοικιῶν τῶν εὐρωπαϊκῶν κητῶσεων, ἐκ τῆς κινεζικῆς πόλεως, ἐκ τῆς ἐξοχῆς καὶ ἐκ τῶν ἀπωτέρων μερῶν τῆς ἐπαρχίας· ἀναριθμητὰ ὄντων ἦσαν τὰ μονότροχα ἁμάξια καὶ τὰ φορεῖα, ὧν τινὰ ἔσυρον ἢ ἔφερον οἱ κούλη. Οἱ ὀκνηροὶ, οἱ ἔχοντες δηλ. χρήματα, ἤρχοντο ἐπὶ ἁμαξίων καὶ φορεῶν, μάλιστα αἱ γυναῖκες, καὶ ἡ πανήγυρις εἶχεν ἀρχίσει ἀπὸ 5 ἢ 6 ἡμερῶν.

Μικρὰ ἀτμομηχανή, ἕμαξα ἀνοικτὴ ἔχουσα ἐπιμήκεις ἑδρας, καὶ δύο ἁμαξια φορτωμέναί χαλίκας ἤλθον πρὸς συνάντησίν μας. Τὸ πλῆθος, ὕπερ ἐκάλυπτε τὴν ὁδὸν, ἀπεσῦρετο ἅμα προσήγγιζεν ἡ συνολικὴ καὶ συνήρχετο ὀπισθεν αὐτῆς· αἴφνης δὲ ὑπεχώρει ἅμα ἤκουε τοὺς ὀξείς συριγμοὺς καὶ τὸν κρότον τὸν παραγόμενον ἐκ τοῦ ἀτμοῦ καὶ πάλιν ἔτρεγεν εἰς τὰ σιδηρὰ ἐλάσματα, γελῶν, θορυβοποιῶν, θαυμάζον, ἐξετάζον λεπτομερῶς τὴν μηχανὴν, ὅτε αὐτὴ ἐσταμάτα, προφανῶς ἠνδιαιφερόμενον καὶ ἐν γένει ἐκφράζον νοήμονα ἐκπληξίν. Ἐπὶ τῆς ἁμάξης ἦν ἔσυρεν ἡ ἀτμομηχανὴ ἐπέβησαν τρεῖς κυρταὶ καὶ τέσσαρες ἄνδρες, ἐν οἷς ὁ ἀξιόλογος φίλος μου διδάκτωρ Τζήμμιεσον· οὗτοι δὲ ἀπήλθον τρία τέσσαρα χιλιόμετρα μακρὰν ἵνα φορτώσωμεν χαλίκας, οὗς ἔρριπτον μεταξὺ τῶν ξύλων καὶ τῶν σιδηρῶν ἐλασμάτων· τὸν τοῦ πρώτου σταθμὸν καὶ τὴν μικρὰν αὐτὴν ἀπόστασιν, ἦν αἱ κινήσεις καὶ αἱ ἐκδηλώσεις τοῦ πλήθους καθίστων ἠνδιαιφερούσαν, διηνόσαμεν κατ' ἐπανάληψιν.

Πρέπει τῶνόντι νὰ ὀφείλωμεν χάριν εἰς τοὺς ὑπουργοὺς τοῦ Πεκίνου, διότι δὲν ἐδέχθησαν ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ τοῦ Οὐρανοῦ τὸ δῶρον τοῦτο· Σιδηροδρόμος μεταξὺ Τιέν τσῆν καὶ Πεκίνου, καίτοι εἰς τὰ πρόθυρα τῆς πρωτεύουσας, πράγματι θὰ ἦτο εἰς τὰ ἔσχατα τῆς αὐτοκρατορίας, ἐκτεθειμένος εἰς τὴν κακὴν θέλησιν ὡς καὶ εἰς τὴν ἀμέλειαν τῶν Κινέζων, τίς οἶδε δὲ μετὰ πόσον καιρὸν ἤθελον ἀφήσει αὐτὸν νὰ ταφῆ ὑπὸ τὸν παχὺν κονιορτὸν ὅστις, ἐπὶ τινὰ τοῦ χρόνου

περίοδον, μαστίζει τὴν πρωτεύουσαν τῆς αὐτοκρατορίας καὶ τῶν περίξ μερῶν. Ὁ σκοπός, ὅν διὰ τοῦ δώρου ἐκείνου προέθετο, ἠθελεν ἀποτύχει ἀναμφιβόλως, ἀλλ' ἐνταῦθα ἡ δοκιμὴ θὰ γίνῃ πάνδημος ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῶν Εὐρωπαϊῶν καὶ ὑπ' ὄψιν τῶν Σινῶν, οὗτοι δὲ εἰσὶ νοημονέστατοι καὶ ἄνθρωποι θετικοί, ὥστε θὰ κατανοήσωσι πόσον ὀφείλειαν δύνανται νὰ πορισθῆ γῶρα οἷα ἡ Σινικὴ, ὅπου πρὸ πάσης ἄλλης ἡ εὐημερία τοῦ τόπου καὶ αὐτῆ τῶν κατοίκων ἡ ζωὴ ἐξαρτῶνται ἀπολύτως ἐκ τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας.

Τὰ προσχώματα, ἅτινα ἀποτελοῦσιν ἅπασαν σχεδὸν τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Κιάγκ-σοῦ, ἐκτείνονται ἄνευ καμπῆς τινος τοῦ ἐδάφους ἀπὸ τῶν περίξ καὶ τῶν μακρὰν τῆς Σαγγάης ὄχθων τοῦ Γιάνκτζ-κιάνγκ μέχρι τῶν μερῶν, εἰς ἃ παράγεται ἡ μέταξα καὶ μέχρι τῶν ὄριων τῶν χωρῶν αἵτινες παράγουσι τέτ. Τὰ πολύτιμα ταῦτα προϊόντα στέλλονται εἰς Σαγγάην, μέγιστον ἐμπόριον, ὅθεν διευθύνονται εἰς ἅπαντα τὸν κόσμον· φθάνουσι δὲ ἀφοῦ διέλθωσι δι' ἀναριθμητῶν διωρύγων καὶ ρυακίων, πλωτῶν εἰς μεγάλας ἀποστάσεις μόνον κατὰ τὰς ὥρας τῆς παλαιοῦ· διὸ βλέπει τις καθ' ἑκάστην ἐμποδιζομένης ὑπὸ τῆς ἰλύος ἑκατοντάδας λέμβων καὶ μικρῶν ἰσχυῶν, περιμενουσῶν τὴν παλῖρριον ἵνα πλεύσωσι.

Δύνανται πᾶς τις νὰ ἡ βέβαιος ὅτι οὐδὲν ὀ' ἀναχαιτίσῃ τὴν ὀριστικὴν ἔναρξιν τοῦ σιδηροδρόμου τοῦ Οὐσσούγκ, ἥτις καθ' ἦν ὄραν δημοσιεύονται αἱ γραμμαὶ αὐταὶ ἴσως ἐξετελέσθη. Ὁ ἀντιβασιλεὺς τῆς ἐπαρχίας εἶναι ἀνὴρ ἀρχούντως νοήμων, ἡ δὲ ὄργη ἦν ἔδειξεν, ὅτε ἔμαθεν εἰς Ναγκίν τὴν προσεχῆ πραγματοποιήσιν τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης, πιθανὸν νὰ ἦτο προσποιήσιν.

Ἄλλως φρονιμώτατα ἔπραξαν νὰ προβῶσιν εἰς τὰ πρόσω δίχως νὰ λάβωσιν ὑπ' ὄψιν τὰς τυχόν γενησομένας παρατηρήσεις καὶ διαμαρτυρήσεις, φροντίσαντες μόνον νὰ μὴ παραβῶσι τὸ ἀκριβοδίκιον, σύμφωνα πρὸς τοὺς νόμους τῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἰδίως πρὸς τοὺς ὅρους τῶν συνθηκῶν.

Ἐν τῇ Σινικῇ μᾶλλον ἢ εἰς πᾶσαν ἄλλην χώραν παραδέχονται τὸ τετελεσμένον γεγονός. Οἱ λαοὶ οὐδόλως διάκεινται ἐχθρικῶς πρὸς τοὺς νεωτερισμοὺς, οἵτινες εἶναι ἐπωφελεῖς καὶ οὐκ ἐννοοῦσιν. Ἴσως, ὅταν οἱ σιδηρόδρομοι εἰσδύσωσιν εἰς τὴν καρδίαν τῆς χώρας, ἀντιτάξῃ βίαν τὸ ἀναριθμητὸν πλῆθος τῶν λεμβούχων, οἵτινες ἀποκλειστικῶς μεταφέρουσι τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ ἐμπορεύματα εἰς χώραν σχεδὸν ὑστερομένην ὁδῶν· τοιοῦτό τι εἶδομεν καὶ εἰς Εὐρώπῃν ὁσάκις ἐπῆλθεν ἀναστάτῳσι τῆς βιομηχανίας· ὅσον δ' ἀφορᾷ τοὺς μανδρινούς καὶ ἰδίως τὴν τάξιν τῶν γραμματισμένων, πρέπει νὰ προΐδωμεν ὅτι θ' ἀντιστῶσι σφοδρῶς κατὰ τῶν νεωτερισμῶν αὐτῶν, οἵτινες θέλουσιν ἐγκαινίσει νέαν κοινωνικὴν μεταρρυθμίσιν καὶ ἐπιφέρει τὸ τέλος τῆς βασιλείας αὐτῶν. Σήμερον ὅμως πρέπει νὰ ὑποχωρήσωσι πρὸ τοῦ μικροῦ μὲν κατὰ τὸ φαινόμενον, ἀλλὰ μεγάλου ὡς πρὸς τὰς συνέπειας πράγματος. Ἡ αὐτοκρατορία ἔχει ἤδη πολλὰς περιπλοκάς, ὥστε δὲν θὰ ἀποδειχθῇ τόσον ἄφρων, ὥστε νὰ προσβάλῃ τὴν ἰδιοκτησίαν τῶν ξένων καὶ νὰ ἐμποδίσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τὸ νὰ ποιήσωσι νόμιμον χρῆσιν αὐτῆς.

Λεπτομέρειαί τινες θέλουσιν ἀποδείξει πόσον καθ' ἐκάστην ὠφελοῦνται οἱ Εὐρωπαῖοι ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ ταύτῃ, ἧς τὴν δύναμιν τῆς ἀντιστάσεως παριστῶσιν ὑπερβολικῆν.

Τῷ 1863, οἱ ἔμποροι τῆς Σαγγάης ἐζήτησαν τὴν ἄδειαν νὰ κατασκευάσωσι σιδηρόδρομον μεταξὺ Σαγγάης καὶ Σουχὼβ, πόλεως ἐμπορικωτάτης, κειμένης ἐπὶ τῆς μεγάλης διώρυγος, εἰς ἀπόστασιν σχεδὸν ὀγδοήκοντα μιλίων. Ἡ κυβέρνησις ἀπέρριψε βρῆτως τὴν ὑποβληθεῖσαν αὐτῇ ἀναφορὰν· ἐπίσης δὲ ἤρνήθη τὴν ἄδειαν πρὸς κατασκευὴν σιδηροδρόμου μεταξὺ Σαγγάης καὶ Οὐσσούγκ, ἑταιρία μάλιστα εἶχεν ἰδρυθῆ τότε ἐν Λονδίῳ πρὸς κατασκευὴν τῆς ὁδοῦ αὐτῆς· σήμερον δὲ ἡ τελευταία γραμμὴ κατασκευάσθη ἄνευ προηγουμένης ἀδείας.

Τῷ 1865 κατασκευάσθη ὑπὸ ἰδιωτῶν τη-

λέγραφος μεταξὺ τῶν εὐρωπαϊκῶν κτήσεων καὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Οὐδῆγκ· πῶ' ἀλλὰ μετ' ὀλίγον κατεστράφη ὑπὸ τῶν χωρικῶν, συναινέσει τῶν τοπικῶν ἀρχῶν. Ἐν ἔτει 1871 ἡ δανιμαρκικὴ Ἑταιρεία, ἧτις ἐξηκολούθησε τὸν μεταξὺ Χόγκ-κὸγκ καὶ Σαγγάης ὑποβρόχιον τηλεγραφὸν καὶ συνέδεσε τὰ δύο ἐκεῖνα μέρη πρὸς τὸ Γιόκουχάμα (Ἰαπωνίαν), ἀποκατέστησε τὸν τηλεγραφὸν τοῦ Οὐσσούγκ εἰς Σαγγάην, μηδενὸς ἤδη ἀνθισταμένου. Οἱ πάσσαλοι ἐστήθησαν ἐπὶ κινεζικῶν γηπέδων καὶ τὰ σύρματα ἐτανύσθησαν δίχως νὰ εἰδοποιηθῇ τις καὶ δίχως νὰ ζητηθῇ ἄδεια· ὁ δὲ σιδηρόδρομος κατασκευάσθη κατὰ μῆκος τῆς τηλεγραφικῆς ταύτης γραμμῆς.

Ἅποια πραγμάτων μεταβολή! Πάσσαλοι ὄρθιοι καὶ σύρματα κρεμάμενα εἰς τὸν ἀέρα εἰσι πράγματα μεγαλύτερα σιδηροδρόμου ἐν τῷ ἐδάφει.

Οἱ Σῖναι αἰσθάνονται ἔθνικὸν τρόμον διὰ πᾶν ὅ,τι κατασκευάζεται ὑψηλὰ διὰ τοῦτο, ἐκτὸς τῶν ναῶν των, ὅλα τὰ μνημεῖά των, θρησκευτικὰ καὶ μὴ, οἰκοδομοῦνται ὅσον ἐνεστι χαμηλὰ ἵνα μὴ στενοχωρῶνται τὰ πνεύματα ἅτινα ἀδιαλείπτως διατρέχουσι εἰς τὸν ἀέρα καὶ ἅτινα, ὡς ἐκ τούτου, εἰ μὲν εἶναι καλὰ, ἀπομακρύνονται, εἰ δὲ κακὰ, ὀργίζονται. Πλεῖσται ὑπάρχουσι παρὰ τῷ λαῷ προλήψεις, οἱ δὲ μανδρινοὶ τόσον ἐπιτηδεῖως ἐκμεταλλεύονται τὴν ἀμάθειαν αὐτοῦ, ὥστε δύναται κατὰ βούλησιν νὰ θύωσι καὶ ἀπολύωσιν. Ἐν τούτοις οἱ Σῖναι ἐπέστησαν ἤδη ὅτι ὁ τηλεγράφος δὲν ἐπέφερε τὰς ἐπαπειλουμένας συμφορὰς καὶ ὅτι ὁ σιδηρόδρομος εἶναι ἀγαθὸν τι.

(Ἐκ τοῦ γαλλικοῦ.)

N. F. E.

Εἰς τὴν Θάλασσαν.

Αἰωνία, ὡς αἰ ἄνω σοῦ ἀπλούμεναι ἐκτάσεις,
Ἄεικίνητον δοχεῖον ἀπωλείας καὶ ζωῆς,
Τοῦ ἀπείρου τὰς ἀπείρους παριστᾶς ἀντανακλάσεις,
Ἄν ἄβρὸν, τὸ μέτωπόν σου, χεῖλος δὲν φιλή πνοῆς.

*

Τοῦ πολιτισμοῦ φορεῖα, σὲ τὰ σκάφη διατρέχουν,
Ταχυδρόμοι τοῦ ἀπείρου, κολοσσοὶ τοῦ ἀχανοῦς,
Τὰ πελάγη σου κοιτίδα, τὸν θυθὸν σου τάφον ἔχουν,
Καί, σαλευὸν σάβανόν των, τόσους κόσμους ζωντανούς.

*

Λάμπει ἄνωθεν τὸ ἄστρον τῆς νυκτός ἀκτινοβόλον,
Σὺ δ' ὀθόνας ἡρεμούσας στρώνεις, κάτοπτρον αὐτοῦ,
Καὶ ἐρίζετε τὰ δύο ὑπὸ τ' οὐρανοῦ τὸν θόλον,
Ποῖον φέρει τὴν εἰκόνα τοῦ Μεγάλου Ποιητοῦ.

*

Νεαὶ γαῖαι ἀνατέλλουν εἰς τ' ἀπέραντά σου ρεῖθρα,
Καταρρέουν ἄλλαι τόσαι, τῶν ἀβύσσων σου στρωμνῆ,
Σὺ ἀπλοῦσαι καὶ τῶν πρώτων ζωοδόχος κολυμβήθρα,
Καὶ τοῦ τάφου τῶν δευτέρων πλάξ, ἧς τ' ἄκρα οὐρανοί.

*

Τρέμουν ἔτι ὄλαι αὐταὶ ἐν τῷ βάθει τῶν θυθῶν σου,
Σὺ δ' αἰέποτε ἀχμαῖα τὸν σκοπὸν σου ἐνεργεῖς,
Λεῖγεις, δάκνεις, περιτρώγεις τοὺς καρπούς τῶν τοκετῶν σοι,
Καὶ με τούτων τὰ ψυχία νέους κόσμους πλαστουργεῖς.

*

Καὶ αὐτοὺς θὰ καταστρέψῃς, ἵνα ἄλλους ἀνιδρύσῃς·
Μόνῃ σμίλῃ σου ὁ χρόνος, πανδαμάτωρ ποιητῆς,
Εἰς τοὺς κόλπους σου κοιμᾶται καὶ ἐγείρεται ἡ Κτίσις,
Ἄναπτύσσεται, γηράσκει, ἀποθνήσκει ἐν αὐτοῖς.

*

Ἐν αὐτοῖς ὁ ναυσιπόρος, ἀτενίσας τὴν μεγάλην
Καὶ τανύπεπλον αὐλαίαν, τὰ μυστήρια αὐτῆς
Πρῶτος ἤρξατο νὰ λύῃ· σὺ δ' ἐκτείνεσαι καὶ πάλιν,
Σὺ τοῦ πρώτου ἀστρονόμου ἢ ἐνάλιος κοιτίς.

*

Θάλασσά μου! Σὺ τοσοῦτων κόσμων γέφυρα ἀπλοῦσαι·
Σοὶ ὁ γίγας νοῦς ὀφείλει τῶν ἐθνῶν τὸν πλουτισμόν,
Σὺ, φαιδρὰ ἢ ὠργισμένη, ἀενάως ἀλλοιοῦσαι,
Πλὴν ἀεὶ ὑπηρετοῦσα τὸν παγκόσμιον δεσμόν!

(1873)

Φ. Α. Β.

ΠΟΙΚΙΛΙΑ.

Διατί νὰ φονεύωμεν τὰς ἀράχνας πανταχοῦ (ἐκτὸς τῶν δωματίων), ἐνῶ καταστρέφουσι τὰς μύϊας αἵτινες τόσον μᾶς ἐνοχλοῦσι;

Διατί νὰ καταπατῶμεν τὴν ὠραίαν βούπρηστιν ἢ χρυσοῦν κάραβον, ὅστις ἐν ταῖς κήποις καταδιώκει τὰς κάμπας, τοὺς κοχλίας καὶ μηλολάνθας, ἐξ ὧν τρέφεται;

Διατί νὰ φονεύωμεν τοὺς μὴ δηλητηριώδεις ὄφεις, οἵτινες τρέφονται ἀπὸ ἀρουραίουσ καὶ ἐν γένει ἀπὸ μῦς; Οἱ ὄφεις οὗτοι δὲν δάκνουσιν ἀνθρώπους.

Διατί νὰ φονεύωμεν τὸν μικρὸν καὶ ἀβλαβῆ τροχίλον, ὅστις τραγανίζει τὰς ἀκρίδας;

Διατί νὰ καταστρέφωμεν τὸν κόκυρα, οὗ προσφιλεῖς τροφή εἶναι ἢ κάμπη, ἢ ἡμεῖς ἀπεχθανόμεθα καὶ οὐδὲ ἐγγίζομεν;

Διατί νὰ φονεύωμεν τὴν κερθεῖαν καὶ νὰ καταστρέφωμεν τὴν φωλεάν τῆς ὑπολαΐδος, πτηνῶν δηλ. ἅτινα εἰσὶν ἐχθροὶ ἄσπονδοι τῶν σφηκῶν;

Διατί νὰ καταδιώκωμεν τοὺς σποργίτας, οἵτινες μόνον ἐλλείπει ἐντόμων τρώγουσιν ὀλίγους κόκκους σίτου ἢ κριθῆς ἐν τοῖς ἀγροῖς καὶ οἵτινες ἐξοντοῦσιν ἰδίως τὰ εἰς τὰ σιτηρὰ ἐπιβλαβῆ ἔντομα;

Διατί νὰ φονεύωμεν τοὺς ψάρους (ψαρόνια), ἅτινα ζῶσι μὲ σκώληκας;

Διατί νὰ συλλαμβάνωμεν μὲ παγίδας τοὺς μελισσοουργοὺς, ὧν ἕκαστον ζεύγος ἀγρεύει κατὰ μέσον ὕρον 120,000 σκώληκας καὶ ἔντομα πρὸς διατροφήν τῶν νεοσσῶν του;

Διατί νὰ φονεύωμεν τὸν κάνθαρον, ὅστις τρέφεται μὲ ψύλλας;

Διατί νὰ φονεύωμεν τὸν φουνον, ὅστις τρώγει κοχλίας, μύρμηκας καὶ ἄλλα ἔντομα;

Διατί νὰ φονεύωμεν τὴν νυκτερίδα, ἥτις καταστρέφει τὰς χρυσαλλίδας;

Διατί νὰ φονεύωμεν τὴν μυγαλὴν, ἥτις τρέφεται ἐκ σκωλήκων;

Διατί νὰ λέγωμεν ὅτι ὁ αἰγελίδος (γένος πτηνῶν νυκτινόμων) τρώγει τὰς περιστερὰς καὶ τὰ ὀρνίθια, ἐνῶ οὐδόπως εἶναι ἀληθές τὸ πρᾶγμα; διατί νὰ τὸν καταστρέφωμεν, ἐνῶ ἐργάζεται ὅσον ἐξ ἡ ὀκτώ γαλαῖ, τρώγων ἔτησίως 6000 μῦς; (*La Vigne*).

Ἡ ἀτμοσφαῖρα τῆς σελήνης.—Οἱ παραδίδοντες κοσμογραφίαν καὶ ἀστρονομίαν διατείνονται ὅτι ἡ σελήνη δὲν ἔχει ἀτμοσφαῖραν καὶ ὅτι ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἡμετέρου δορυφόρου οὐδεμία διαδηλοῦται ἀποκάλυψις ζωῆς ἀνάλογος πρὸς τὴν ἐμφανιζομένην ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸ πρόβλημα τοῦτο εἶναι λίαν γενικόν, ὡς ἀπέδειξεν ὁ Κ. Νέιτсен ἐν σημειώσει ἀναγνωσθεῖσῃ ἐνώπιον τῆς ἐν Λονδίῳ ἐταιρίας τῶν ἀστρονόμων. Τὸ ἀληθές εἶναι ὅτι οὐδεμίαν ἔχομεν ἀπόδειξιν περὶ ὑπάρξεως ἀτμοσφαίρας περὶ τὴν σελήνην. Ἡ κυριώτερα δὲ ἀπόδειξις, ἐφ' ἧς ἡ γνώμη αὕτη στηρίζεται, εἶναι ἡ ἔλλειψις θλάσεως ἐν τῇ προσωρινῇ ἐκλείψει τῶν ἀστέρων ἐπιπροσθουμένη ἀπὸ τὸν ἥλιον· οὐδόπως ὁμοῦ ἀδύνατον νὰ κατανοήσωμεν, ὅπως παρατηρεῖ ὁ Κ. Νέιτсен, ὅτι δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ ἀτμοσφαῖρα, ἥς ὁ ἀνώτατος ἕρος τῆς θλαστικῆς δυνάμεως δὲν εἶναι ἴσος πρὸς ἐν δευτερόλεπτον τοῦ τόξου τοῦ κύκλου, καὶ ὅμως τυγχάνει οὕσα μεγίστης ἐκτά-

σεως. Οἰαδήποτε δὲ καὶ ἂν ἦτο ἡ λεπτότης αὐτῆς σχετικῶς πρὸς τὴν βραχεῖαν γήινον ἀτμοσφαῖραν ἡμῶν, θὰ ἐξήκει εἰσέτι μεγάλην πίεσιν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς σελήνης. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη θὰ ἐξήγει τὴν ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς σελήνης ὑπαρξίν πολυαριθμῶν οὐσιῶν, αἵτινες φαίνονται ὅτι ἀποτελοῦσι τὸ μεγαλύτερον αὐτῆς μέρος, καὶ θὰ ἐξωμάλυνε πολλὰ προβλήματα τῆς γεωγραφίας τῆς σελήνης, προβλήματα, ἅτινα σήμερον μένουσιν ἄλυτα καὶ ἐξηγοῦνται μόνον ἂν παραδεχθῶμεν τὴν ὑπαρξίν σεληνιακῆς ἀτμοσφαίρας. (*Les Mondes*).

Ἀπὸ τί σύγκριται τὸ ἀνθρώπινον σῶμα.—Ἐν δημοσίαις μαθήμασιν εἰς Λονδίον, πολὺν ποιήσασιν κρότον, ὁ διδάκτωρ Λαγκάστερ ὑπέβαλεν εἰς τοὺς καταπλαγέντας ἀκροατὰς του τ' ἀποτελέσματα ἐντελοῦς ἀναλύσεως, ὑπ' αὐτοῦ γενομένης, ἀνθρώπου ζυγίσαντος 72 χιλιόγραμμα (56 ὀκάδας). Ἐδειξε δὲ εἰς τὸ δημόσιον 10 1 (2 χιλιόγραμμα ἄνθρακος, 1 χιλιόγραμμον τιτανίου, 670 γράμμα φωσφορου, 28 γράμμα νιτρίτιδος, σιδήρου, κοκκίνης μαγνησίου καὶ χαλκίτιδος. Δὲν εἶχε φέροι μεθ' ἑαυτοῦ τὰ 150 κυβικὰ μέτρα ὀξυγόνου, ζυγίσαντα 55 χιλιόγραμμα, τὰ 7000 χιλιόμετρα ἢ 300 κυβικὰ μέτρα ὕδρογόνου, καὶ 1 1/2 μέτρον ἀζώτου, ἅτινα εἶχεν ἐξαγάγει ἐκ τοῦ σώματος, καὶ τοῦτο ἔνεκα, εἶπε, τοῦ μεγάλου ὄγκου των. Ἄπαντα τὰ στοιχεῖα ταῦτα συνδυαζόμενα παριστῶσιν ἐν τῷ ἀνθρώπινῳ σώματι 55 χιλιόγραμμα ὕδατος, 7 1/2 (2 χιλιόγραμμα οὐσίας πηκτικῆς (*gelatine*), 6 χιλιόγραμμα λίπους, 4 χιλιόμετρα ἰνώματος (*fibrines*) καὶ λευκοματώδους οὐσίας (*albumine*), 3 1/2 χιλιόγραμμα φοσφορικῆς ἀσβέστου καὶ ἄλλων ὀρυκτῶν ἀλάτων. Ὡς βλέπει τις, πρωτεύουσιν ἐν τῷ ἀνθρώπινῳ σώματι τὰ ἀερίωδη σώματα· πολὺ ὀξυγόνον δηλ. παρὰ τοῖς ὀρυκτοῖς στοιχείοις, οὐσιν ὀλίγοις, τὰ δὲ ἀερίωδη ταῦτα σώματα, τὸ ὀξυγόνον τοῦτο, ὀπωσδήποτε ὀφείλουσιν ἀναγκαίως νὰ εἰσέλθωσι καὶ αὐθις ἐν τῷ ἀτμοσφαιρικῷ ὄγκῳ.

Ἵποθαλάσσιοι ἔρευνοι.—Πρὸ τίνος ἢ ἔθνοσυνέλευσις τῆς Νορβηγίας ἐψήφισεν 1 1/5 χιλιάδας πρᾶγμων, ἵνα χρησιμεύσωσιν ἐπὶ τρία ἔτη εἰς ἐρεύνας ἐπιστημονικὰς ἐν τῇ βορείῳ θαλάσσει. Αἱ ἔρευνοι θέλουσι γίνεσθαι τὸ ἔαρ, ἰδίως δὲ οἱ πρὸς τοῦτο ὀρισθέντες ἐπιστήμονες θέλουσιν ἐξετάσει τὰ ρεύματα ἐν γένει, τὴν θερμοκρασίαν τοῦ ὕδατος, τὰς μεταναστεύσεις τῶν ἰχθύων, τὸ σπουδαιότατον τοῦτο ἀντικείμενον τῆς διατροφῆς τῶν Σκανδιναυικῶν λαῶν, κτλ. Τῆς ἐπιστημονικῆς ταύτης ἐπιτροπῆς προεδρεύει ἀξιωματικὸς τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, ἀνὴρ ἐπιστήμων καὶ δραστήριος· αἱ ἔρευνοι θὰ γίνωσι περὶ τὰς νήσους Φερόε, εἰς τὰς θαλάσσας τῆς Νορβηγίας, εἰς τὴν Ἰσλανδίαν, εἰς τὴν νῆσον Ἰωάννου Μάγεν καὶ εἰς Σπίτσμπεργ.

Διατήρησις ἀνθρώπινων κεφαλῶν.—Ὁ σὶρ Τζῶν Λούμπουκ ἐδημοσίευσεν ἀρτίως ἐν Λονδίῳ περίεργον σύγγραμμα περὶ τοῦ τρόπου, δι' οὗ οἱ Ἰνδοὶ Μακάς (ἐν Ἀμερικῇ) κατορθοῦσι νὰ διατηρῶσι τὰς κεφαλὰς τῶν ἐχθρῶν, οὓς φονεύουσιν ἐν πολέμῳ. Ἡ κεφαλὴ ἐπὶ τινὰ χρόνον βράζεται μὲ χόρτα, ἔπειτα δὲ ἀφαιροῦσι τὰ ὅστα τοῦ αὐχένου καὶ θέτουσιν ἀντ' αὐτῶν λίθους. Ἐν τῷ ἀγγλικῷ μουσεῖῳ τῆς φυσικῆς ἱστορίας, εἰς τὸ τμήμα τῆς ἀνθρωπολογίας, ὑπάρχουσι δύο τοιαῦται παρεσκευασμένα κεφαλαί, αἵτινες διὰ τῆς ἀποβράσεως καὶ τῆς ἐξαγωγῆς τῶν ὀστέων κατήντησαν μικρά. Περιηγητῆς ἐκ Περσῶν διαβεβαίωσεν ὅτι οἱ Ἰνδοὶ Γιθάρος ὑπεβάλλουσιν εἰς τὴν αὐτὴν σκευασίαν τὰ σώματα τῶν ζώων καὶ ὅτι εἶδε βόας τεταρριγεμένους τόσον σμικρυνθέντας, ὥστε δὲν ὑπερέβαινον τὸ ἀνάστημα μετρίων κυνῶν.

Καλλιέργεια τῆς γῆς διὰ τῆς δυναμίτιδος.—Ὁ «Κήρυξ τοῦ Γλασκῶου» πρὸ τίνος ἐδημοσίευσεν πληροφορίας ἀξίας λόγου περὶ καθάρσεως χέρσων γαιῶν (ἐννοεῖται μεγάλης ἐκτάσεως) διὰ τῆς δυναμίτιδος. Εἰς τὰς δοκιμὰς ταύτας παρῆσαν πολλοὶ γεωργοὶ καὶ κτηματῆται, πρόκειται δὲ νὰ ἐφαρ-

μοσθῆ ἢ μέθοδος αὐτὴ εἰς τὸν Καναδᾶν, ὅπου ἄπειροι εἶναι αἱ χέρσοι γαίαι. Ἡ δυναμίτις τίθεται εἰς φουέκια εἰς ὄπην ἐσκαμμένην εἰς τὴν γῆν εἰς ἱκανὸν βάθος ἢ ὑπὸ λίθου· ἢ εἰς τὸ στέλεχος τῶν κυριωτέρων δένδρων ἢ ἐκρηξίς εἶναι φοβερά καὶ τὸ χῶμα ἀνατινάσσεται, ἀποσπῶνται δὲ αἱ ρίζαι τῶν δένδρων καὶ οἱ λίθοι. Μεγίστη οἰκονομία προσγίνεται εἰς τὸν γεωργὸν ἐκ τῆς μεθόδου ταύτης, διότι διὰ τὴν ἀναγκαίαν δυναμίτιδα ὀλίγιστα καταβάλλονται ἐξοδα, ἐνῶ μεγάλα θ' ἀπητοῦντο ἂν ἐγένετο χρήσις ἐργατῶν διὰ καθάρισμα χέρσων γαιῶν διὰ τῶν συνήθων μέσων· πρὸς τούτοις δὲ προσγίνεται καὶ χρόνου μεγάλη οἰκονομία.

Ἰέρακος τροφή.—Ὁ κόμης Λωτρέκ διηύθυνεν εἰς τὴν γαλλικὴν ἐταιρίαν τοῦ ἐγκλιματισμοῦ τὴν ἐπομένην σημείωσιν, ἀποδεικνύουσαν ὅτι σαρκοφάγα τινὰ πτηνὰ εἰσι χρήσιμα εἰς τὸν ἄνθρωπον.

α Τῷ 1873, λέγει, συνέλαθον ἐν ὑψηλῷ πύργῳ 5 μικροὺς ἰέρακας, οὓς ἔθηκα ἐν κλωθῶ εἰς ἐξώστην. Ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ ἔφερον αὐτοῖς εὐθὺς τὴν τροφήν των καὶ οὐ μικρὸν ἐξεπλάγην ἰδὼν ὅτι συνίστατο ἀπὸ 12 μῦς ἀρουραίους, 4 μεγάλας σαύρας καὶ 6 γρύλους· τὸ αὐτὸ ἐπανελήθη ἐπὶ ἓνα μῆνα. Ἐνίοτε δὲ ὑπῆρχον 15 μῦς, δύο πτηνὰ καὶ ἅπαξ μικρὸς δασύπους. Τῷ 1874 ἐπανέλαθον τὸ πείραμα καὶ συνέβη τὸ αὐτὸ· πέρυσιν δὲ, πρὸς τοῖς ἄλλοις, οἱ γονεῖς ἔφεραν 12 νεοσσούς ἀηδόνων, 4 κορυδαλῶν, 3 ἀσπάλακας καὶ 1 ἀκανθόχοιρον· οἱ γονεῖς πάντοτε ἔτρωγον τὰς κεφαλὰς. Εἰς διάστημα δὲ ἐνὸς μηνὸς οἱ 5 μικροὶ ἰέρακες ἔφαγαν 420 μῦς, 200 γρύλους καὶ 158 σαύρας.

Ἀμιάντος.—Ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Λουδοβίκος Γ'. εἶχεν ἐξ χειρόμακτρα 2 ἔρριπτες εἰς τὸ πῦρ ὅταν ἤθελε νὰ πλύνη καὶ καθάρσῃ ἧσαν δὲ ἐκ λεπτοτάτου ὑφάσματος ἐξ ἀμιάντου. Γνωστὸν ὅτι ἐκ τοῦ ὄρυκτου τούτου οἱ ἀρχαῖοι κατεσκεύαζον ὀθόνας καὶ ἐντάφια ἐν οἷς ἔκαιον τοὺς νεκρούς· πρὸς δὲ σκεύη τῆς τραπέζης

καὶ ἐνδύματα. Ὁ ἀμιάντος ὁμῶς ἦν τότε σπανιώτατος καὶ λίαν τιμημένος· μόνον παρὰ τοῖς ἀριστοκρατικαῖς οἰκογενεαῖς ἀπηντᾶτο· ἐφρόνον ὅτι δὲ ἦν λίνος τῆς Ἰνδικῆς· σήμερον εἶναι κοινότερος καὶ παράγεται κυρίως ἐν Ἰταλίᾳ, ὅθεν ἄξια λόγου ποσότητες ἀποστέλλονται εἰς Ἀγγλίαν καὶ Ἀμερικήν.

Ὁ ἀμιάντος ἐλάχιστον ἐχρησίμευσεν ἄχρι τοῦδε εἰς τὴν βιομηχανίαν, χάρις ὁμῶς εἰς τὴν πρόσφατον ἀνακάλυψιν Ἰταλοῦ ἱερέως, κατορθώσαντος νὰ κατασκευάσῃ χαρτίον, ἢ χρήσις τοῦ ἀμιάντου ἐλπίζεται νὰ γενικευθῇ. Τὸ νέον χαρτίον εἶναι ἀφλεκτον καὶ στοιχίζει 4 φράγκα τὸ χιλιόγραμμον· κατεσκευάσθη δὲ εἰς τὸ χαρτοποιεῖον τοῦ Τίβολι.

Ὁ μαρκήσιος Βαβιέρας προσφάτως ἔκαμε σπουδαῖα πειράματα ἐπὶ πραγμάτων ἐξ ἀμιάντου· ἔρριψεν δηλ. εἰς τὸ πῦρ δύο φακέλους πλήρεις ἐπιστολῶν, τὸν μὲν ἐκ κοινοῦ χάρτου, τὸν δὲ ἐξ ἀμιάντου. Ὁ πρῶτος ἐκάη ὀλοκλήρως, ἐνῶ ὁ δεῦτερος ἔμεινεν ἄθικτος, ὡς καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ἔγγραφα.

Ἄχρι τοῦδε ὁ ἀμιάντος ἐχρησίμευε κυρίως διὰ περιστρώματα θεάτρων τινῶν· πρόδηλον δὲ ὅτι ἂν τὰ θεάτρα ὅλα ἐποίουν χρῆσιν τοιοῦτου ὑφάσματος, δὲν θὰ ὑπέκειντο εἰς τοὺς κινδύνους τῆς πυρκαϊᾶς.

Ἀπὸ τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1867 τὸ πανεπιστήμιον τῆς Ζυρίχης ἀπένευμε τὸν βαθμὸν διδάκτορος τῆς ἰατρικῆς εἰς δεκατρεῖς γυναῖκας, ἐξ Ῥωσίδας, τρεῖς Ἀγγλίδας, μίαν Ἀμερικανὴν, δύο Γερμανίδας καὶ μίαν Ἑλβετίδα.

Ἀπ' ἐναντίας τὸ πανεπιστήμιον τῆς Μόσχας δὲν ἐδέχθη κατ' αὐτὰς τὴν αἰνέσιμον διατριβὴν γυναικίως τινος, ζητούσης νὰ λάβῃ τὸν βαθμὸν διδάκτορος τῆς ἰατρικῆς. Ἡ ἀπόρριψις ἐγένετο διότι ὁ ὑπουργὸς τῆς παιδείας διεκήρυξεν ὅτι ὁ ἐν ἰσχύϊ νόμος ἀπαγορεύει εἰς τὰς γυναῖκας νὰ λαμβάνωσι βαθμὸς ἰατροῦ.